Regiona a Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Gazeta literară

Anul IX, nr. 442 **35**

Joi 30 august 1962

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ

8 pagini 50 bani

IN ACEST NUMAR:

F. J. BULHARDT: „O piesă de muzeu"

NINA CASSIAN: Versuri

V. NICOROVICI: „Prima zi de reporter"

UMANISMUL SOCIALIST și literatura

Sensul primordial al umanismului a fost, după cum se știe, scoaterea în evidență și cultivarea individualității umane într-o vreme cînd filozofia era încă „slujnica teologiei" și era dominată, ca și toată viața morală a omului, de religie. Mișcarea umanistă, la început, a fost deci o mișcare de eliberare a ființei morale a omului și de descătușare a gîndirii.

Astăzi, după succesivele etape istorice parcurse de-a lungul vremii de către ideea de umanism, conținutul conceptului de umanism a suferit o schimbare, mai exact: acestui conținut i s-au adăugat elemente noi. S-a păstrat nealterată grija de-a se acorda omului atenția cea mai mare, dar astăzi prin om nu se mai înțelege omul în abstracto, oarecum ideea de om, ci omul în ființa lui concretă, privit atît în existența lui morală cît și mai ales în existența lui materială. Mai mult decît atît: omul ca individ face tot mai mult loc umanității, omenirii întregi. Umanismul socialist tocmai prin asta se deosebește de Umanismul Renașterii, prin accentul pe care îl pune în chip hotărît și fundamental pe om luat în sensul colectiv de umanitate, considerată atît în existența ei morală cît și mai cu seamă în existența ei materială. Iată deci un sens nou care se atribuie astăzi umanismului, un sens social, activ, larg și cuprinzător, un sens care se află acum: manifestarea supremă în construirea desăvîrșită a comunismului.

La formarea umanismului actual au contribuit, cred, în mod deosebit, materialiștii francezi ai secolului al XVIII-lea, mai puțin, poate, Voltaire și mai mult Diderot și Helvetius, acesta din urmă antireligios și progresist, afirmînd că educația este esențială în formarea omului și reclamînd egalitatea în ce privește punctul de plecare al tuturora.

Umanismul, așa cum îl concepem astăzi în lumina învățăturii marxist-leniniste, este inseparabil de ideea de progres social și de ideea de solidaritate umană. La încorporarea acestor idei în umanismul epocii noastre a ajutat într-o mare măsură realismul critic al secolului al XIX-lea, îndeosebi ideile democraților revoluționari Herzen, Cernișevski, Belinski, Dobroliubov, realismul critic al scriitorilor clasici ruși.

În centrul umanismului socialist nu mai stă, ca idee esențială, dezvoltarea personalității umane considerată în-lat ci dezvoltarea și cultivarea individualității în raport cu celelalte individualități, deci cu omenirea întreagă. Umanismul socialist cuprinde în ei și ideea stăpînirii și a transformării naturii de către om, și așa ca o consecință a principiului de universalitate și de conștiință colectivă care dă comunismului de tip nou baza sa morală. Un personaj dintr-o povestire a lui Cehov (scriitorul care, cu realismul său critic și cu marea lui dragoste de oameni a ajutat, cred, foarte mult la pregătirea umanismului socialist) spune: „Omului nu-i trebuie conacuri și nu-i trebuie trei coți de pămînt, ci tot globul pămîntesc, natura toată, pentru ca să-și poată manifesta nestingherit aptitudinile și particularitățile unui spirit liber". Iată, exprimat de un scriitor, în chip expresiv, spiritul de universalitate în care se dezvoltă umanismul de tip nou, umanismul socialist. Mersul înainte, deci, privirea către viitor, este o pornire firească a omului. Umanismul socialist nu poate privi decît numai înainte. Totodată acest mers victorios înainte se săvîrșește păstrîndu-se tot ce e bun, fecund, progresist, în moștenirea pe care ne-a lăsat-o trecutul, așadar păstrîndu-se toate părțile bune ale umanismului primordial, al Renașterii. Această acțiune merge paralel, dacă nu cumva chiar se confundă pe alocurea cu grija permanentă de-a se pune în valoare clasicismul ca model și ca îndreptar, în literatură în primul rînd, luînd clasicismul în accepția sa cea mai largă, adică de tezaur de valori exemplare, încheiat deci atît anticilatea cît și epoca următoare.

Vorbind de instalarea omului de el însuși din cauza orînduirii sociale bazate pe proprietatea privată, Marx spune: „Comunismul în sensul destrămării pozitive a proprietății private, considerate ca autoînstrăinare a omului și deci în sensul unei reale luări în stăpînire a esenței umanului de către om și pentru om; deci ca revenire completă a omului, săvîrșită conștient și în cadrul întregii complexități a dezvoltării de pînă acum în starea sa de om social, cu alte cuvinte de om uman. Acest comunism, ca naturalism desăvîrșit, este egal cu umanismul, ca umanism desăvîrșit este egal cu naturalismul, el este adevărata rezolvare a conflictului dintre om și natură și dintre om și om, adevărata soluționare a conflictului dintre existență și esență, dintre obiectivizare și autoafirmare, dintre libertate și necesitate, dintre individ și specie. El este enigma dezlegată a istoriei și e conștient că este această dezlegare" (Manuscrise economico-filosofice, 1844, în Marx și Engels. Despre artă și literatură, E.P.L.P., 1953, pag. 109).

Avînd drept scop final desființarea înstrăinării omului de el însuși, și, deci, integrarea conștiințelor individuale în conștiința colectivă, cu păstrarea intactă a individualității creatoare precum și cu menținerea moștenirii progresiste a trecutului, umanismul de tip nou, așa cum îl definește Marx, are în literatura realist-socialistă un factor activ de expresie și de propagare. Scriitorul realist-socialist concepe și creează în spiritul colectivității, adică își însușește conștiința colectivă, creația sa fiind oglindirea realității în care această conștiință se manifestă. Ajutînd conștiințele individuale să se înglobeze în conștiința colectivă și educîndu-le în acest sens, literatura realist-socialistă contribuie în chip adînc la dezvoltarea și consolidarea umanismului socialist.

Al. PHILIPPIDE

Racheta bucuriilor

Oglinda realităților ne arată chipul celui de al 18-lea 23 August pe care am avut bucuria să-l sărbătorim. Acest mare prilej de rememorare a faptelor care ne-au adus pe cea de a 18-a treaptă a evului libertății și bunăstării, ne oferă și putința unui nou bilanț al realizărilor în patria noastră.

S-a spus cu prilejul deschiderii festivităților zilei de 23 August că la sfîrșitul acestui an se va încheia prima jumătate a planului economic de șase ani. Uriașul fruct al realizărilor noastre, tăiat în două de măsura timpului își va arăta miezul plin și tonic. În mod științific se spune că rezultatele obținute în perioada lăsată în urmă, adică a segmentului de timp ce s-a despănat de la cel de al III-lea congres al P.M.R., vădește justețea sarcinilor stabilite de partid pentru dezvoltarea economică în etapa actuală.

Ochiul și memoria scriitorului, oricît de labile ar fi, după temperament și pregătire, au fost totuși forțate, am putea spune, violentate, de pregnanța faptelor, să observe, să înregistreze marile tabele ale înfăptuirilor.

Ce tinără este viața noastră nouă. Doar 18 trepte, optsprezece ani care par că i-am străbătut cu o iuțeală particulă de viteză a zborului unei rachete, în clipa cînd se desparte de pămînt. Și totuși în această lumină de fulger a memoriei este fixată pe memorie o întreagă istorie.

Este istoria eliberării noastre de sub multiple juguri, istoria luptelor noastre pentru instaurarea unui adevărat regim democratic. Istoria naționalizării industriei noastre, a creării unei industrii socialiste. Crearea și echilibrarea unei economii. Procesul larg, complex de transformare socialistă a agriculturii, mecanizarea agriculturii, colectivizarea, culturalizarea păturilor largi ale poporului. Toate acestea pe un ritm susținut, pe o intensă linie urcînd mereu clipă, prin închegarea colectivității agriculturii pe întreaga țară, victoria istorică, triumful nădubitabil și definitiv al socialismului la orașe și sate.

Conștiința noastră a urcat treptele cunoașterii, urcînd aceste 18 trepte care încep de la acea zi a Eliberării. Fiecare treaptă ne-a prilejuit prin creșterea de nivel o nouă perspectivă, o nouă deschidere de orizont, spre noi idealuri, spre noi obiective, avid dorite și rapid atinse. Ne-am obișnuit cu succesiunea rapidă, de vis, cinematografiul a imaginilor ce vor lua locul golului sau al vechiului. Poate unii au ajuns la un grad sau la o stare de opacizare a observației, a retinei, atît de repede s-a înfăptuit schimbarea decorului social, a peisajului cunoscut al orașului, al patriei.

De cîte ori, scriitorul se deplasează în țară, pentru documentare, conferințe, șezători, întîlniri cu cititorii, el are siguranța că nu e însingurat, spre beneficiul propriei sale conștiințe, că e însoțit de avida dorință de cunoaștere, de luare de contact cu realitatea, a multora, a tuturor cititorilor.

Racheta bucuriilor, înfăptuirilor noastre are 18 trepte. Ele se adaugă să propulseze veridic în universul viitoarelor noastre astronave. Vom ajunge cu ea în comunism.

Ar trebui să învățăm și mai mult să iubim cuprinsul vieții care ne este dată. Să luptăm ca ea să fie cît mai luminoasă, folosindu-i toate nuanțele. Să avem grijă să creștem depozitul valorilor morale și materiale, ca să ne mîndrim că lăsăm zestre generațiilor. Acest crez și această grijă să fie un exemplu celor ce ne urmează, ca astfel, în lanț să se instaureze pe planetă un echilibru și o platformă de pe care să zburăm și către alte planete și în cosmosul nostru interior.

Eu unul, deși am scris poeme entuziaste despre primii pași spre alte planete, cred că accentul cade nu numai pe acest sector, pe reflectarea lui în poezie, în literatură. Desigur că este un nou capitol de reflexie, de avîntare, de cunoaștere. Dar mai avem atît de multe de descoperit și de îndreptat pe planeta noastră, încît nu am tras linia ultimă a încheierii bilanțului vieții și perfecționării vieții pe pămînt.

Apoi, avem atît de multe în fața noastră. Orașele ies din crisalidă. Răsar din cartea cu vise atîtea minuni adevărate. Uzine, fabrici, noi hidrocentrale, baraje, caractere noi, căderea îngerilor negri din conștiința multora.

Am urcat doar 18 trepte în viața nouă a patriei noastre și trebuie să privim în sus, scara se desenează înaltă, înaltă în vis. Visul de a umbla prin stelele frumoase, după ce ai străbătut toate frumusețile planetei și ale patriei tale.

Radu BOUREANU

Foto: LICĂ IOSIF

tabletă

POEM DE CĂLĂTORIE

Spunea mai deunăzi condeiul, într-o tabletă din Belgrad, că neputînd să-și înghesuie impresiile într-un singur număr al Gazetei, și le va distribui în cîteva, mai multe.

De atunci încoa, el a trecut Dunărea îndărăt și două clădării de baricade, Carpații și Alpii.

Dar obsedat de pietrele înviate din somnolența geologică arhimilenară la Split, și lăsate să-și trăiască vecia viitoare pe cele mai albastre ape ale Adriaticei latine și iugosla . i-a rămas o bătaie de inimă la Mestrovici, vrăjitorul. Meșterul rumpe din stînca piscului un creștet, îl ia în brațe pe sus, îi suflă duh împrejur, îl sărută. Și-l face om încununat de aureola solară unde i se urcă fruntea și-i cugetă gîndul.

Iată-i un tînăr Adam, nud, culcat pe rînă, proaspăt și pur în sinceritatea naivei anatomii.

E mărturisirea inocenței sublime a maicii Natura, măiastra poeziei și a vieții. Disprețuind prostituata ipocrizie, pervertită în virtuți născocite, bătrîna tînără veșnic și virginală, și-a conceput odraslele fără nădragi și fuste, ca florile, ca luceferii și aurora.

Ca și în admirabilele convulsii ale marmorei lui Rodin, contemporan cu el, în făpturile lui Mestrovici nu e nici un spirit de falsă literatură, de acea minoră infiltrație a unei literaturi de publicitate, lepădată și de literatură, dar din care se împrumută, ca să degenereze vulgar în erzațuri și similitudini, atît pictura zănatecă și fără chemare, cît și muzica portativă.

În ceea ce privește sculptura, m-aș încumeta să-mi consult condeiul cu pietrarul din sihăstriile înalte, cu Oscar Han. Pentru muzică mi-aș alege un vecin al lui de altitudini și singurătăți, pe nemaiajunsul Cuclin. Parcă nici n-ai fi auzit de ei...

Cu o statuie de expresie nebănuită și nouă, văzută pe nevăzute și numai ghicită, făcuse cunoștință condeiul de abia la Sarajevo, capitala Bosniei și Hertegovinei.

Pe o margine de stradă sînt întipărite în beton două tălpi... Locul de unde un băietan de 17 ani, a tras un foc de armă în zgriptorul habsburgic, prăbușind dintr-odată un arhiduce și o monarhie. Copilandrul prințip și-a ridicat singur propria-i statuie de văzduh și însuflețiri, într-o clipă de supremă jertfă și entuziasm.

Același foc al statuii-fantomă a sorocit și ultimele războaie universale...

Un copil, un glonț, o secundă...

Tudor ARGHEZI

Geneva, 26 august 1962.

DAN DEȘLIU

DESPRE DIVERSE

Sînt atîtea culori,
atîtea culori sînt pe lume,
de la norii pribegitori
la nălucitoarele hore de spume:
uneori,
nici n-ai cum le spune pe nume!
Numai albastrul, cînd te gîndești,
ce imperii de vis
între închis și deschis,
între aevea și ca-n povești...
Flacăra citeodată-i albastră,
jucînd pe vreun tezaur de jăratic;
la fel, dar altfel — florile din glastră,
zmaltul de pe glastră,
zorii de ziuă-n fereastră,
ca gușa porumbelului sălbatic...
Sînt unele ape și unele țări,
(Cuba, de pildă, albastră și verde,
ca hărțile pe care visam că mă voi pierde
odinioară — în depărtări...);
albastre jucării și doctorii,
baloane uriașe,
pilule — reverie...
(Aș adormi ușor și mi-ar zîmbi
din ceață — zîna Melancolie...)
Ochii — pot fi
azuriu-aurii, sinilii, viorii,
(safirul e altfel decît ametistul,
deși albastre-amîndouă)
sau neguroși, înveninați de tristul
reflex al felinarelor, cînd plouă...
Albastrul filmelor tehnicolore,
neverosimil — ca o corolă de cerneală,
ca aurora boreală
pe Lago Maggiore...
Și, fără-ndoială,
pămîntul însuși nu e
altceva
decît o imensă mărgea
albăstruie:
așa spun toți cei care l-au contemplat
din slavă,
anul ăsta și anul trecut;
și spun: „Are-o nuanță duioasă și gravă,
un fel de albastru necunoscut!"
S-ar putea povesti în neștire,
mereu,
din amurg pînă-n zori,
numai despre un singur crîmpei de curcubeu,
despre albastra nemărginire...
Din fericire
pentru cititori,
sînt și alte și alte și alte culori!
Altminteri — ar fi cel puțin plicticos
Aici, pe pămînt,
după mine!
Foarte bine
că sînt
atîtea lucruri diverse pe lume:
că poți merge — să zicem — nu numai în jos,
că nu toți bărbații au același prenume,
oricît de frumos
ar fi el
(Miguel, Manuel...)
că unele cîntece sună altfel
decît marea majoritate,
că se observă nenumărate
tipuri de nasturi și de copaci,
de limuzine și vertebrate,
că poți să te-mbraci
începînd cu ciorapii, dacă-ți face plăcere,
că locuințele au dependințe,
că nu-i toată lumea de-aceeași părere,
(deși-n anumite privințe
ar fi bine să fie!)
că nu se scrie veșnic aceeași poezie,
cu-o singură rimă, sau niciuna — și n
doar o singură stea
la-nnoptare se-arată,
și cea mai frumoasă femeie
este fa,
care n-ai să te uiți
niciodată...

DESPRE DISCUȚIILE LITERARE

Ca un fapt îmbucurător al vieții literare din ultimul timp merită a fi semnalat începutul unor discuții care — continuate — ar putea deveni pasionante. Avem în vedere contribuțiile variate ale unor critici și scriitori la dezbaterea problemelor poeziei contemporane, cît și întîlnirea cu cititorii organizată de *Gazeta literară* și *Luceafărul*, cîteva articole conținînd încercări de adîncire a problemelor romanului, multiplele ecouri la articolul apărut în *Scînteia* cu privire la cultivarea limbii, „masa rotundă" a *Tribunei* și a *Gazetei literare* pe tema *Inovația și creația literară*, discuția din *Luceafărul* despre proza scurtă pornită de la analiza schiței lui N. Velea, *In treacăt*, unele intervenții referitoare la valorificarea operei unor scriitori clasici etc. Putem să afirmăm că în cadrul tuturor acestor „schimburi de opinii" s-au formulat idei interesante și valoroase. Iată de ce dorința de a se continua și înteți discuțiile e firească. Se simte nevoia însă ca ele să fie din ce în ce mai puternic călăuzite în spiritul concluziilor ce s-au desprins din conferința pe țară a scriitorilor din ianuarie a.c.

Să ne referim în primul rînd la principialitatea intervențiilor în dezbateri. Din acest punct de vedere participările la discuții la care ne-am referit au un nivel indiscutabil superior celor de pînă din ajunul conferinței pe țară (de exemplu ancheta: „Critica despre critică" în *Gazeta literară*). Manifestări de răfuială, de polemică agresivă, cu excepția articolului lui Al. Piru despre *Suferințele stilului* — nu au fost semnalate. Însă unele recidive, mai puțin violente, ale spiritului de grup — da. Aș putea cita de pildă, două cronici: cea a lui Lucian Dumbravă la *Din pridvor* de Aurel Leon (*Iașul literar*, nr. 5/1962) și articolul *O carte așteptată*, de Ion Lungu (*Tribuna*, nr. 30 din 26 iulie a.c.) In ambele se rezervă un loc important polemicii cu alți cronicari. Faptul în sine ar trebui să ne bucure, ca un exemplu bun, cu atît mai mult cu cît încă destul de des se întîmplă ca un cronicar apreciind o carte, să ignore opinia mult diferită expusă cu două sau trei săptămîni înainte de un coleg al său. In cele două cronici menționate supără însă tocmai tonul de pledoarie excesivă în apărarea unor cărți și respingerea drastică a părerilor altor critici. In fond Lucian Dumbravă, poate cu mai multe rețineri, a dat cărții lui Aurel Leon o apreciere care, în substanța ei, nu diferă de cea a lui Crohmălniceanu, iar Ion Lungu n-a dezmințit observațiile critice esențiale ale lui Paul Georgescu. Atunci de ce atîta grijă pentru evidențierea a tot felul de „contradicții", nepotriviri etc.? Înțeleg dacă Ion Lungu și-ar fi propus să scrie un articol despre cronicile lui Paul Georgescu, sau L. Dumbravă despre cele ale lui Crohmălniceanu. Așa însă se creează impresia că violențele respective au fost necesare doar pentru amortizarea criticii la adresa unor scriitori din aceeași localitate. Credem că nici un scriitor nu se simte bine cînd e „apărat" în acest fel. De fapt ne interesează dezvăluirea, cu eforturi comune, a adevărului, a unor probleme de conținut. (Observația e valabilă și în legătură cu unele articole apărute mai recent despre problemele limbii). Cu privire la îndrumarea discuțiilor și mai important ni se pare să atragem atenția asupra faptului că unele dezbateri, promițătoare, riscă să se stingă pentru că nu a fost bine precizat de la început obiectivul ideologic sau pentru că se manifestă pericolul ca acesta să fie părăsit pe drum. Desigur că în urma unor astfel de discuții nu urmărim să ajungem la concluzii definitive, la care nu se mai poate adăuga nimic. Dar clarificarea unor probleme, stabilirea unor direcții de dezvoltare se impun.

„Inovația în literatură" e o temă evident încă prea largă, credem totuși că *Tribuna* a procedat foarte bine creînd un cadru delimitat acestei discuții. Pentru că s-au formulat cîteva idei interesante în legătură cu probleme mai restrînse, cu caracter concret, legate de stadiul actual de afirmare al literaturii noastre. Din pă-

Mihai NOVICOV

(Continuare în pag. 6)

Revista revistelor

„Contemporanul" Nr. 32, 33, 34/1962

Literatura şi critica literară

Parcurgerea ultimelor numere confirmă o impresie mai de mult statornicită: Contemporanul *este o revistă în care, cum se spune, ai ce să citeşti. Ca deobicei, în virtutea unei justificate obişnuinţe, privirea se opreşte mai întîi asupra* Cronicii optimistului. *De astă dată, G. Călinescu sconte concluzii estetice (în maniera sa aforistică strălucitoare) din contemplaţia directă, intuitivă a elementelor naturii („Soarele", „Laleaua parfumată") distrînd şi instruind în acelaşi timp pe credinciosul său cititor oricînd curios să ştie ce-l preocupă pe maestru: „Inspiraţia presupune ivirea unui obstacol în drumul spre ideea luminoasă. În asta constă «lupta» inerentă oricărei opere realiste. «Calmul» nu-i inspirator, el n-a fost în antichitate şi în era feudală decît o formă de obosealâ şi descurajare socială". Sau „numai un optimist, un solar care a biruit spaima şi a căpătat sentimentul că domină legile universului, doar omul într-un cuvînt, cîntă şi joacă cultural". Sau... „Mulţi versifică admirabil, au imagini şi idei, dar le lipseşte «muzica» (asta e mireasma poeziei), n-au marea personalitate". În numărul festiv de 23 August, G. Călinescu salută marea aniversare care semnifică: „eliberarea patriei, izbăvirea ei de pustiire, de moartea fără sens, înfrăţirea braţelor şi minţilor care muncesc". Consideraţiile pe orice temă ale acad. G. Călinescu captivează oricum atenţia noastră, încîntă spiritul ca totdeauna. Tocmai de aceea am fi foarte interesaţi să le vedem mai des aplicate fenomenului literar contemporan.*

Lectorul de poezie se bucură în aceste cîteva numere ale revistei de o participare diversă. Geo Bogza comunică din Havana un scurt poem închinat înfrăţirii internaţionaliste a raselor, o temă umanistă şi comunistă care solicită cum nu se poate mai firesc inspiraţia sa.

Eugen Frunză salută idealul comunist în versuri fluente, pătrunse de o emoţie reală: „Pe arse tălpi, în arşiţa păgînă/Grăbeşti prin veac, trudită semeinţie/Spre cumpăna cu stea la o fîntînă/În care-ţi afli chipul ce-o să fie".

Tînărul poet Cezar Baltag recurge în chip inspirat şi nuanţat la o imagistică planetară, cosmică (pătrunsă în universul său familiar) într-o metaforă (puţin ceţoasă în unele puncte) menită să semnifice eliberarea, începuturile revoluţiei: „A fost atunci o prăbuşire de ger, cenuşă şi pustiu,/şi toate năvile visării/virară spre portocaliu./Elastic, cerul îşi destinse/orbitele urnind uşor, meridianele, conturul şi mările planetelor" *(„Vis planetar"). Marea aniversare a Eliberării este cîntată, în numărul festiv, de Victor Eftimiu, Ion Bănuţă, Toma George Maiorescu, Ilie Constantin. Citim într-o frumoasă versiune românească semnată de Tiberiu Utan, poezia lui Miguel Angel Asturias, intitulată* Bucureşti („şi prea puţin înseamnă dacă-ţi voi spune chiar/grădină a pămîntului de aur, Bucureşti....")

Sectorul de critică şi istorie literară cuprinde, de asemeni, contribuţii interesante. George Ivaşcu semnează evocarea „Pagini din Sahia". Aflăm bune sugestii pentru activitatea editorială în articolul lui George Munteanu: „Cum editâm clasicii?" Asemenea intervenţii, întemeiate pe observaţii şi propuneri concrete, sînt totdeauna foarte nimerite. Se cere „publicarea la sfîrşitul volumelor a bibliografiei complete a operei respective". — ceea ce, evident, ar înlesni şi ar accelera munca de cercetare a istoriei literaturii.

Problematica literaturii actuale sub unele aspecte ale sale constituie obiectul articolelor cu caracter de generalizare: „Proza şi problematica etică" de Mihai Novicov — şi „Inoire" de Nicolae Manolescu. Astfel de intervenţii ar avea o eficienţă mai mare dacă s-ar sprijini pe valorificarea mai insistentă a unor exemple concrete, pe analiza directă a operelor apărute. Cronica literară este susţinută în aceste numere de Eugen Simion şi Nicolae Manolescu. Sînt analizate pe larg o serie de volume recent apărute: „Mă uit în ochii copiilor" de Ion Brad, „Studii de literatură română modernă" de Paul Cornea — şi „Casa" de Vasile Rebreanu. Tînărul critic Nicolae Manolescu, prezent de la o vreme în paginile revistei Contemporanul, *semnează articole vii, care se urmăresc, în genere, cu interes. În cronica la romanul „Casa" de Vasile Rebreanu am fi simţit totuşi nevoia unei raportări la observaţiile pe aceeaşi temă ale confraţilor. Că romanul e de fapt continut într-o nuvelă, „Pămînt amar", că reia, în condiţii schimbate, tema din „Ion" („glasul pămîntului — glasul iubirii") etc. sînt observaţii conţinute în cronici publicate anterior şi tînărul critic ar fi trebuit să le citeze.*

Ar fi de dorit ca rubrica de note ca şi cea de recenzii să aibă un caracter mai viu, să manifeste mai multă combativitate. Regretăm, de asemenea, absenţa unor articole consacrate fenomenului literar de peste hotare.

Tudor ROTARU

cărţi

„Bacovia în limba maghiară"

O dată cu începutul anului acesta în vitrinele librăriilor şi-a făcut apariţia o carte deosebit de atrăgătoare. Este vorba de **Lila alkonyat** (Amurg violet), titlu dat unei culegeri din lirica bacoviană în tălmăcirea poetului Kiss Jenő.

Cititorii maghiari îl cunosc pe Bacovia prin mijlocirea feluritelor transpuneri, fie ale poeţilor din R.P. Ungară, fie prin cele datorite poeţilor maghiari de la noi: Franyo Zoltan, Szemler Ferenc, Kanyadi Sandor, ş.a. care au publicat însă traduceri sporadice în coloanele revistelor. Kiss Jenő s-a consacrat ani de zile textelor bacoviene, rodul muncii sale fiind admirabila carte de acum.

Dispunînd de un lung stagiu de tălmăcitor (Eminescu, Neculuţă, Arghezi, Beniuc, Jebeleanu, Veronica Porumbacu, etc.) Kiss Jenő a găsit cheia pentru intrarea în tainele artei lui Bacovia. Mergînd pe urmele textului original cu fidelitate şi cu maximă grijă de a nu „trăda", poetul maghiar păstrează aidoma tonul fără de care nu ar fi posibil să recunoaştem specificul timbru al liricii bacoviene.

Am citit de nenumărate ori textul maghiar, cu originalul în faţă. Cu foarte puţine excepţii, mi se părea că fac lectura în româneşte, într-atit se juxtapun elementele cerute unei bune transpuneri. Remarcăm traducerea unor bucăţi ca **Poema finală** (p. 78), **Note de toamnă** (41), **Serenada muncitorului** (50—51), **Spre primăvară** (82) etc. cărora li s-au dat echivalenţe exacte pînă în cele mai mici detalii.

Regretăm de aceea absenţa din volum a unor poeme reprezentative pentru lirica bacoviană cum ar fi: **Fanfara, Marş funebru, Vals de toamnă, Poem în oglindă**, sau antologica poezie **Amurg de toamnă.**

Oricîtă străduinţă a depus tălmăcitorul la păstrarea unor imagini, ele apar uneori mult mai şterse în traducere. Cînd şi cînd, la cîte un cuvînt, o expresie, un tablou, se mai simt şi alte sincopări în textul maghiar. Dajnalni = a doini, ni se pare cuvînt impropriu, cînd este apropiat de cuvîntul barbar **(Seara tristă).** În ansamblul volumului însă, la orice pagină cu certe realizări, asemenea scăderi se pierd uşor. Fapt e că poetul Kiss Jenő a reuşit într-o muncă destul de temerară, poezia lui Bacovia fiind nu numai plină de atîtea sensuri, dar şi dificil de transpus în alt grai.

Matei Călinescu, prin judicioasul discernămînt din prefaţă, facilitează mult cunoaşterea de către cititorul maghiar a liricii bacoviene. Cu ţinuturi din viaţa poetului va lua cunoştinţă datorită paginilor pline de un patos evocator semnate de Agatha Grigorescu Bacovia.

Petre PASCU

DIMOS RENDIS „Zeii coboară din Olimp"

În anul 1944, cînd se petrece acţiunea cărţii lui Dimos Rendis, forţele populare din Grecia, ocupată pe atunci de hitlerişti, luptau cu un eroism exemplar pentru salvarea patriei de cotropire. În cinda necruţătoarelor acţiuni de intimidare, a raziilor de pedepsire şi a execuţiilor fără număr, pe zidurile caselor apăreau lozinci antifasciste mobilizatoare. Cu excepţia cîtorva trădători care-şi legaseră soarta de aceea a inamicului, populaţia de toate vîrstele se angajase într-o acţiune de rezistenţă activă împotriva duşmanului, acţiune care a permis batalioanelor de partizani să elibereze regiuni şi cartiere întregi încă înainte de a se decide soarta războiului. „Zeii coboară din Olimp" e un roman de aventuri. Eroul principal, tînărul Alexis este unul dintre zecile de mii de patrioţi, luptători în Frontul de eliberare, pe care întîmplarea îl pune în legătură cu o importantă reţea de spionaj organizată de nemţi cu scopul de a crea fascismului alte posibilităţi de acţiune în eventualitatea pierderii războiului. La Atena reţeaua acţionează cu concursul cîtorva colaboraţionişti locali şi, mai tîrziu, în cîrdăşie cu serviciile de spionaj ale marilor puteri capitaliste interesate şi ele să stăvilească înaintarea armatelor sovietice eliberatoare. Să înşeli vigilenţa unor agenţi încercaţi, să interceptezi firele unei atît de abile ţesături, iată o sarcină peste puterile obişnuite ale unui băiat de 17 ani, total neiniţiat în asemenea treburi. Şi totuşi, tînărul izbuteşte să ducă la capăt extraordinar de complicata sa misiune pentru că are sprijinul tovarăşilor de luptă, al întregului popor.

Evident că un roman de acest gen nu stăruie în general asupra unor investigaţii prea adînci: caracterele sînt mai de grabă schematice, lineare, accentul deplasîndu-se asupra desfăşurării cît mai captivante a acţiunii. În cartea sa Dimos Rendis vrea să depăşească aceste hotare conferind eroilor săi, şi în special lui Alexis, o viaţă sufletească mai complicată, angajîndu-l într-o serie de frămîntări morale şi chiar erotice complicate. Secţiunile în care precumpănesc aceste aspecte sînt însă destul de convenţionale, facile, încetinind inutil mersul unei acţiuni care, eliberată spre final de acest lest înaintează într-o manieră care captivează într-un grad înalt interesul cititorului. Deşi cartea nu realizează integral tipul eroului popular pe care şi-a propus să-l redea, izbuteşte în schimb să comunice vibraţia efortului eroic al unui popor hotărît să-şi dobîndească libertatea.

Maria NICOARĂ

FLORENŢA ALBU „Cîmpia soarelui"

Nu e o carte de versuri — sînt notaţii în mare parte cu caracter de reportaj, e însă o carte în care proza se aliază cu poezia. Exaltarea frumuseţii revelă poetul; distribuţia bine gîndită a unor elemente de informare, pornind de la o documentare exactă, confirmă şi prezenţa ziaristului. Florenţa Albu e un observator bun, sincer, cu o atitudine deschis sentimentală faţă de lucrurile pe care le iubeşte.

Cartea ei despre Bărăgan cuprinde o abundenţă şi o diversitate de fapte, ansamblul realizîndu-se destul de armonios. Pe măsură ce ne apropiem de ultimele pagini, relatarea cîştigă în vivacitate, lăsînd în urmă zonele mai riguros calculate ale primului capitol.

E o discuţie despre trecut — boierii, jandarmii, seceta, lupii şi hoţii la drumul mare. O discuţie pasionată despre prezent (şi cifrele capătă alt limbaj!) — noile aşezări, noii oameni — „mai ales oamenii!" O discuţie despre viitor — electrificarea, irigarea, recoltele viitoare. Poemul Bărăganului viitor.

Drumul care duce pînă în 1965, pînă-n 1975, pînă-n comunism! Legături de suflet condiţionează evocarea, o servesc, argumentîndu-i odată în plus autenticitatea: autoarea s-a născut într-un sat din Bărăgan, „cu salcîmi şi case văruite alb, cu oameni muncitori, ciopliţi de vînturi şi arşiţe, mici de stat, îndesaţi, domoli şi tăcuţi", sat colectivizat în întregime la sfîrşitul anului 1959. Efuziunile lirice deranjează însă, uneori, prin platitudinea lor naivă. Sub titlul **Anotimpuri**, eşti îndemnat: „Străbate drumurile Bărăganului... vino în iulie... vino iarna... vino primăvara... vino în octombrie... Să fie amiază... Să te ducă sania spre sat, noaptea... Ieşi în cîmp dimineaţa, printre arături, cînd aerul e limpede după ploaie... Treci de la cules de vii pe Drumul subţire, cînd apusul se varsă în bulgări şi zare...".

În general însă, sîntem conduşi pe cîmpiile Bărăganului, de către un om animat de un entuziasm de bună calitate, care vrea să iubeşti şi să-ţi rămînă familiară aspra şi darnica întindere.

„Atît cît e, nu-i o monografie, ci un omagiu!" scrie despre cartea sa, autoarea.

Doina CIUREA

PETRU VINTILĂ „Cei 45"

Recent, în cadrul colecţiei „Cartea Ostaşului", au apărut două povestiri sub titlul „Cei 45" semnate de Petru Vintilă. În povestirea care dă titlul cărţii, autorul a surprins o situaţie de tensiune dramatică, este vorba de înzăpezirea unui tren şi comportarea oamenilor care trăiesc momente de adevărat coşmar în mijlocul troienelor. Cele două personaje centrale — soldatul şi omul gras, afirmă două concepţii de viaţă total diferite, care se înfruntă: este spiritul de colectiv, solidaritatea umană în opoziţie cu egocentrismul de esenţă mic-burgheză.

Cei 45 de călători ajung să înţeleagă că pentru a se salva este necesar să-şi unească eforturile, să lupte uniţi. Povestirea vădeşte, din păcate, un anume schematism în construcţia personajelor, lipsite de trăsături complexe care să le facă mai interesante. Soldatul, de pildă, eroul povestirii, care în ciuda tinereţii sale dirijează toate acţiunile este, paradoxal, prezentat static, incremenit în tăcerile lui nesociabile, răspîndind un soi de răceală în jur. Simţul datoriei pare la ei un imperativ nedeliberat. Acţiunile lui dovedind curaj şi altruism nu sînt totdeauna rezultatul unei dezbateri lucide, profund omeneşti, ci aproape reflexe necondiţionate. Ni se par mai realizate personajele episodice, femeia cu copilul, preotul şi de asemenea, oponentul soldatului, omul gras. Povestirea creşte ca intensitate dramatică către final, cînd autorul îşi limitează numărul de personaje.

În cea de-a doua povestire, Petru Vintilă reuşeşte să găsească un ton mai convingător. „Prima furtună" relatează un episod din viaţa unui copil la graniţa adolescenţei, urmărind să înfăţişeze începutul procesului de formare al unui caracter. Şi aici spectaculosul e prezent, dar el nu mai reprezintă un simplu fundal, ci un element organic al naraţiunii.

Vom remarca autenticitatea descrierii atmosferei din această a doua povestire, plasticitatea cinematografică a imaginilor care descriu furtuna, cadru adecvat desfăşurării conflictului.

În afara scăderilor pe care le-am relevat, cele două povestiri oferă tinerilor cititori, cărora li se adresează în primul rînd, o lectură plăcută, antrenantă.

Elisabeta ILIESCU

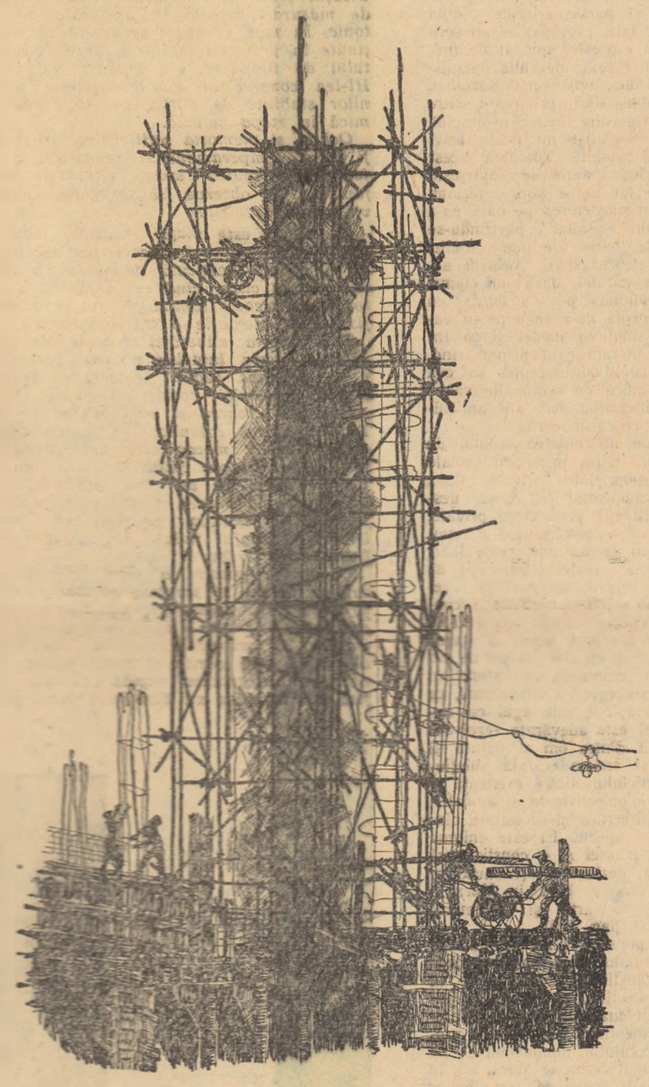

NICA PETRE: „Construcţie"

cronica literară

ION BĂNUŢĂ: „Am rechemat iubirea"

Poezia lui Ion Bănuţă relevă o sensibilitate lirică delicată, în efortul ei de a capta şi transcrie frumosul din realitate; o sensibilitate care are, marcată, dimensiunea candorii, dar care ştie totodată să respingă fără ezitări ceea ce este ostil idealurilor poetului. O bună parte din versurile cuprinse în volumul „Am rechemat iubirea" ne lasă să descifrăm profilul artistului, să-i stabilim preferinţele şi repulsiile, comunicate direct, cu o stîngăcie care e a emoţiei adevărate şi care, pe plan estetic, poate fi plină de graţie uneori. Ion Bănuţă nu suferă de acea hipertrofiere a eului poetic exaltată de romantici, cu spectaculoasele lor gesticulaţii „geniale"; idealul său este simplitatea, modestia, discreţia. E mai puţin concludent în acest sens epigraful din „Ci numai..." — (exprimarea conţine aici asocieri derutante şi inestetice: „Nu mă vreau colos miop,/ ci numai o zarvă-n plop —/ legănată-n vînt şi-n soare —/ plină de mărgăritare"), cît atitudinea propriu-zisă din multe alte versuri. Frumuseţea, atunci cînd e aflată, generează un elan, în care poetul se „închină pînă la pămînt", cu un fel de nobilă umilinţă, ca în faţa unui miracol obiectiv: „Cînd e-o frumuseţe-n rouă/ într-o casă, sau în vînt./ mă închin pin'la pămînt/ Şi-i sărut culoarea nouă". Într-o poezie ca „Din uimire", o inclinaţie sentimentală provenind din Arghezi (lauda fiinţelor care populează universul mic) transmite un farmec asemănător cu acela pe care-l poţi simţi privind o veche miniatură sau enluminură naivă: „Se scălda o vrăbiuţă/ într-un lac./ Adîncimea — fir de soare —/ cît un ac./ Şi era atît de pură,/ ca un gînd,/ care a zburat din leagăn/ de curînd./ Amănt eram pesemne.../ N-o privii./ Dar se oglindiră-n mine/ ochii vii./ Ciripitul, de mătase,/ Cum să spui?.../ Era sfînt, cum altu-n lume/ nici că nu-i./ Norul meu, cel de pe frunte,/ a zburat.../ Şi-mpreună, din uimire,/ ne-am scăldat". Suavitatea e alteori împletită cu un umor de esenţă folclorică („Greierele"). Poetul este un optimist, un om care ştie să se bucure sincer. Sînt în volum cîteva poezii în care se simte o autentică participare la atmosfera de bună voie şi tinerească exaltare a unor mari sărbători ale poporului muncitor (1 Mai: „Cîntec de mai", „Flamura de mai"; 23 August: „Floare de august" — deşi, aici, ultima strofă — confuză şi apoetică — diminuează simţitor efectul estetic). Ar trebui semnalată şi încercarea poetului de a realiza un lirism aforistic, simbolic, de definire a unor evenimente sau aspecte ale realităţii. Poate fi amintită, în această direcţie, poezia „Senin", meditaţie în termeni oarecum arghezieni asupra colectivizării: „Inima stătea zăloagă/ Între sapă şi pîrloagă,/ Şi cînd vremea dă în spic/ Culegea din cer nimic./ Cînd din lanţ se rupse vîntul,/ Omu-nsemnă pămîntul,/ dar nu i dete lui seminţ,/ ci-l hăis, simţindu-i plinul". Nu toată suma însă — şi mă refer în special la poeziile din această ultimă categorie — căutarea poetului va fi răsplătită prin creaţii meritorii. Dorinţa de conciziune, de definire concretă şi în acelaşi timp cuprinzătoare, servită cu mijloace inadecvate, duce la versificări incilcite în care materialul poetic e înfăţişat într-un stadiu „brut", netransfigurat: „Un August e o clipă/ pe-a timpului aripă,/ şi dintre file scoate/ bucate şi palate;/ în ţară le resfiră,/ şi lacrima se mira/ că dat îi fu să fie/ decor de bucurie". („Cîntec de August"). În acest sens, cred că o bună parte din observaţiile lui Dan Deşliu (într-un articol publicat în „Scînteia Tineretului") sînt întemeiate — ele ar fi trebuit formulate însă, cu un efort de obiectivitate, pe un ton mai calm.

Principala deficienţă a unora dintre poeziile lui Ion Bănuţă mi se pare a consta într-o anume confuzie de planuri concrete şi simbolice. Sînt unele noţiuni, imagini care-i par poetului înzestrate cu certe virtuţi simbolice generalizatoare, dar care, pentru cititor, n-au decît sensul lor propriu, delimitat. Pentru a clarifica ideea aş apela la un citat: „Cînd silabe, ca de geană/ se iuţesc şi se-ntrerup,/ şi pe-ntinderea zăpezii/ le alerg cu ochi de lup,/ cînd palatele de soare/ nu-s mai gazde pentru hoţi,/ şi nisipul de la mare/ printre deşte-l plimbă toţi/ şi cînd noaptea milenară/ de sub fruntea de omăt —/ izgonită-n pielea goală —/ nici mai cată îndărăt,/ într-o mare de lumină/ largă cît un continent,/ mi-am suit statura, toată,/ pe silabele PREZENT. („Inscripţie pe o carte"). Ce se întîmplă aici? Cred că e vorba, cum arătam mai sus, de o confuzie de planuri: începutul poeziei implică de fapt o metaforă a scrisului, fără ca poetul să socotească necesar a spune direct acest lucru. Planul general i se pare uşor deductibil din elemente concrete: geana prin care se văd silabele, iuţirea şi întreruperea lor pe hîrtie („întinderea zăpezii") etc. Dar receptarea ideii conţinute în aceste versuri se realizează mult mai dificil decît crede poetul, care are tot timpul în minte termenul metaforei dezvoltate (scrisul). La fel se petrec lucrurile şi în versurile următoare, care implică o metaforă a libertăţii aduse ţării de socialism. Palatele nu mai adăpostesc hoţi, întreaga ţară cu toate frumuseţile ei aparţine tuturora, trecutul nu se mai poate întoarce. Poetul procedează că şi cînd aceste idei ar fi conţinute explicit în versurile sale, cînd ele sînt doar implicite. Lipseşte aici o perspectivă mai largă, care să uşureze realizarea acelei sinteze armonioase a detaliilor, specifică receptării estetice. Cînd scrie aşa, Ion Bănuţă se îndepărtează de adevărata sa natură poetică. Oricum însă, acuzaţia de ermetism pe care i-o aduce Dan Deşliu este lipsită de temei. Semnificaţia exactă a acestui concept (obscurizare voită a expresiei, concepţie iniţiatică despre artă, ca apanaj al „elitelor" etc.) n-are nimic comun cu unele stîngăcii cum sînt cele semnalate mai sus, constînd într-o încărcare a limbajului liric, într-o exagerare inadecvată a importanţei factorului concret în poezie. Lăsînd la o parte poeziile deficitare din acest punct de vedere, precum şi altele care se resimt de o supărătoare discursivitate exterioară („Toast", „Culori de mai", „Glasuri", „Horă de decembrie", „Africa", „Noapte de iarnă la Budapesta" etc.) se poate afirma că recentul volum al lui Ion Bănuţă, prin ceea ce are el pozitiv, valoros, consituie o treaptă semnificativă în evoluţia poetului. Merită să fie subliniată strădania lui Ion Bănuţă de a-şi diversifica modalităţile de comunicare poetică. În afară de experienţa arghezian ă (pe care poetul încearcă s-o asimileze, s-o integreze unei viziuni proprii), se percepe în versurile lui o receptivitate faţă de formulele şi stilurile lirice mai noi. Ion Bănuţă nu va disprefui, aşadar, mult discutatul „vers alb", ritmurile frînte, expresia neologistică, dar nu va cădea nici în extrema cealaltă, de a respinge versul clasic sau unele reguli poetice tradiţionale. Trebuie menţionată, de asemenea, orientarea poetului către folclor (nu numai cînd e evidentă, ca într-o poezie de altfel nerealizată, „Nunta", ci şi atunci cînd e adoptată atitudinea unei înţelepciuni şi a unui umor popular, în creaţii de tip fabulistic ca „Prostia", „Minciuna", „Fariseul").

Postura în care cel puţin pînă acum, poetul se realizează mai deplin, este aceea de cîntăreţ, în al cărui glas voioşia capătă accente sentimentale. În asemenea ocazii, versul său are limpezime şi melodie, ca în acest elogiu al patriei noi: „Dimineaţa-n soare, în argint de rouă,/ patria mă cheamă liberă şi nouă./ Ca o fată albă în grădină-mi pare/ şi prin lungi milenii cea mai mîndră floare. (...) Iar de-adăst o clipă pentru odihna dreaptă,/ tot ascult la hore vorba înţeleaptă,/ şi cînd tinereţea-n joc nebun mă-nstrună,/ rîde pîn' la lacrimi lăuta străbună.// Mă cunoaşte grîul, patria mea toată,/ şi cîmpia-albastră de iubiri mă-mbată./ Mă cunoaşte rîul, tot ce-aici se naşte:/ de mă duc în codru, codrul mă cunoaşte". („Patria"). Altădată, cînd scrie despre primul zbor în cosmos, al lui Iuri Gagarin, în versurile sale se simte ceva din naivitatea bacoviană, din acea ingenuitate a sincerităţii pe care o avea marele poet: „A coborît un om din noul cer/ ca rîndunelele-n zborul de april,/ şi cu-un surîs albastru de copil/ el a descins din pasărea de fier./ Mulţimile-l aclamă-n delir./ Din soarele-nălţimilor răsfrînt,/ sărută sovieticul pămînt/ şi-şi bea nemuritorul lui potir". („A coborît un om din cer"). Comparată cu un „joc de pescăruşi", noua gară a Constanţei a ieşit parcă dintr-o „filă de poveste". Realizarea acestui monument arhitectonic e văzută (o notă de artificialitate nu lipseşte) ca o solemnitate populară. Oamenii au construit „cîntîndu-l pe Ovidiu", „lîngă-ntinderea albastră/ cu stindardele de spume", iar gara e descrisă astfel: „Şi ailai în miez de vară/ că-i din suflet şi beton,/ marmură, şi scoici de mare,/ are ochi de neon,/ şi sub aripile sale —/ ca imensii lopătari —/ ar putea să joace horă/ mii şi mii de meşteri mari".

Cîntăreţul patriei socialiste, al construcţiilor şi oamenilor noi, al cuceritorilor cosmosului, este şi un declarat iubitor al naturii. Schiţe lirice în cîteva linii, notaţii fugare, pasteluri, definesc acel tip de sensibilitate delicată şi discretă de care vorbeam la începutul cronicii. Marinele — puţine — mi se par decorative, în schimb chemarea pădurii răsună mai autentic în cîteva poezii. Aş cita din „Cîntecul pădurii": „Freamătul prelung din creştet,/ coborînd uşor în vale,/ sună prin pădurea toată,/ cerne simfonii la poale. (...) Vin şi ciutele sfioase —/ arcuite-n ape line,/ clătinînd frunzişul verde/ la izvoare să se-nchine" etc. În poezia naturii şi dragostei predomină, la Ion Bănuţă, desenul gingaş, cu sfîngăcii prerafaelite (G. Călinescu intuia această valenţă scriind despre volumul de versuri anterior). Destrămarea umbrelor, la căderea serii e prinsă într-un catren: „Umbra s-a desprins în seară/ de străvechiul ei copac.../ Şi cum nu ştia să umble./ A căzut, pe lună-n lac". Altădată, e trasat cu o linie fină conturul unei melancolii autumnale: „S-a rănit scoruşul,/ crengile-s de sînge./ Prins de vîntul rece,/ nici nu ştie-a plînge/ S-a rănit scoruşul,/ firele subţiri/ ard ca steaguri roşii/ şi ca vechi iubiri./ Frunzele de toamnă/ şi-au pierdut urcuşul.../ Pentru împlinire/ s-a rănit scoruşul" („S-a rănit scoruşul"). Poetul îşi contemplă cu sfială iubita şi o alintă „cu-ascunsă teamă" în timp ce ea înşiră mărgele, printre care s-a strecurat şi „o mărgea de soare". („De înşiri mărgele..."). În „Ai vrea..." iubita e invitată la o plimbare nocturnă, spre a auzi cum „sună carul mare/ din cerestile lui roţi". Aceeaşi înclinaţie spre zonele delicate îşi găseşte o ilustrare idilică, minoră într-o poezie ca „Două păsări". În general, cum am mai spus, asemenea versuri, în care sînt notate reacţii afective, comunică artistic o trăsătură temperamentală importantă a poetului.

În ciuda inegalităţilor, a unor poezii în care mesajul se desprinde greu din pricina metaforelor neclare şi contorsionate, volumul „Am rechemat iubirea", în ansamblul său, vădeşte o lărgire a registrului liric al lui Ion Bănuţă. Dincolo de inadvertenţele estetice amintite, se simte, de-a lungul acestei cărţi, prezenţa poetului, efortul lui sincer de a trăi liric realitatea în dinamica ei revoluţionară, de a reflecta convingător conţinutul vieţii socialiste. Sentimentul că în paginile volumului vibrează o pasiune poetică autentică permite totodată o anticipare a viitoarelor stadii — mai bogate în împliniri — ale evoluţiei poetului.

Matei CĂLINESCU

la școala HUNEDOAREI

Sînt ca un ucenic al Hunedoarei, veșnic ucenic, nu reușesc s-o cunosc întreagă niciodată și, mai ales, nu reușesc să mă despart de sfiala care mă însoțește aici, totdeauna.

E adevărat că și dacă aș cunoaște-o odată, întreagă, pînă la următoarea mea venire aici ar fi iar nouă și-ar trebui să pornesc s-o învăț de la-nceput.

Astă toamnă am trecut pe șantierul Hunedoara. Da, așa trebuie spus: șantierul Hunedoara, pentru că pretutindeni se construiește, se adaugă, se modernizează. Am stat de vorbă cu un inginer care supraveghea instalarea complicatelor cabluri electrice într-un pămînt răscolit, roșcat, arzind de soarele toamnei, vibrînd de caii putere care galopau prin cablurile acelea răsucite înlăuntrul lui.

E vară acum, cînd mă întorc. Trec prin locurile de astă toamnă și nu pot să nu mă simt din nou ucenic.

Nu, acestea nu sînt hale în care se va desfășura un proces de producție cu foc și metal, cu macarale și trepidații; sînt săli de concerte. sînt cupole de palate. E o operă de artă nouă Hunedoară! Spațiul, culorile, această îmbinare de armonii. dimensiunile aerate, creînd perspectivele vaste, meticulozitatea cu care a fost adunat frumosul astfel încît să schimbe profilul, altădată știut încruntat, al industriei.

Oamenii vor conduce, vor supraveghea totul din sălile de comandă. Oameni învățați, tehnicieni cu înaltă calificare.

Oamenii trec prin sălile acestea și devin mai exigenți cu ei înșiși. Automatizarea, înalta conștiință și frumosul — sînt cele trei dimensiuni ale Hunedoarei noi.

☆ ☆ ☆

Numai la Leningrad am mai fost stăpînită de dorința asta: să smulg hotarul dintre zi și noapte — și să tot cutreer, să tot văd, să tot cunosc. Numai la Leningrad am mai petrecut asemenea nopți albe, fascinante prin tot.

Noaptea la Hunedoara, în oțelării, pe platformele furnalelor, printre vagonetii care poartă oalele cu metal aprins — peste linii ferate care se întretaie și se duc — sînt stăpînită de gîndul că focul se naște în oameni, că din ei crește în afară. Focurile cuptoarelor, furnalelor, laminoarelor, blumingului, cocseriei — sînt numai oglinzi ale focului din oameni.

Cînd se iau probe de fontă, de oțel — mi se pare că probe de conștiință sînt luate acolo, pentru determinarea tăriei, purității, duratei acestui timp.

Vreau să mă feresc de spectaculosul mai la-ndemîna ucenicului care rămîne tot la abc-ul oțelului; vreau să trec, să văd, să înțeleg — dincolo de „scîntei în reverberații" de „flăcări", de „incandescență", de „genezele teribile" — dincolo de cuvintele care ne stau la îndemînă, obișnuite.

Aș vrea să știu ce gîndește omul acesta acum.

Cum aș fi putut crede că Gheorghe Butuc, tînărul acesta, atît de tînăr, este prim topitor, conduce echipa cuptorului cel mai mare de la oțelăria nouă. în schimbul de noapte? Ei formează o echipă: toți sînt absolvenți ai școlii profesionale. doi au intrat anul acesta în producție. Poartă răspunderea tinereții lor și răspunderea producției acestor cuptoare, răspunderea — fiecare — a lui și a celuilalt și a tuturor.

Dar studentul de la filozofie — care a lucrat înainte aici și care s-a întors pentru perioada vacanței de vară la meseria sa dinainte? Luminează ca electrician, în schimbul de noapte — și ce lucru frumos și mare îmi pare — filozofia și oțelul — alături!

Filozoful tace, în preajma cuptoarelor — și oțelarii tac și, poate. oțelului însuși îi trebuie liniște: aici se gîndește.

☆ ☆ ☆

Pictorii veniți într-o brigadă de creație la Hunedoara și-au mutat atelierele de lucru pe platformele oțelăriei.

Primele schițe-n cărbune: mișcări, gesturi, siluete înalte, peste tot siluete înalte, esențializate de foc, dăltuite de foc, crescute frumos, mlădioase, tinere.

Dacă procesul muncii a transformat mîna primului om, perfecționînd-o, de ce n-am crede că același proces îi clădește statura, pe măsura unei înălțimi, unei demnități și unei frumuseți, din ce în ce mai armonioase?

☆ ☆ ☆

Echipa unui furnal: Codin Dumitru, Hatu Petru, Chiva Dumitru, Roșca Avram, Handor, Lăcătuș Mihai, Zarenschi Ion.

Peste un sfert de oră, furnalul 5 va fi descărcat. Oamenii prim topitorului Niculae Covaliu așteaptă. Ca înaintea unui examen. Fiecare schimb dă două asemenea examene, în 8 ore: două șarje. Din cinci în cinci minute, privesc acele ceasornicelor. Totul e pregătit — rîna de fontă a fost uscată, lingurile pentru proba de fontă și de zgură sînt puse la îndemînă, oalele — nici n-au apucat să se răcească de fonta dinainte — sînt la locul lor. Calmi, oamenii stau pe treptele platformei. Nu vorbesc între ei. Stau așa, îngînduraţi în ei, parcă ar lua pulsul focului care desăvîrșește metalul acolo, la cîțiva pași. Numai prim topitorul Covaliu verifică mașina de astupat gura furnalului, stă de vorbă cu maistrul Toma, trece de colo-colo, prin cabina de comandă a mașinii. E mic de statură, poartă niște botfori imenși, cu izolatori de asbest. ochi albaștri, păr blond — în totul are ceva de pescar lipovean.

După grafic, mai sînt șapte minute și oamenii încă stau așa, calmi, așezați pe trepte, pe bare. Ca înaintea unei lupte, se odihnesc — e o odihnă completă, cu destinderea fiecărei fibre, fiecărui nerv.

Mai sînt cinci minute. Oamenii se ridică. Fiecare își ocupă locul. Acum, deodată, simt trepidația focului, foctei, nervilor, timpului. Nicolae Covaliu și ajutorul său se apropie de gura furnalului. Cîteva lovituri cu pistonul pneumatic. Apoi, loviturile de rangă. Foarte aproape de gura furnalului. Se aud bufniturile — și oamenii aceia trei, patru — sînt unul singur, un singur ritm, trudnic, iute, uluitor. Sînt, deodată, învăluiți de flăcări. Bufnesc în afară — scîntei, fum, foc, funingine. Oare mai sînt acolo oamenii, nu i-a luat șuvoiul care se rostogolește, care a transformat liniștea de acum o clipă, într-un muget continuu, de mare dezlănțuită?

Acum, Niculae Covaliu pare uriaș. Focul l-a crescut. Stă ochi în ochi cu fonta — trece de colo-colo, dă ordine scurte — scurte — rînele sînt aprinse și oamenii stau în mijlocul acestei delte de foc — nici nu se feresc unii de alții — focul și oamenii. Dacă aș închide ochii mi s-ar părea că sînt pe țărmul mării în hulă și m-ar înfricoșa. Dar țin ochii larg deschiși — sînt din nou ucenicul Hunedoarei — timid, uimit și semeț între maiștrii lui.

După o jumătate de oră marea încetează, gura furnalului este astupată iar. oamenii — lac de sudoare, beau sifon sărat, e deodată liniște și **Niculae Covaliu are din nou statura obișnuită și ochii transparenți, nostalgici, de pescar lipovean.**

Notez, în carnet, cîteva date, cîteva cifre: sectorul furnale a primit, de curînd, diploma de fruntaș pe ramură de producție. La începutul lui iulie, echipa comunistului N. Covaliu are „zero declasate la fontă". Indicii de utilizare a agregatelor au crescut față de angajamentul luat de furnaliștii de la Hunedoara și Călan.

Și pe luna iunie, echipa lui N. Covaliu a dat 350 tone fontă peste plan față de angajamentul inițial de a-l depăși cu 123 de tone. Cifre — ca totdeauna, atît de aride, dar atît de concludente...

Plecînd, țin încă în mînă o bucată de zgură din șarja furnalului 5. Este sticloasă, compact cristalizată — și mă surprind gîndind un lucru pe care nu-l știusem — că și zgura poate să fie atît de pură (de cîtva timp oamenii i-au găsit și ei o întrebuințare: granulată, amestecată în asfalt, devine un material prețios).

☆ ☆ ☆

Cînd am să revin la Hunedoara, am să urc din nou cu oamenii maistrului Ion Buk pe schelele altui uriaș, în construcție. Toate coșurile Hunedoarei noi au fost ridicate de ei — oamenii aceștia arși de soare, atît de arși acolo sus, pe catargele lor, stăpînind albastrul, că par niște navigatori.

Oamenii maistrului Buk lucrează acum după o metodă nouă — cu cofraj glisant. În cîteva săptămîni cresc coșuri de zeci de metri, pentru care înainte erau necesare luni.

Sigur voi merge din nou la oamenii meșterului Buk. De acolo de sus se vede bine șantierul — Hunedoara — coșurile și halele noi, furnalele și — alți uriași — blocurile turn, și mă va stăpîni aceeași sfială de acum, de data trecută și de totdeauna, sfiala ucenicului care trebuie să învețe de la capăt la școala Hunedoarei aceleia mereu înnoite, mereu crescută.

Florența ALBU

Fotomontaj

SAREA LACRIMII

Mi-am amintit imediat de vizita făcută altădată la G.A.C. „Grivița Roșie" din Oporelu. Într-o clipă am simțit din nou cum mă învăluie aurul amiezii, am reconstituit chipurile oamenilor cunoscuți acolo. N-am uitat sediul gospodăriei, ca o casă primitoare, curată și albă, mirosul de fin și lucernă care stăruia în aer și mai ales, n-am uitat drumul prin porumbiște. Eram șapte, exact „șapte inși într-o căruță" și rîdeam — ca un omagiu adus lui Paul Anghel, care a scris o carte cu acest titlu — convinși că ne desprindem dintr-un țărm de poveste. Ducipalii gospodăriei agricole colective parcă aruncau foc pe nări, iar noi ne legănam pe cele cîteva pale de fin proaspăt puse în fundul căruței. Puneam o mie de întrebări, aveam fiecare o notă copilărească în glas și ni se părea că a fost de totdeauna așa...

Gospodăria colectivă, oameni, cîmpul... Totul e înstăpînit pe aceste meleaguri și pentru vecie. Dar cu prețul cîtor eforturi, cîtor încleștări s-a realizat această liniște sfîntă!...

Cînd căruța s-a oprit, am văzut un munte de fiare răsucite, un amestec de bare ruginite, de drugi de oțel, de lopeți, de pluguri rupte, de brăzdare știrbe...

— Ce e acolo, nea Oacă?

— Cimitirul de atelaje.

— Și ce faceți cu ele?

— Nimic. Le suim în camion și le trimitem la fier vechi, la topit...

M-am apropiat. Erau piese emoționante de muzeu. Pluguri cu brăzdarele tocite, subțiate literalmente ca o filă de hîrtie, cu coarnele ruginite, lustruite ca gresia de miile de palme coborîte pe ele ca să le supună, cu fierul atins de sudoare, ars de acizii lacrimilor. Toate sudalmele s-au strîns pentru a face să crape, într-o izbucnire supremă, armurile de fier, toată sarea lacrimii s-a adunat pe aceste sape, pe aceste lopeți, sfîrtecîndu-le, întrîndu-le ca o ciudată carie în trup. Multe din uneltele zgîriate, burdușite de ciocane, teșite, zdrobite de lespezi, mai purtau pecetea fumegîndă a singelui. Oamenii s-au despărțit cu ușurință de uneltele care n-au lucrat niciodată numai pentru ei.

Era o agonie a fierului, a vechiului, a ruginii. Fiarele întoarse în văzduh, cu brațele încîrligate, miroseau bizar a mucegai, a pădure putredă.

Era sfîrșitul... Murea încă o treaptă a trecutului. Dar nea Oacă se prefăcea că nu înțelege nimic din gîndurile mele, și-mi spunea cu o bucurie nestăpînită în glas, că în toamnă vor mai cumpăra un camion, că s-a întors un șofer din armată și că vor folosi tractoarele la defrișări...

Gheorghe TOMOZEI

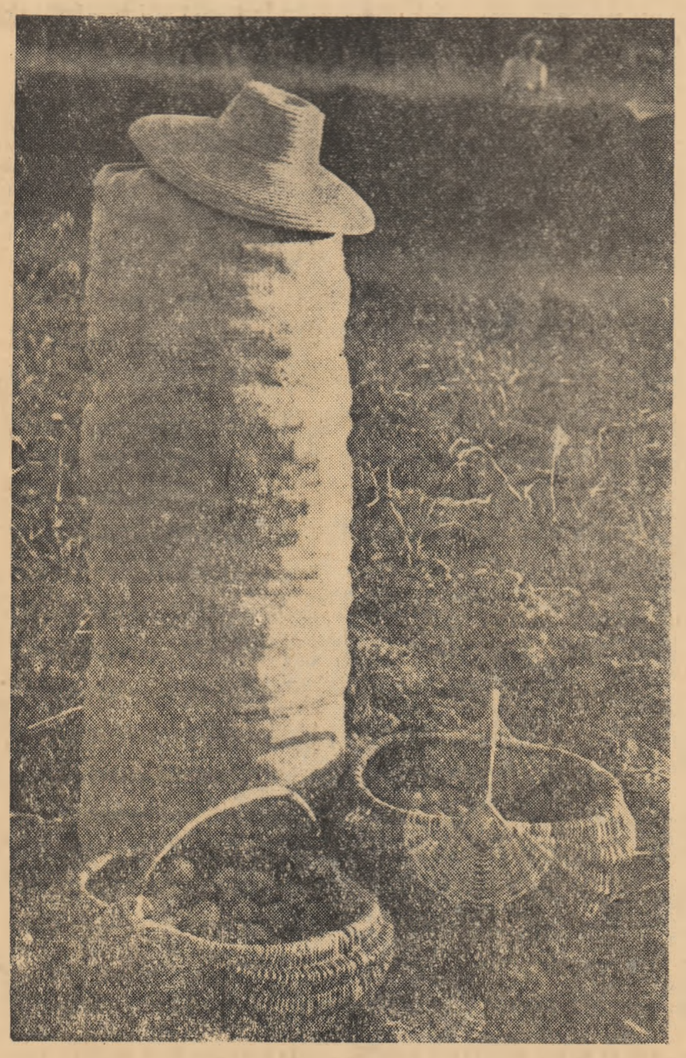

Pauză

Foto: SANDU MENDREA

OAMENII DIN COȘULA

Pe vremuri Coșula era un sat pitit în pădurea veșnică de stejar, de plop — pădure neagră și cu aer amar. Oamenii erau săraci și buimăciți de singurătate, învățați să nu ceară lui Dumnezeu prea multe. Izbeau supărați în trunchiuri de salcie și arin, cărindu-le în spate pe furiș, apoi le despuiau, prefăcîndu-le în coveți, lingurî și căușe. Ei știau un cîntec de „hăulit" care vorbea despre pîine și stele.

Pe locurile Coșulei încă mai urcă minunata cîmpie a Moldovei în care vuiește marea bogăție: porumbul. Satele au devenit toate colectiviste și se iau la întrecere cu pădurile. Uriașe lanuri verzi bat din săbii lungi și se cutremură văile. Zarea se întunecă în toate părțile sub infinitul verde, iar oamenii răsar arși de soare și pitoreşti în fața trecătorului. Dincolo de mulțimea porumburilor, clipește din geană codrul cu sute de cercuri în tulpină. Un șes necuprins aleargă, verde, spre răsăritul soarelui, la două ceasuri de Botoșani și obosește, ca un taur, cînd intră-n pădure. Dincolo, peste păduri de porumb și stejar, urcă Țara de Sus, cu Uzinele textile Moldova, cu Ipotești, cu Bucecea, cu sate ca niște jocuri de copii, cînd le desfușești de departe; ca niște încăperi tinere și primitoare, cînd le privești de-aproape. Dinspre oraș s-au abătut uriași cerbi de ciment care au incremenit sub cer, legați în sîrme; vine lumina lui Lenin!

●

Din pîriul satului — Miletinul — colectiviștii din gospodăria agricolă „7 Noiembrie", Coșula, au tras hățiș apei și-au făcut ochiuri pentru grădinării. Deasupra pîriului urcă un deal enorm pe care pasc, duios, peste cinci sute de mioare. De pe fruntea lui, se văd în cîmpie colectiviștii înfrățiți cu mecanizatorii, chibzuind și hărnicind în lanurile milionare.

Gospodarii au făcut șosele de piatră și ciment pe care trec milioanele. Pe-a celeași șosele, vin din codru trunchiuri pentru butoaiele care vor intra, hăulind, în podgorii. Topoarele și țapinele lovesc adînc, în timp ce strugurii la vii picotesc și dau să se coacă. Dar, iată, un vuiet din spate detună pămîntul: vin niște flăcăiandri, călări „ca-n filme", cum li se spune. Sînt tineri crescători de porci, care sosesc să dea de veste satului: noaptea trecută, șapte scroafe au fătat 76 de godaci. Vorbesc ca despre un alai domnesc! Alți flăcăi trec încălecați pe tractoare, dintr-o tarla în alta, prin sat, grăbind la arături. Pe marile suprafețe eliberate de povara păioaselor continuă arăturile; calitatea lucrărilor este urmărită cu cea mai mare grijă. Și aici, colectiviștii muncesc mînă în mînă cu mecanizatorii.

De la zarzavaturi și porumburi, de la crescătorii și de la cîmp, de la stupi și păduri, de la clădiri și tractoare, lumea se adună seara la Căminul Cultural. Aici e o mare forfotă de tinerime sătească. Sute de umeri foarte largi, ca într-o sculptură antică, se odihnesc după o zi de muncă, iar ochii așteaptă înserarea cînd, pe marele ecran vor urmări filmul „Bătălie în marș". Un flăcău de la crescătoria de porci, și aici vrea să-și deslănțuie bucuria:

— ....da, tovarăși! 76 de godaci! Să ne trăiască! Să crească mari, că-s de soi bun; iorci, unu și unu! Mai au de fătat încă 30 de scroafe!

O avalanșă de risete rupe întunericul din toate părțile. Enervat ca un clonț, un bătrînel de 82 de ani — Gheorghe Marcu — veteran al satului se încruntă din niște sprîncene formidabile și strigă înfundat:

— Ce tot vă lăudați? 76!! Și încă 30 de scroafe! Fie! De-ar fi și-o sută, tot porci isi! Și noi am fost tineri, dar nu ne lăudam atita.

— Cu ce? zice unul din întuneric.

— Cu... Hai, lasă bre! Eram calici, ce-i drept, dar tineri tot eram! Acu' las-o. Dați-i brînci cu „Bătălia"!

Operatorul cinematografic a curmat gîlceava prin stingerea bruscă a luminilor. Satul s-a întors cu ochii spre eroii Galinei Nicolaeva. Marele film răscolește inimi și gînduri. Cineva spuse, pare-mi-se Ion Robu, despre fostul președinte:

— Bine-am făcut că l-am scuturat și l-am înlocuit pe Toader Surugiu cu Mihai a lui Tiulică! În fruntea colectivei trebuie un bărbat gospodar. Surugiu știa să comande, să te facă să taci, dar nu știa să se apropie de oameni! Dacă ar fi fost mai cu cap, fondul de bază al gospodăriei ar fi crescut atunci cu 40%, numai prin cultivarea zarzavaturilor"...

Azi, oamenii în G.A.C. „7 Noiembrie" din comuna Coșula pun pe primul plan chibzuința și cît mai buna organizare. În două zile arătura de vară trebuie terminată. Se bat mecanizatorii și colectiviștii cu secundele. Secundele sînt pline de soare cald, toată ziua! Mașinile și oamenii n-au timp de dormit. Toți consumă putere, căldură și timp. Peste tot se fac economii: și la piatră și la benzină și la drum și la timp! Și de-aici cresc milioanele.

Bătălia își continuă marșul în adîncimile cîmpului.

●

...Anul acesta cînd toată țara a devenit colectivistă, au fost decorați mii și mii de oameni. În comuna Coșula care numără azi peste 1800 de colectiviști, au fost decorați doi oameni: Mihai Avasilinei și Marioara Cernescu. Ei au primit Medalia Muncii pentru merite deosebite în lupta pentru desăvîrșirea colectivizării. Mihai Avasilinei, președintele cooperativelor din comună, dorește să-mi vorbească mai mult despre viitor. Îmi zice: — „Vino și la anul, cînd vom avea mașinile noastre pe cele 2200 ha de pămînt, cînd vei putea asculta emisiunea agrară la peste 400 aparate de radio. Vino atunci, cînd „bătălia" va fi în toiul marșului ei, pentru pîine mai bună și mai multă, pentru lumină în casă și-n țară".

Avasilinei avea ochii sclipitori, ca paiharul în zi de sărbătoare. Puteai citi cu ușurință că-i unul din luptătorii de frunte în marea „bătălie în marș" din comuna Coșula.

Ion CRÎNGULEANU

NINA CASSIAN

Totdeauna

Fructul roșu în frunzișul verde
– un miracol cert, complimentar –
mă silește să cutreer iar
printre substantive, printre verbe.

E-o poruncă-n toate : spune, scrie
Nu mă pot preface că n-aud
foșnetele vîntului de sud,
glasurile tale, Poezie.

Nu mă pot ascunde-n văgăuna
somnului, în surdul lui pămînt
Buzele mi se trezesc cîntînd,
totdeauna, pentru totdeauna.

Alge

Marea – din nou, marea cu sarea
ți-o făgăduiesc de departe. Nu vii.
Nisipul cu grăunțe plumburii
îmi consolidează nemișcarea.

Aș putea să-ntind un strigăt peste spații,
ca un cablu imens. Aș putea să trimit
două păsări cu ciocuri ascuțite
și să le poruncesc : „Chemați-l !".

Vîrsta mă cearță. Pagina mă cearță.
Iar m-am rătăcit în pubertate
ca-nr-un ținut de alge aromate.
Vîrsta mă cearță.
Pagina mă iartă.

O pasăre

O pasăre foarte apropiată mie
– un fel de rudă –
mi-a indicat un izvor ascuns în pădure,
de nimenea știut pînă atunci.

Am gustat din el
și m-am umplut de frunze.
Două veverițe mi-au sărit pe umăr
iar izvorul însuși
mi-a încolăcit picioarele
ca o buruiană limpede.

Am stat așa pînă seara.
Apoi, pasărea mi-a anunțat
sfîrșitul tinereții.

Dialectică

„Joc de-a statuile,
joc depărtat,
pentru ce mi te-am reamintit ?"

R. ROJDESTVENSKI

În copilărie,
fetele mă luau de mînă
și mă învîrteau de cîteva ori, poruncindu-mi, apoi,
să-ncremenesc într-o mișcare frumoasă.
Luam, de obicei, ținuta unei culegătoare de flori
sau a unei păsări îmbătate de vînt –
dar niciodată nu-ncremeneam cu adevărat :
mi se zbăteau genele,
piciorul meu subțire șovăia
– și pierdeam jocul
pentru că nu puteam încremeni.

Nici azi nu pot să mă opresc
pe-o singură mișcare.
Chiar dacă aș muri acum, în plină vară,
dungile albastre de pe rochia mea
ar curge în iarbă ca patruzeci de izvoare neliniștite,
continuîndu-mă-n timp.

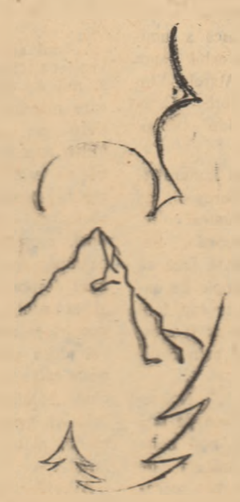

O PIESĂ DE MUZEU

de FRANZ JOHANNES BULHARDT

Casa de pe Dealul Cetății, în care locuia colegul meu de școală, Hermann Wolf, nu-și mai avea pereche în tot orașul. Era o clădire înzorzonată, bine cunoscută locuitorilor.

Bunicul lui Hermann, negustor înstărit, o clădise pe la 1870 și o înzestrase cu tot ce putea născoci fantezia lui de parvenit, la care contribuise și imaginația dezordonată a unui arhitect mic provincial, bucuros că i se încredințase și lui o lucrare de oarecari proporții. Banul nu juca mare rol și de aceea nu fusese precupețită nici o cheltuială. Clădirea era impopoțonată cu tot felul de ornamente de prost gust, dar nouă, copiilor, ne oferea cele mai năstrușnice posibilități de joacă. Dădeai la tot pasul peste balconașe și turnulețe pe care te puteai cățăra, întîlneai coloane și nișe în formă de scoici, foarte potrivite ascunzători pentru noi, ca și boturile broaștelor și gurile sirenelor din grădină, de unde apa nu mai țîșnea de mult în micul bazin de piatră.

Dar ceea ce făcuse mîndria bunicului lui Hermann, era mai cu seamă balconul fațadei, sprijinit pe două arătări, două femei mătăloase de piatră, cu sînii planturoși și brațele vînjoase, ale căror trupuri masive se terminau în cîte-o coadă de pește. Cele două cariatide îi fuseseră procurate — așa cel puțin îi plăcea bunicului să povestească — de „vestitul profesor Gobe", cel care restaurase și unele sculpturi ale muzeului dom. Am aflat abia mai tîrziu că Gobe fusese un sculptor din Mainz, ajuns nu se știe cum în mahalaua de mozaicari își plasmuia statuile dintr-o argilă deosebită, descoperită de el în timpul șederii și le lustra după un sistem al lui, arămindu-le la foc scăzut într-un cuptor construit tot de el, ceea ce le dădea o tărie deosebită.

Pe cînd vreme bunicul lui Hermann clădise casa în stilul și gustul micului burghez îmbrobodit, tatăl lui Hermann, director de bancă, împlinise locuința cu mobile ceva mai alese și cu obiecte de artă, mărturie a progresului bunului gust în ultimele decenii. Pasiunea lui de colecționar era cunoscută în tot orașul. Deși meschin și zgîrcit în unele privințe, cînd era vorba de achiziția vreunei rarități — aparente sau reale — se arăta cît se poate de larg. Nu puțini au fost aceia care au tras foloase de pe urma naivității lui. Mai veneau și acum în fiecare vineri, zi de tîrg, țigani din împrejurimi, care cu cîte o ulcică veche de la țară, care cu vreun talger de cositor. Miop, cum era, pasionatul colecționar le cerceta de-aproape cu lupa, alegînd și reținînd tot ce i se părea interesant. Se mai găseau prin încăperile casei minunate sobe de teracotă smălțuită cu cobalt, pilde ale măiestriei olăritului de pe vremuri, descoperite în vreun sat învecinat. Tatăl lui Hermann se număra și printre fondatorii comitetului muzeului local căruia el, ca membru devotat, îi dăruise multe piese din colecția sa.

La început, veneam în casa familiei Wolf ca să-i ajut lui Hermann, școlar slab, să-și facă temele. Cu timpul se statornicise între noi un fel de prietenie, deși eram deosebiți ca fire și înclinări. Hermann era îndrăznet și voi dar n-avea nici o tragere de inimă pentru cărți, pe cît vreme eu eram mai tăcut și-mi plăcea să mă cufund ceasuri întregi în lectură. Poate de aceea tatăl lui Hermann se simțea îndemnat să-mi arate exemplarele rare din biblioteca lui, în nădejdea că-l voi înrîuri în bine și pe fiul său.

În spatele casei se întindea o grădină mare, cu pomi fructiferi de soi, îngrijiți și păziți cu strășnicie de domnul Wolf în persoană, ceea ce nu ne împiedica să ne întruptăm din plin din roadele grădinii.

Într-o zi, pe cînd părinții lui Hermann erau plecați de-acasă iar noi eram gata cu lecțiile, ne-am dus în grădină să tragem cu praștia în nucile coapte. După ce ne-am umplut buzunarele doldora, am dat să plec și eu acasă, căci începea să se întunece. Hermann mă însoți pînă la poartă. Ultima rază a soarelui gata să apună, învăluia casa Wolf într-o lumină liliachie, dînd celor două cariatide un aer nefiresc de viu.

Am mai făcut noi și altă dată haz de cele două matahale care țineau pe umerii lor mușchiuloși înzorzonatul balcon. Educat de tatăl său în spiritul artei și al gustului sănătos, căpătase și Hermann oarecare pricepere estetică, astfel că nu putea suferi cele două oribile arătări care „împodobeau" fațada casei părintești.

— Ia te uită la astea două dihănii ! Parcă au adormit. Ce bine ar fi să cadă jos de somn !

Amurgul desenase o umbră în jurul ochilor „femeilor-pește", cum ne plăcea nouă să le numim, din care cauză păreau cu adevărat adormite.

Ca impins de o hotărîre neașteptată, Hermann trase deodată praștia din buzunar împreună cu o piatră, în timp ce nucile începură a se rostogoli care încotro. Herman le adună repede și mi le vîri în mînă, potrivi apoi piatra în pielicica praștiei, întinse guma — și trase. „Bang", vibră elasticul destins și piatra nimeri în partea dreaptă a pieptului statuii.

— Vă trezesc eu, las' pe mine ! se răți Hermann încărcindu-și din nou praștia.

Nu terminase bine vorba și ceva se clinti acolo, sus. Praștia porni pentru a doua oară: „Bang!" — și la picioarele noastre zăcea sînul rotund și inert al cariatidei.

În clipa aceea ne dădurăm seama de gravitatea pocinogului comis de Hermann și de urmările lui pentru noi amîndoi. Mă socoteam, bineînțeles, și eu răspunzător, dacă nu chiar complice. Și nu numai roșeața amurgului ne împurpura obrajii.

— Ce ne facem ? întrebai cu deznădejde în glas. Să-l lipim la loc ?

Hermann își reveni cel dintîi și începu să rîdă de nepriceperea mea în astfel de lucruri practice :

— Vrei să spui să-l ghipsuim. Dar nici cu ghips nu cred să țină blestematul ăsta de sîn. Mi-e că așa mare și greu cum e, la prima ploaie se duce.

Și, uitîndu-se prevăzător în jur, adăugă :

Noroc că nu ne-a văzut nimeni. O să pitim bolovanul ăsta undeva, în grădină. Pînă mîine după-masă ne gîndim și mai vedem noi ce facem.

Ridicarăm așadar sînul stîrtecat care acum nu mai era decît un ciob uriaș, gol pe dinăuntru, și l cărarăm în fundul grădinii unde îl pitirăm într-un

Desen de TIA PELTZ

groapă adînc în pămînt. Ne bizuiam și pe miopia accentuată a domnului Wolf dar și pe faptul că nimeni nu se mai uită cu atenție, ba chiar trece fără să arunce vreo privire pe lîngă lucrurile care-i sînt familiare, astfel că nu observă schimbările. Și cum într-adevăr, nu s-a mai întîmplat nimic după aceea, uitarăm foarte curînd de întreaga poveste.

Trecură anii. Hermann și cu mine eram acum elevi în gimnaziul local. Într-o zi, domnul Wolf care tocmai căpătase de undeva, din Ungaria, niște puieți de piersic, ne rugă să-i ajutăm la sădirea lor. Fiind vorba de un soi ales și costisitor, tatăl lui Hermann ținea să o facă chiar el, cu mîna lui. Îl ajutarăm cu hărnicie să sape gropile, ba ne luarăm chiar la întrecere, care va atinge cel dintîi adîncimea cerută. Deodată, domnul Wolf se opri din săpat și strigă :

— Hermann, Johannes, ia veniți puțin aici !

Zorirăm într-acolo și, după emoția ce o trăda, ne dădurăm seama că trebuie să se fi întîmplat ceva cu totul neobișnuit.

— Dă fuga, Hermann și adu săpăliga din odaia mea de lucru, iar tu, Johannes, sapă atent cu lopata în jurul bulgărelui ăsta, dar bagă de seamă să nu-l sfărîmi ! Dacă nu mă-nșel, am făcut o descoperire nemaipomenită !

Se vede că nu săpam destul de repede sau poate că nu mă arătam îndeajuns de îndemînatic, căci domnul Wolf îmi smulse lopata din mîini, îndepărtă cîteva straturi de pămînt, zvîrli apoi unealta cît colo și începu să scormonească mai departe cu mîinile goale. După puțin, ținea în mînă un bulgăre informe de pămînt.

Se înapoie curînd și Hermann cu săpăliga. Domnul Wolf dădu cu grijă la o parte pămîntul negru și gras și, deodată, se ivi un nu-știu-ce de piatră, la vederea căruia emoția lui Wolf crescu la culme. Curăță cu degetele tremurînde pămîntul de pe piatră, într-o grabă febrilă și totuși cu multă băgare de seamă.

Albi la față ca hîrtia, Hermann și cu mine ne priveam pierduți. Ceea ce tatăl lui ținea în mînă, nu era altceva decît sînul doborît al cariatidei !

— O amforă ! exclamă extaziat domnul Wolf. O amforă romană ! Am susținut întotdeauna că aici, pe Dealul Cetății, trebuie să se găsească urme ale civilizației romane. Ce noroc ! Chiar pe proprietatea mea ! Hai, copii, săpați mai departe, dezgropați — dar cu băgare de seamă ! Hermann, băiatule, Johannes dragă, asta-i cea mai frumoasă zi din viața mea !

Și fericitul bătrînel ne îmbrățișă cu foc pe amîndoi.

Ne pierise graiul. Nu ne-am fi așteptat ca isprava noastră din copilărie să aibă asemenea urmări. E drept că am fi putut lămuri în puține cuvinte eroarea, deoarece, după atîta trecere de vreme, nu am fi pățit mare lucru, dar care din noi ar fi avut cruzimea să strice bucuria bietului om ? Tăcurăm deci, stinjeniți, cu conștiința încărcată și ne ascunserăm obrajii aprinși de rușine sub marginea șanțului, prefăcindu-ne că, sub îndemnul domnului Wolf, săpăm de zor.

— Mi-e cu nepuință să-i spun acum adevărul, îmi șopti Hermann la ureche. Mă tem că au venit pentru „amforă" și că tata o să se facă strășnic de rîs și că n-o să ne ierte niciodată tăcerea.

Ne strecurarăm ușurel în încăperea de lîngă odaia de lucru a domnului Wolf, încercînd să ne uităm prin gaura cheii și să tragem cu urechea ; nu ne era atît de soarta noastră cît de reputația de colecționar și de cunoscător de artă a domnului Wolf.

Cei cinci domni ședeau în jurul mesei de scris de pe care fuseseră îndepărtate toate cărțile și dosarele ce stăteau de obicei în teancuri pe birou. Acum nu se mai afla acolo decît sînul doborît al femeii-pește, dar în loc să stea, cum ar fi fost normal, cu sîrcul în sus, era așezat răsturnat și ușor aplecat într-o parte. Fusese curățat cu grijă și se lălăia pe un ștergar alb ca laptele.

— Vă spun eu și vă rog să mă credeți, domnilor, e partea de jos a unei amfore romane ! rosti solemn și mîndru domnul Wolf.

Domnii se plecau tot mai mult asupra pietrei scobite prevăzute cu un nod ciudat la bază și o cercetau adînc cu lupa, întorcînd-o cînd pe-o parte cînd pe alta, sau uitîndu-se atent la ea prin ochelarii căzuți aproape de vîrful nasului.

— Acum o să-i umfle rîsul pe toți, îmi ziceam cu teamă și îl ciupii pe Hermann atît de tare de braț încît mă mirai că n-a țipat de durere. Dar el se mulțumi să-mi dea mîna deoparte și să treacă în locul meu de observație de la gaura cheii, eu mulțumindu-mă să-mi lipesc urechea de tăblia ușii.

— Zău că nu vă pricep, dragă domnule Wolf — se auzi glasul profesorului nostru de istorie — cum de puteți susține așa ceva. Aveți vreo dovadă sau măcar vreun indiciu oarecare ?

— Să vezi, măi, acum rușinea ! murmurai la urechea lui Hermann, care pălise și el.

Profesorul nostru de istorie urmă pe același ton sentențios :

— Pentru mine lucrurile sînt cît se poate de clare. Cea mai elementară constiință de rasă ne arată că această amforă (pronunțase cu adevărat cuvîntul „amforă") nu poate fi decît numai și numai de origine germanică. Priviți, vă rog, această formă aleasă, această desăvîrșită curbură a vasului ! Numai un om cu simțul de rasă locit mai poate presupune aci o origine romană. Prin această epocală descoperire, domnilor, se confirmă pe deplin teoria mea pe care de atîția ani o susțin, că în aceste locuri, înaintea atîtor alte seminții, au trăit germani. Cred că și domnul conducător al resortului cultural, camaradul Heinarth și adjunctul său politic, camaradul Konrad Müller, vor fi cu siguranță de acord cu mine.

— Aștia au înnebunit cu totul ! îmi șuflă Hermann. Să-i vezi și pe ăilalți doi cum se holbează la tîmpenia aia !

Kleinert, directorul muzeului, riscă o observație timidă :

— Dacă examinăm interiorul poros al vasului și unele urme exterioare, abia vizibile, de ardere, am putea presupune că e vorba fie de un urcior sau de-o vază de origine mai curînd predacică, fie de un obiect aparținînd chiar epocii primare.

— Nici vorbă nu poate fi de așa ceva ! se răsti sforăitor acela pe care profesorul îl numise „camaradul conducător al resortului cultural". Acest obiect este și rămîne un urcior germanic în care se păstra vinul de miere ! Hotărî el în chip de concluzie fără replică.

— N-ar fi totuși cu putință să fi servit la păstrarea cerealelor ? întrebă cu sfială domnul Wolf, fără ca totuși, dintr-un „elementar simț de rasă", să pună la îndoială problema originei.

— Nu ! Vîrful acesta de jos se îngropa în pămînt — rosti apăsat profesorul de istorie — pentru a da vasului cît mai multă stabilitate, pentru ca, așa cum foarte just a observat camaradul Heinarth, să nu se verse vinul de miere.

— Vase îngropate aveau și dacii și romanii, îndrăzni să-l contrazică Kleinert, directorul muzeului. Dar, precum probabil știți, ele se subțiau la bază și nu aveau un astfel de nod care, la greutatea vasului umplut, n-ar fi folosit la nimic. Ceea ce susțineți aici dumneavoastră e cu totul neștiințific.

— Vă rog foarte mult, intervenî în discuție adjunctul politic, Müller, apărînd cu înfocare originea germanică a bolovanului, să aduceți numai obiecții principiale.

Acum chiar că nu mai exista ieșire. Puteam oare noi să ne înfățișăm pe nepoftite la tatăl lui Hermann, dar, mai ales, înaintea severului nostru profesor de istorie, și să le spunem în prezența celor doi naziști că se înșeală cumplit cu toții, în cap cu directorul muzeului ?

Înăuntru, disputa continua cu înflăcărare iar noi ascultam cu răsuflarea tăiată. Doar cînd domnul Wolf întrebă din nou, cu timiditate, dacă „urciorul" nu ar fi putut folosi la păstrarea laptelui, Hermann nu se putu opri să chicotească, ceea ce mă făcu să-l trag de mînecă.

De ce n-am mărturisi adevărul în clipa descoperirii sînului de piatră ? mă căinam eu. Dar Hermann se consolă și de astă dată și-mi spuse vesel :

— Ei aș ! O să pîpăie ăștia dracia pe toate fețele, o s-o cinărească și o să se uite la ea cu lupa, și pe urmă tata, felicitat și invidiat de toată lumea, o s-o bage în colecția lui și cu asta basta. Nu ne rămîne decît să tăcem și de-aci încolo.

Și am tăcut. Noi — dar nu și ceilalți. Buchiseșul pietroi făcu să se rostogolească o adevărată avalanșă ale cărei proporții nici nu le-am fi putut bănui.

În dimineața următoare, Hermann mă aștepta, ceea ce nu se mai întîmplase pînă atunci, în fața casei noastre.

— A dispărut ! îmi strigă el încă de departe.

— Cine-a dispărut ? întrebai uluit.

— Blestematul acela de vas „pentru vinul de miere al vechilor germani !".

Și-mi povesti apoi că domnii, cu excepția directorului muzeului care se scuzase că nu se simte prea bine, au rămas la Wolf, la cină, pentru a sărbători evenimentul. Hermann nu luase parte la petrecere, sub cuvînt că-l doare capul, în realitate însă pentru că se temea să nu pufnească de rîs în nasul domnilor. Dar Reli, fata-n casă care-i servise pe musafiri, i-a povestit, încă somnoroasă, că tot timpul mesei a domnit o dispoziție foarte însuflețită. Unul din domni, zicea ea, ținea în mînă un pietroi rotund spunînd că-i un „potir", ba cerea cu tot dinadinsul să i se toarne vin în scobitură și nu în paharul lui, căci ar fi, cică, singurul vas cu care merita să ciocnești la o astfel de sărbătoare. Fata a rîs și s-a ferit să toarne vin în năzdrăvănia aia și atunci domnul i-a smuls sticla din mînă și a umplut bolovanul ca să bea din el, lăcînd-o „toantă". Dar a pățit-o rău, căci celălalt domn a sărit în sus, l-a batjocorit cum se cuvine și l-a certat spunîndu-i că „necinstește relieva". Pînă atunci, povestise în continuare fata, tot mai însuflețită, nimeni nu-i spusese „Relieva" în loc de „Reli", cum o cheamă pe ea, dar numele i-a plăcut și i-a părut bine că ăla care o făcuse toantă a fost ocărît, deși nu era chiar atît de beat ca să fi vrut chiar s-o „necinstească". Pe urmă domnii s-au trezit și au plecat acasă.

— Dar „obiectul" însuși a dispărut. Nici Reli nu-și poate aminti dacă s-a amestecat printre vasele murdare la bucătărie, dar știe că de-atunci nu l-a mai văzut și nici eu n-am izbutit să dau de el, deși l-am căutat peste tot.

Te pomenești că tata l-a încuiat în casa de fier în vederea valorii lui deosebite. Să înnebunești, nu altceva !

Sînul cariatidei dispăruse de-a binelea din raza noastră vizuală, dar urmările „descoperirii" deveneau tot mai vizibile. O sumă de articole senzaționale apărură în ziarul local „Curierul", intitulate pe rînd „Descoperiri germanice în Dealul Cetății", „Regiunea noastră își afirmă apartenența", etc., toate semnate de profesorul nostru de istorie. Iar „Revista pentru cunoașterea patriei" făcu să apară în primul ei număr din luna în curs un editorial sub titlul „Să cinstim pe un savant german din țara noastră !". Articolul era ilustrat de un portret-bust al profesorului Gross în robă și cu tocă, precum și de o reproducere fotografică a „vechiului urcior germanic". Dar urciorul însuși dispăruse.

Abia cînd Kleinert, directorul muzeului, fu pe neașteptate scos la pensie și cînd în locul său fu numit profesorul Gross, după ce muzeul fusese închis un timp pentru renovare și apoi redat accesului public, căpătarăm dezlegarea enigmei. Într-una din încăperile muzeului, pe un soclu impunător, sînul cariatidei fusese etalat cu partea scobită în sus, așa cum zăcuse el pe ștergarul alb în camera de lucru a domnului Wolf. Numai că, de astă dată, odihnea pe o bucată de postav, brăzdat de dungile negre ale unei cruci încîrligate, astfel că totul părea un păianjen uriaș gata să-i prindă în plasă pe vizitatori. O placă de bronz arăta în litere mari, negre, că e vorba de „partea de jos a unui străvechi urcior german" cu următoarele indicații: „Locul descoperirii : Dealul Cetății — Donator : Director Hans Wolf — Identificarea științifică a originii : Siegemar Heinarth, conducător de resort cultural și Dr. h. c. profesor de istorie Karl Gross, directorul muzeului".

Ne-am mai bătut un timp cu gîndul să riscăm aventura de a fura pietroiul, de a-l sfărîma sau de a-l face să dispară într-un fel oarecare, dar nu s-a ales nimic din planurile noastre.

Puțin după aceea eu părăsii orașul iar Hermann plecă la studii, în Germania.

Hans Wolf și ai săi au murit de mult. A pierit în război pînă și prietenul meu de școală, Hermann.

Revenit în orașul copilăriei mele după o îndelungată trecere de vreme, nu-i de mirare că nu întîlnesc prea multe chipuri cunoscute. Pentru a dobîndi o privire de ansamblu asupra orașului, acum cu desăvîrșire schimbat, urcai pe Dealul Cetății. Deși aflasem între timp că domnul Wolf lăsase prin testament orașului său toate colecțiile sale, nu mică mi-a fost surpriza zărind la intrarea casei Wolf o inscripție mare, roșie : MUZEUL REGIONAL. În clipa aceea, îmi reveni în minte povestea cu sînul cariatidei. Mă hotărîi să intru în casa atît de familiară mie pentru a repara măcar acum greșala noastră din copilărie. Eram dator s-o fac. Străbătînd toate încăperile, recunoscui unele piese ale vechiului muzeu local și multe din obiectele de artă ale colecției Wolf, la care se adăugaseră altele, mai interesante, din colecții particulare sau de stat. Dar, spre marea mea satisfacție, nu se vedea nici urmă din „partea de jos a unui străvechi urcior germanic", deși m-am uitat atent peste tot. Mulțumit, ca după o faptă bună, părăsii muzeul, cînd zării deodată la ieșire pe fostul nostru profesor de istorie, Gross. Sprijinit în baston, bătrînul se uita cu atenție încordată la fațada muzeului. Mă salută cu o afecțiune la care nu mă așteptam din partea unui om atît de sever și de închipuit. O clipă crezui că mă confundă cu cineva, dar mă apostrofă cu o siguranță uimitoare :

— Te cunosc ! Erai al treilea în catalog, după Bayer și Beldi !

La obișnuita întrebare, cum îi mai merge, îmi răspunse :

— Acum sînt pensionar și, deci, am timp destul. Mă plimb în fiecare zi ceasuri întregi ca să-mi cunosc mai bine orașul. Observ cu acest prilej lucruri la care înainte nu luam seama. Așa că mi-a venit în minte să scriu o lucrare nouă cu caracter strict științific : „Nostalgia depărtării exprimată în clădirile istorice ale orașului nostru". Iată, de pildă, pe bătrînul Samuel Wolf, bunicul prietenului dumitale. N-a trecut niciodată de hotarele țării, dar nu e o dovadă a nostalgiei depărtării de care era cuprins, a dorului de ținuturi tropicale, de fluviul Amazoanelor de pildă, faptul că a fost îndemnat să comande sculptorului Göbe această cariatidă ? Cum ai putea, tinere, să-ți explici altfel că figura din stînga reprezintă o amazoană ? Uită-te și dumneata: se observă cît se poate de bine lipsa sînului sting, lucru care, în trecut, scăpase atenției mele.

Și, arătînd cu bastonul spre fosta casă Wolf, urmă :

— Dar crezi că se va găsi cineva să-mi tipărească lucrarea ? Da' de unde ! De altfel, interesul pentru cercetări cu adevărat științifice a scăzut cu totul. Poate îmi dai dumneata o mînă de ajutor...

Ridicai din umeri a părere de rău, dar nu mă putui opri să-l întreb ce s-a ales din acel faimos „urcior germanic" pe care nu l-am mai văzut la muzeu.

— Ah, și asta-i o poveste ! Cînd au venit savanții ăștia noi din Capitală, au luat piesa aceea atît de prețioasă și au azvîrlit-o pur și simplu la gunoi.

În românește de I. C. MATASARU

PRIMA ZI de REPORTER

de VASILE NICOROVICI

Așa-i că nici nu-ți vine să crezi că Ciutacu, băiatul ăsta înalt și brunet, care semnează articole de pagina întîia și „materiale de greutate", de-ai zice că e de cînd lumea ziarist, era cît pe ce, într-o bună zi, să-și dea demisia? Chiar în prima zi de muncă la ziar...

Iată cum s-au întîmplat lucrurile. În ziua aceea, venisem la ziar să-i dau niște date tovarășului Lazăr de la economic: eram în biroul lui — cînd deodată se deschide ușa și intră Ciutacu, îmbrăcat într-o haină de plușcord albastră și o cravată roșie ca focul. Am simțit imediat că se petrece ceva deosebit. „Ce-i cu tine?" Dar n-a apucat să-mi răspundă decît „bine", că l-a și chemat redactorul șef în biroul său. Eu, deși terminasem ce-aveam de făcut, am stat să-l aștept. Din curiozitate, să văd ce s-a întîmplat.

De stat, n-a stat mult înăuntru, vreo zece minute. Dar, mie mi s-a părut că a trecut un ceas. Cînd ieșe, eu fug la el: „El, cum a fost? Ce ți-a spus?" El era cam roșu la față și-mi răspunde în fugă: „Bine". Eu însă nu mă dau bătut. „Cînd ai intrat, el ce ți-a zis?" „M-a poftit să stau pe-un scaun și mă s-a adresat pe un ton solemn: Tovarășe Ciutacu, de azi înainte vei face parte din redacția ziarului nostru..." „Ei, și — și mai departe?..". „Trebuie să mă duc la tovarășul Lazăr, să-mi dea sarcini, că sînt în secția lui". „Stai o clipă. La plecare, nu ți-a dat mîna?.". „Ba da, și mi-a spus: Spor la lucru și așteptăm cît mai multe materiale de la dumneata..."

Și pentru atîta lucru se făcuse roșu la față? Ce naiba? Treaba asta mi-a stîrnit curiozitatea și m-am luat după el, pînă în biroul tovarășului Lazăr. Acesta tocmai îl examina cu atenție și-i spuse:

— Ei, așa îmi place. Foarte bine că ți-ai pus cravată. Acum reprezinți ziarul.

Apoi, aruncînd o privire peste hîrtia ce-o avea în față, continuă:

— Te duci fulger în combinat, la oțelărie sau laminoare, și scrii un reportaj despre întrecerea socialistă. Vezi, să nu-l lungești în chinărie dar nici în sirop, și să-mi descrii ce-ai văzut de la poarta combinatului pînă la despărțirea de tîrnăcopul vechi. Scurt, direct, la obiect. Înțelegi? Și fii atent cum te comporți... cu oamenii... cum vorbești, pe ce ton...

— Tovarășe Lazăr, îmi pare rău — făcu Ciutacu morocănos. Am fost un an de zile corespondent voluntar...

— Acum ești ziarist. E o diferență. Dumneata reprezinți ziarul, înțelegi?

— Și crezi că nici atîta lucru nu știu, cum să vorbesc?...

— E, de... de datoria mea să-ți atrag atenția. Să nu crezi că-ți vorbesc degeaba. Acum cîțiva ani, a plecat, tot din biroul ăsta, ca și dumneata astăzi, un tînăr ziarist, ca să scrie primul său reportaj. Șefii secției, ca și mine acum, i-a făcut aceleași recomandări. El însă i-a răspuns, așa cum mi-ai răspuns și dumneata. I se părea că știe totul. Dar cînd s-a dus la combinat, la turnătorie, ce crezi că a făcut? I s-a părut lui că o cheștie de acolo, o țeavă stătea strîmb, altfel de cum știa el că trebuie să stea. Și a început să-ntrebe pe unul și pe altul: „Cine-i mai mare pe aici?" Cînd a venit maistrul, el l-a luat la rost: „De ce stă cheștia asta așa și nu altfel?" — „Dar dumneata cine ești?" — îl întrebă meșterul. „Uite cine sînt" — zice el și-i arată carnetul. Meșterul s-a supărat foc, a dat telefon la ziar. Și pe bună dreptate: dacă ești ziarist, nu trebuie să te amesteci în treburile de acolo. Nu-ți place ceva, notează frumos, în carnet, sesizează ziarul. Asta-i tot. Mult succes.

L-am ajuns din urmă abia în stradă. O vreme a tăcut și eu am înțeles de ce. Îi era necaz fiindcă i se spuseseră niște lucruri, pe care el, ca vechi corespondent voluntar, pretindea că le știe.

Lîngă pod, Ciutacu se opri.

— Eu mă duc la oțelărie, — îmi spuse. O iau spre poarta zece. Tu ce faci?

— Am și eu drum într-acolo. Vin cu tine...

Plecarăm. Lui Ciutacu îi părea bine că sînt cu el. Altfel ar fi încercat să scape de mine.

— Mă, ce mutre or să facă ăia de la oțelărie cînd o să vadă că sînt la ziar. Prima dată am să mă duc la nea Ichim, președintele sindicatului: „Să trăiești, nea Ichime!..." Nu, nu e bine. „Vă salut, tovarășe Ichim!" „Ce-i cu tine?" Eu scot carnetul și-l întreb: „Cum mișcă întrecerea socialistă? Cîte șarje rapide ați dat? Cum stați cu declasatele...?" După aia mă duc în hală, să văd ce face bunul meu prieten Mihăilă, de la cuptorul trei... El mă tot lua că am să ies mîzgălitor de hîrtie... Să vedem acum ce-o să mai zică... Pe urmă, e jos, la laborator, un chiștoc de fată, o olteancă, mică, neagră și dată dracului. Pe urmă e și Mohonea, fruntașul pe oțelărie. Despre cuptorul lui am să scriu că duduie ca o herghelie de cai cu coamele roșii... Este o imagine care mi-a venit în minte adineauri... Îți place?...

Mai întîi ne-am dus la sediul sindicatului, dar cum tovarășul Ichim nu era acolo, am venit la oțelărie. Deși Ciutacu împărțea în dreapta și-n stînga salutări, nimeni din cei întîlniți n-a „rămas tablou" — cum se zice, — văzîndu-l.

În dreptul cuptorului trei, un oțelar bea dintr-un sifon, turnîndu-și direct în gură, ca și cum ar fi executat un număr de scamatorie la circ. Ciutacu se strecură la spatele lui și-l bătu pe umăr.

Oțelarul bău tot ce era în sticlă fără să-i pese. Dar cînd se-ntoarse spre celălalt, făcu ochi mari:

— Ce-i cu tine la ora asta?

— Lucrez la ziar.

— Și de-asta te-ai îmbrăcat așa... în albastru?

Tăcu apoi, ca și cum nu știa ce să mai zică, uitîndu-se împrejur, unde să așeze sifonul gol. Îl puse jos, alături de el, și-și șterse cu șorțul fruntea nădușită.

Ciutacu se-ntoarse spre mine.

— Uite, să-ți spună Mihăilă, cum am tras noi la cuptorul ăsta. Acum vreun an, înainte de a fi bibliotecar, am lucrat în aceeași echipă: el omul trei, eu omul patru. Dar tu de ce te-ai mutat în alt schimb?

— Urmez la seral și fac numai de dimineață.

— Bravo, Mihăilă. Ești bun de dat la ziar. Într-o zi am să-ți încondeiez portretul: un vrednic oțelar, iar pe deasupra vlăstar al... șesenalului. Deși tu nu meriți, fiindcă m-ai făcut mîzgălitor de hîrtie, iar în ziua aceea, știi tu, cînd era cît pe ce să pun mîna pe-un fier încins, tu rîdeai de mine. Dar așa sînt eu, băiat bun. Cum merge cuptorul...?

— Zbîrnîie. E rachetist...

— Cum ai zis?

— E rachetist. Din trei șarje dă una rapidă.

— Mă, ce expresie! Stai s-o notez. Bă nu, am s-o țin minte. Și-acum te las, trebuie să vorbesc cu președintele sindicatului, să văd cum merge întrecerea...

Ciutacu mersese cîțiva pași, cînd auzi din urmă replica celuilalt, spusă mai mult ca pentru sine:

— Dar tu, ce, n-ai ochi și urechi, frate?

Ciutacu se-ntoarse spre el, intrigat:

— Ce-ai vrut să spui cu asta?

— Ce-ai auzit. Dacă vrei să vezi cum merge întrecerea stai mai întîi de vorbă cu muncitorii. E drept că tovarășul președinte îl poate caracteriza pe fiecare, din două, trei cuvinte... Dar mai bine ai sta tu lîngă om să-l vezi cum se mișcă. Eu așa aș face, dacă aș fi în locul tău...

— Adică?

— Adică: m-aș așeza într-un colț și m-aș uita la echipa respectivă. Și într-o oră, mi-aș face o părere, numai după cum se mișcă oamenii... Pe urmă, aș vorbi cu fiecare și... m-aș apuca de scris.

Din vorbăreț, Ciutacu deveni tăcut, ca o lespede și îl înțelegeam de ce. Vorbele lui Mihăilă semănară la prealabil ceea ce credea el că va putea trece neobservat de nimeni. Că e abia „un boboc de ziarist" și nu cegeamite reporterul vechi, cu experiență. Și așta îl necăjea cu atît mai mult, cu cît simțea el însuși că este așa.

Cînd îl văzu pe inginerul de schimb, un tînăr scund cu figura aspră, îmbrăcat într-o pufoaică, stînd de vorbă cu încă cineva lîngă macara, Ciutacu nu se hotărî să meargă degajat spre ei, cum ar fi făcut un ziarist cu experiență. Și-a pipăit mai întîi buzunarul, unde avea carnetul, ca să-și ascundă tulburarea, făcu doi-trei pași, dar se opri din drum.

— Stai să plece celălalt.

„Celălalt", un ins înalt, cu mișcări dezordonate, se sucea într-o parte și în alta, ca și cum ar fi vrut chiar în clipa aceea să plece. Ciutacu îl urmărea atent, cu mîna pe carnetul de reporter, de unde se părea că-i vine toata puterea. În sfîrșit, celălalt plecă, inginerul rămase singur. Ciutacu porni, direct spre el, călcînd peste mormanele de tunder și dolomită, împrăștiate pe platformă, ca un infanterist la atac. Eu, se-nțelege, că m-am ținut după el, fără să știu — o spun sincer — ce aș fi răspuns dacă cineva m-ar fi întrebat ce caut acolo, în momentul acela.

Brusc, printre noi doi, s-a strecurat macaraua, se opri, se răsuci în loc, și l-ar fi izbit cu brațul și pe Ciutacu, dacă inginerul nu l-ar fi tras de mînecă.

— De ce nu te uiți pe unde umbli? îl luă el la rost. Ce cauți prin oțelărie?

— Am treabă cu dumneavoastră... Și se opri, pe semne ca să-și caute cuvintele potrivite cu care să se prezinte.

— Cine ești dumneata? Parcă te cunosc...

— Știi, eu am lucrat într-un timp la ziar și...

Inginerul, observînd că Ciutacu stă cu mîna strînsă în buzunar, ca și cum ar ține hîrtie, înțelese, cu un gest grăbit:

— Vrei să-ți semnez un tratament?

— Nu, tovarășe, eu lucrez la ziar. Și-am venit în problema întrecerii...

— Aa, ești de la ziar! Și eu — pățisem — te salvez de la moarte! — făcu el. Hai! Vă să zică dumneata ai fost acum cîțiva ani aici și-ți scria foiletonul acela despre inginerii care fug după cantitate, în dauna calității? Cum să fiu eu să-ți stau de vorbă cu mine? Crezi că nu merităm onoarea asta? Pe mine mă cheamă Datcu.

— Îmi pare bine. Ciutacu.

— Și semnezi cumva Lazăr?

— Nu, tovarășul Lazăr e șeful secției economice...

— Atunci, scuzele mele. Am greșit adresa. Cu ce te pot servi?...

M-am uitat la Ciutacu. Buzele îi alunecară în jos, ca ale unui om dezamăgit. El ar fi preferat, chiar cu riscul unei discuții aprinse, să fi fost considerat drept ziaristul Lazăr, care a scris foiletonul. Dar așa...

— Îmi trebuie niște date despre șarjele rapide

— Mergi la normator. El are situația exactă — spuse inginerul, sfîrșit, ca omul aglomerat de treburi. Dacă ai vreo nelămurire, mă cauți prin secție. Noroc.

Nu știu din ce cauză, dintr-o veche obișnuință poate, sau copleșit de întîmplarea precedentă, Ciutacu se adresă normatorului șef — un om mărunt, gras, cu o bască pe cap — cum obișnuia să i se adreseze cînd fusese oțelar:

— Nea Cristache, dacă ești bun, ia vezi prin foile alea, cîte șarje rapide s-au dat luna asta, pe echipe și pe cuptor?...

Normatorul șef îl privi uimit.

— Păi, ce nevoie ai tu de treaba asta?

Dîndu-și seama de greșeală, Ciutacu schimbă tonul:

— Știți, eu lucrez acum la ziar și-mi trebuie date despre întrecerea socialistă.

— A, va să zică, sînteți ziarist — răspunse acesta ceremonios. Atunci se schimbă povestea. Vă rog, delegația dumneavoastră...

După ce cercetă documentul înmînat de Ciutacu, bătrînul deschise un registru gros, continuînd să sporovăiască:

— Dacă sînteți ziarist, atunci nu trebuie să-mi ziceți: nea Cristache, ci: tovarășe normator șef, dacă sînteți așa de amabil, să-mi spuneți cutare și cutare. Așa vorbesc ziariștii. Acu, eu, nu că să mă formalizez, fiindcă ne cunoaștem, dar ia să te duci alături, la laminoare, sau în altă secție și dacă zici: „Foile alea", în loc de „registrul de evidență", îl superi pe normatorul-șef. Și-n loc să-ți dea situația imediat, te amînă după cum l-ai supărat.

Ciutacu schimbă fețe-fețe. Buza de jos îi tremura. Mai-mai să-i dea lacrimile. Cred că-i venea să zică: „Zău, nea Cristache, ce mă iei așa?" Dar nu scoase o vorbă.

— Ei, deschide carnetul și scrie, tovarășe ziarist, — i se adresă celălalt mai îmbunat. Îți trebuie situația din luna asta sau de la începutul anului?...

— Și una și alta, tovarășe normator-șef, dacă se poate.

— Atunci scrie: Mohonea, atîtea de la începutul anului, atîtea pe luna asta. Al doilea, Ardeleanu, al treilea Greavu. Și dădu la fiecare numărul de șarje rapide. Mai doriți ceva?...

— Nu. Mulțumesc, tovarășe normator-șef — spuse Ciutacu, pe un ton oficial, așezînd carnetul în buzunar.

— Vă salut, tovarășe ziarist. Și mai poftiți pe la noi. Vă stau la dispoziție...

La cuptorul lui Mohonea, nimerirăm un moment nepotrivit, fiindcă tocmai atunci se elabora o șarjă. Mohonea înalt, asudat, roșu la față, cu lopata în mînă, se deplasa cu pași mari, dintr-un loc în altul, mereu în fruntea celorlalți oțelari din echipă.

La un moment dat, Mohonea se repezi în fața cuptorului, acolo unde se prăvălea cascada de oțel încins. O privi țintă, cu ochii întredeschiși. Spuse cîteva cuvinte omului de la stîc. Apoi se-ntoarse într-un suflet, la ceilalți oțelari, care treceau într-un șir rotitor, cu lopețile în mînă, aruncînd dolomită prin ușile deschise, din care răzbea o vîlvătaie portocalie.

Dar abia a fost închis stîcul, ușile greie abia alunecară în jos, că Mohonea șuieră scurt și făcu semn cu mîna ridicată. Din mijlocul halei, chiar în clipa aceea, se puseră în mișcare două macarale de șarjare. Începea încărcarea cuptorului. Ciutacu crezu că e momentul prielnic să intervină.

— Tovarășe Mohonea, dacă ești așa de bun...

— Sînt foarte bun, Ciutacule, dar „Kontiki" e acum la cumnatu-meu... — răspunse oțelarul, privind în direcția de unde se apropiau macaralele. El îl mai credea pe Ciutacu la bibliotecă, așa că acesta trebuia să-i explice:

— Nu-i vorba de asta. Acum lucrez la ziar. Îmi trebuie niște date despre metoda dumitale...

— Atunci, așteaptă pînă termin încărcarea.

Nimic nu-l putea abate de la programul său, nici chiar dacă în locul lui Ciutacu ar fi fost un ziarist din București. Unii ziceau că e încrezut, că se crede vedetă și face nazuri — dar adevărul era, mi-a spus-o Ciutacu mai tîrziu, că era un om extrem de scrupulos. De altfel, Ciutacu, care nu-l văzuse pe Mohonea la lucru, nu avea de unde să știe cum face acesta încărcarea cuptorului. Fiindcă Mohonea nu stătea ca ceilalți la panoul de comandă, mulțumindu-se să deschidă și să închidă ușile. El nu avea răbdare să stea locului. Unde mai pui că încărca și cu două macarale odată, ceea ce sporea și mai mult ritmul lucrului. Așa și acum, îndată ce sosi prima mașină, sări alături de macaragiu, îl bătu pe umăr prietenește, apoi îi arătă cum și unde să răstoarne troaca. După cîteva curse, Mohonea sări jos și trecu pe macaraua cealaltă, coordonînd direct, la fața locului, mișcările celor două mașini uriașe. Dar n-am apucat să mă obișnuiesc cu imaginea celor două macarale prinse de tavan, care se întorceau, pruind, una lîngă alta, cînd în direcția cuptorului, cînd spre platforma unde erau depozitate froacele, că ne pomenim cu Mohonea drept în fața noastră.

— Ai văzut ce fier ni se trimite? exclamă el furios. Numai șpan de-ăla ușor. Ce să fac cu el? Asta mai mult îmi răcește cuptorul. Dacă ești de la ziar, scrie, fă o notă critică. De ce nu notezi! Așa! Spune că fierul vechi e necorespunzător... Cînd termin încărcarea, îți dau și alte elemente...

Și se repezi din nou, spre macarale, urcă pe una, coborî, urcă pe cealaltă, arătînd manevrașilor ce trebuiau să facă. Într-adevăr, ziaristul acela avusese dreptate. Mohonea avea în fiecare fel ceva dintr-un dirijor, care nu putea să suporte nimic care strica desfășurarea armonioasă a lucrului. Cînd încărcarea cu fier vechi a fost terminată și macaralele se îndepărtară către interiorul halei, Mohonea privi lung în urma lor, fără să se miște. Aștepta pe semne să se întîmple ceva. Stătu așa, cîteva clipe, apoi se repezi în fugă prin hală. Se întoarse tot așa de repede și veni direct la Ciutacu, tremurînd tot.

— Poftim! Acum alt pocinog: trebuie să încarc iarăși și-n oală. Am comandat-o pentru ora asta, dar maistrul a trimis-o la cuptorul trei. Cică acolo e mai urgent. Și tu de ce stai? Noteazăl

— Tovarășe Mohonea — încercă să-l potolească Ciutacu. Melanjorul e în reparație și oalele vin direct de la furnal, dirijate de un tehnician.

— Da? Eu am nevoie de fontă și nu de melanjor ambulant! strigă Mohonea, ca unul ce nu vroia să știe de nimic. Parcă pe mine mă-ntreabă cineva de ce am întîrziat? Am și întîrziat un sfert de oră! Să treci și chestia asta în notă critică și să-i freci tare de tot. Mai ales pe maiștri. Tu scrie numai, că eu îl semnez... Și să-i faceți și o caricatură... Ideea ți-o dau eu... Desenezi o oală mare pe care scrii... Stai o clipă. Mă-ntorc imediat.

Mohonea dădu să se repeadă din nou în interiorul halei, dar se opri, fiindcă din depărtare își făcu apariția, în fine, podul rulant care transporta, ca la teatru în gîlceavă, provizia de fontă mult așteptată. Podul rulant se opri, aduse oala deasupra cuptorului, o aplecă, slobozind un șuvoi incandescent, roșietic, de culoarea soarelui în amurg.

Mohonea veni spre noi cu o înfățișare complet schimbată. Un zîmbet larg îi lumina fața:

— Ei, acum să-ți povestesc metodele mele — spuse el lui Ciutacu, scoțîndu-și șapca din cap. Să mergem în cabină, că aici e curent. Notează. Prima poruncă: știința, respectarea tehnologiei. A doua: elanul. A treia: hotărîrea de a acționa imediat.

Apoi, Mohonea intră într-o serie de amănunte strict tehnice, pe care eu nu le-am înțeles prea bine, și de aceea le-am și uitat. Am păstrat însă reportajul lui Ciutacu, unde acesta le descrisese întocmai, ca să le am la îndemînă în caz de nevoie.

Dar, după ce Mohonea termină de vorbit, Ciutacu rămase mai departe cu carnetul în mînă, așteptînd parcă ceva:

— Ai vreo nelămurire? întrebă oțelarul.

— Nu. Totul mi-e clar. Aștept ideea pentru caricatură...

— Care caricatură? întrebă Mohonea mirat, parcă picat atunci acolo, din altă lume.

— Caricatura cu maistrul, în legătură cu articolul critic, despre întîrzierea oalei de fontă...

— Cine ți-a spus să scrii asta la ziar? — întrebă din nou Mohonea, pe același ton, nevinovat.

— Dumneata!...

Mohonea izbucni în rîs.

— A!... Te referi la ce ți-am spus eu mai înainte? Păi eu așa vorbesc întotdeauna, cînd sînt furios că nu merge treaba bine... În clipa aia îmi vin în minte cele mai grozave articole critice și cele mai năstrușnice caricaturi. Dar ești ziarist. Nu trebuie să te iei după ceea ce-ți zice un om furios...

Ciutacu se făcu alb ca varul și băgă încet carnetul în buzunar.

— Să fim obiectivi! — continuă Mohonea din ce în ce mai degajat... Melanjorul e în reparație și cele douăzeci de minute de întîrziere nu contează. Le scot eu. Tot șarjă rapidă o să iasă și asta...

Acum Ciutacu era roșu la față, parcă ar fi stat aproape de ușa cuptorului, sau ar fi alergat mult. Îi strînse mîna lui Mohonea și-mi spuse, poruncitor:

— Hai să mergem.

Cum mergeam așa prin hală, am auzit din urmă un strigăt:

— Ei, Costică! Costică Ciutacu!...

În spatele nostru, o fată brunetă, mică, vioaie, îmbrăcată într-un halat alb. Asta trebuie să fie chiștocul de fată, gîndii eu — ființa pe care încă de azi dimineață Ciutacu se pregătea s-o uimească. Așa că, văzînd-o acum, el își recăpătă buna dispoziție:

— Hai, noroc, olteanco! — o salută el. Ce faci?

— Trec așa, fără să dau bună ziua oamenilor?

— Am treburi — spuse ei misterios și cu importanță.

— Chiar, de ce te-ai îmbrăcat așa?

— Lucrez la ziar, de azi dimineață...

— Ia te uită cu cine stau de vorbă...

— Am să vin într-o zi să te fotografiez... — se grozăvi Ciutacu, făcîndu-se că nu observă tonul ironic al fetei.

— Ce vorbești? Ai tu puterea asta?

— Cum să nu. Și-am să scriu despre tine un articol, drept explicație la fotografie.

— Se simțea și nevoia...

— Desigur, — făcu el serios. Pînă acum nici un ziarist nu s-a apucat să scrie despre laborante, deși muncesc și ele din greu ca și oțelarii...

— Asta cam așa e — spuse fata gînditoare...

— Dacă n-ar analiza ele probele, cine ar mai face oțelul? Ciutacu radia de fericire. În fine, găsise și el pe cineva care să-l asculte cu toată luarea aminte, fără să-i dea lecții ca unui începător.

— Am să scriu un reportaj despre laborator și-am să-ți fac portretul. De mult mă gîndesc la o imagine cu fumul care urcă la cer ca o coloană. Am s-o folosesc în reportajul ăsta.

— Dar ce caută fumul în laborator?

Ciutacu rămase o clipă descumpănit, fără însă a-și da în vileag ezitarea.

— Are legătură — spuse el, ca după o matură gîndire. Laboratorul vostru e lîngă coșul de fum... Așa că totul se potrivește admirabil. Cine ar fi bănuit că sub platforma oțelăriei Siemens-Martin, în dreptul coloanei de fum, care urcă la cer... Înțelegi? E vorba de fantezie... Așa se scrie reportajul... Cîți ani ai, olteanco?

— Nouăsprezece, răspunse ea cu seriozitate.

— Numai atît? Și ești laborantă de trei ani? Iubești pe cineva?

— Asta ce legătură are...?

— Un reporter trebuie să știe totul. Dar am să vin eu altădată să te descos cu amănuntul.

— Auzi, îi spuse fata, după un timp de gîndire... Să scrii neapărat și de oțelarul Greavu... Trimite prea multe probe la analiză.

— Aici ai greșit, — răspunse el. Greavu este fruntaș. Are o sumedenie de șarje rapide...

— Ei, și ce... — se încăpățînă fata. Dacă ar fi oțelar fruntaș, dacă și-ar cunoaște bine meseria, ca Mohonea, de pildă, n-ar trimite decît atîtea cîte trebuie...

— Văd că tu ești mai deșteaptă decît situația de la normatorul-șef — se-ncăpățînă și Ciutacu.

— Nu spun că n-a dat multe șarje rapide, răspunse fata. Dar cum? Prin munca noastră, a laborantelor. Tot din jumătate în jumătate de oră, trimite cîte o probă... Nu e sigur pe el... Voi, ziariștii ar trebui să treceți și pe la noi, prin laborator, înainte de a vă scrie articolele...

— Eu, dacă aș fi în locul tău, n-aș da lecții altora...

— Și mă rog, de ce nu? Eu sînt laborantă de trei ani, iar tu ziarist de azi dimineață... Nu știu care pe care nu trebuie să se-nvețe!

Fata vorbea pe un glas pițigăiat, cu ciudă.

— Hai să mergem, îmi spuse el scurt. Noroc, olteanco, — adăugă fără să-ntoarcă capul. Era furios la culme, și nici măcar nu încerca să-și ascundă furia.

— Măi frate, îmi spuse el. Nu știu de ce mă

trage buzunarul ăsta într-o parte. Aici e carnetul de ziarist. E prea greu pentru mine. Mă duc la tovarășul Lazăr și-i spun: „Angajați-l pe Mihăilă, pe normator, pe Mohonea — că toți se pricep grozav la ziaristică... Pînă și chiștocul ăla de fată, olteanca aia, ar putea să scrie articole..."

Și tocmai în clipa aceea, întîmplarea face ca omul pe care-l căutasem întreaga dimineață, tovarășul Ichim, președintele sindicatului de la oțelărie, să apară în fața noastră. Era un bărbat voinic, lat în spate, cu niște ochi albaștri, care arătau un caracter de om bun.

— Hai noroc, puștiule! spuse el prietenos lui Ciutacu. Ai început munca la ziar? Noi ți-am dat o recomandare bună. Cred că n-ai să ne faci de rîs...

Ciutacu strînse mîna întinsă de Ichim, supărat la culme.

— Da' ce ai? Nu te simți bine? — întrebă omul cu bunătate. Dacă aș fi în locul tău și pe mine m-ar fi durut capul. Să ții minte atîtea... Hai la punctul sanitar să-ți dau un antinevralgic.

Ciutacu nici nu se mișcă din loc, parcă-l fixase cineva în pămînt.

— Ei, ce-i cu tine? Vorbește?...

— Tovarășe președinte, — spuse Ciutacu solemn, cu un glas dogit, parcă nu era al lui — Tovarășe președinte, sindicatul nu-și îndeplinește sarcinile în cadrul întrecerii socialiste. De ce oțelarul Mohonea primește fier necorespunzător, oala cu fontă îi vine cu un sfert de oră întîrziere iar Greavu e declarat fruntaș, cu toate că trimite zeci de probe la analiză?

Celălalt îl privi țintă, neștiind ce să creadă

— Sindicatul dumneavoastră e bun numai de vorbe. Dar oțelarii au nevoie de fontă nu de vorbe. Atunci e normal, ca în asemenea condiții și întrecerea socialistă...

— Ai terminat? îl apostrofă celălalt, cu asprime. Să nu crezi că mi-i teamă de critică. Critica e bună. Numai să fie adevărată. De unde știi, că tot ce-ai spus pînă acum e din vina sindicatului? Parcă erai mai modest odată — adăugă el cu un ton de dojană. Îmi pare rău că mi vorbești așa, mie, om bătrîn, care mi-am pus obrazul pentru tine.

Despre ceea ce s-a întîmplat în după amiaza aceleiași zile la ziar, mi-a povestit tovarășul Lazăr, șeful secției economice. El mi-a spus că Ciutacu a venit cu reportajul scris, l-a așezat pe biroul său, fără să spună un cuvînt. Tovarășul Lazăr l-a citit imediat, chiar în fața lui. Era un reportaj bun, despre întrecerea de la oțelăria Siemens-Martin, oțelăria veche, cum îi zicem noi astăzi. După ce-a citit reportajul, tovarășul Lazăr i-a spus lui Ciutacu:

— Cred că o să meargă. Nu e rău...

Nu voia să-l laude prea mult, ca Ciutacu să nu devină încrezut. După ce i-a spus aprecierea lui despre reportaj, tovarășul Lazăr l-a privit țintă și l-a întrebat:

— Ce-ai făcut azi, la oțelărie? Mi-a dat telefon președintele sindicatului de acolo. Era supărat foc. Pretinde că nu știu ce i-ai spus...

Dar după cît se pare, lui Ciutacu nu-i trecuse nici atunci supărarea, fiindcă a răspuns pe loc:

— Toată lumea mă dăscălește, tovarășe Lazăr. Fiecare vrea să mă învețe meserie. Pînă și chiștocul ăla de fată, olteanca aia de la laborator. Mi-a sărit și mie mușțarul.

Tovarășul Lazăr mi-a mai spus că lui îi venea să rîdă de felul copilăros al lui Ciutacu, dar s-a străduit să rămînă serios.

— Foarte bine că te dăscălește, i-a spus el lui Ciutacu. Înseamnă că fiecare e preocupat de problemele ziarului. Și oare nu e ceea mai de seamă obligație a unui ziarist să învețe de la masă?

După asta, ce să-l mai împace a adăugat pe-un ton degajat:

— Ei și ce te-ai supărat așa? Lasă că-l îmbunez eu pe tovarășul Ichim. Chiar dumnealui m-a rugat să te scutur puțin, dar să nu fiu prea aspru. Spunea el că știe de ce ți-ai ieșit din sărite. Acum, du-te și dă reportajul la mașină.

— Eu i-am întins hîrtiile — mi-a spus tovarășul Lazăr, dar el n-a vrut să le ia. Știam eu ce-i trece prin minte în clipa aia. Așa că i-am luat-o înainte: Să nu-mi zici cumva că vrei să te-ntorci în producție!

— Tovarășe Lazăr! face el către mine.

— Fii băiat deștept, Ciutacule, i-am spus eu cît am putut mai cald. — Așa e la început. Parcă eu n-am vrut să-mi dau demisia, chiar în prima zi de gazetărie?!

Tovarășul Lazăr mi-a dat să înțeleg că, de fapt, el era eroul întîmplării cu tînărul acela care se luase la ceartă cu meșterul, pentru o țeavă așezată prost, — pe care o povestise în dimineața zilei cu pricina lui Ciutacu.

Desene de ION MATACHE

SENSUL UMAN AL CONFLICTULUI

După cum viața orientată de idealurile comuniste, redă omului esența sa umană, tot astfel realismul socialist redă literaturii esența sa, conținutul său adînc omenesc, finalitatea sa **etică** (Tolstoi: „unicul țel al literaturii — cel etic"). Acesta este adevăratul context al problemei conflictului literar.

Cînd ni se cere să formulăm „în cîteva cuvinte" conflictul unei opere literare sau să-l expunem, tot foarte pe scurt, în felul cum se obișnuiește în unele articole de critică literară, se poate prea bine întîmpla ca acest conflict, astfel formulat, să producă în interlocutorul sau cititorul nostru, o impresie puternică, să pară extrem de interesant și de antrenant, prilej de grave dezbateri etc. Un singur lucru poate serios periclita puternica impresie, sugestia stăruitoare că ne-am afla în fața unei probleme interesante care solicită întreaga atenție și îndeamnă la o atitudine: realitatea operei surprinsă pe viu, la lectură. După cum poate interveni și cazul contrar ca un conflict care pare plat și banal la o relatare sumară, făcută în puține cuvinte, să ne captiveze la lectura operei. Și într-un caz și în celălalt, distanța dintre impresie și realitate măsoară exact diferența foarte mare între un conflict „demonstrativ", conceput în termenii săi apriorici, oricît de pasionant și de dramatic în sine — și conflictul individualizat, trecut prin substanța unei conștiințe umane vii, angajînd destine omenești, o anumită răspundere față de aceste destine — și un astfel de conflict — legat de recucerirea esenței umane, de tema perfecționării conștiinței în condițiile noi create prin victoria socialismului — interesează în cel mai înalt grad literatura. Un critic sovietic (Victor Perțov) amintea de o observație făcută de A. Fadeev cu ocazia unei discuții despre sarcinile literaturii. „Dezvoltînd ideea leninistă despre contradicții la L. Tolstoi, Fadeev spunea că acum, cînd sub puterea sovietică totul în viața noastră obștească este îndreptat spre educarea omului ca luptător pentru comunism, a venit timpul ca în fața fiecăruia să stea sarcina autoperfecționării morale. Este necesar ca teza tolstoiană să fie „răsturnată" și folosită în crearea chipului omului bun, minunat, al societății noi". Condițiile create prin victoria noii orînduiri sociale, prin instaurarea unui nou tip de raporturi umane asigură realizarea acestei sarcini de o amploare necunoscută literaturii trecutului — și de neconceput în condițiile exploatării și alienării omului. Literatura realismului socialist e chemată să contribuie în mod activ, folosind pentru aceasta întreaga sa putere de înrîurire, la formarea conștiinței înaintate. „În această etapă istorică de dezvoltare a societății noastre — spunea tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în cuvîntarea rostită la conferința pe țară a scriitorilor — literaturii îi revine misiunea de mare răspundere de a contribui prin toată forța ei de înrîurire la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste, la făurirea omului nou, a moralei socialiste, a atitudinii noi față de muncă și societate, la înlăturarea din conștiința oamenilor a influențelor ideologiei și educației burgheze".

Problema conflictului contemporan în literatură nu poate fi înțeleasă altfel decît în lumina acestei îndatoriri de mare răspundere, în funcție de rolul educativ al unei literaturi chemate să intervină nemijlocit în viața oamenilor, să contribuie la perfecționarea conștiinței oamenilor. Această conștiință se cristalizează în procesul luptei, al confruntării dintre nou și vechi. Conflictul literar este reflexul necesar al acestei confruntări. Un interes deosebit prezintă pentru scriitor formele mai subtile ale conflictului literar, acelea care angajează universul moral al personajelor, și care la prima vedere pot părea puțin semnificative, nuanțe în definitiv de prisos atunci cînd este vorba să judecăm „în ansamblu" atitudinea unui om, stilul său de viață caracteristic. Meritul unei lucrări cum este „În treacăt" de Nicolae Velea este, după mine, tocmai de a fi adus în discuție anumite forme aparent inofensive de degradare a conștiinței umane. Cred că această nuvelă ar trebui judecată în contextul întregei creații a tînărului scriitor, și atunci vom observa că ea nu face decît să dezvolte observații conținute în lucrările anterioare ale lui N. Velea. În discuția publicată în paginile revistei „Luceafărul" Ov. S. Crohmălniceanu, vorbind despre eroul principal al povestirii, observă: „Omul acesta Duminică, s-a obișnuit să trăiască într-un fel de vis permanent". În lucrările sale anterioare, scriitorul ne dezvăluise o anumită capacitate a eroilor săi de a-și păstra puritatea morală, de a se menține în zonele unei bucurii senine. Manifestîndu-și simpatia față de astfel de eroi, Velea atrăgea totuși, de pe atunci, atenția asupra primejdiei implicate într-un asemenea stil de existență, arăta că dincolo de voința personajelor sale de a-și menține intacte resursele de contemplație voioasă, puritate, bucurie, etc. se poate ascunde și o anumită retragere lașă din fața vieții, ezitarea de a participa mai activ la viață, de a-și asuma răspunderi. O astfel de critică subtilă se manifesta de pildă în nuvela „Întîlnire tîrzie". Se poate observa că Vilă, personajul central al nuvelei, deși prețuit pentru rezervele de puritate pe care le dezvăluie, este uneori pus într-o ipostază puțin ridicolă, de „mucenic" neputincios, bătut cu pietre de tovarășii copilăriei: sale, incapabil să reziste, să se apere, să fie activ. Această critică e desfășurată de scriitor nu numai în numele unui realism care cenzurează utopia, dar și în virtutea unui ideal moral activ, valoros prin eficiența sa, și care nu concepe o cumsecădenie pasivă, o tandrețe egală și neputincioasă. Există aici sugestia ideii că puritatea morală nu se valorifică decît prin acțiune, printr-o participare directă la viața socială, prin înfruntări dramatice, pe care eroii ar trebui să știe să nu le evite. Oameni ca Vilă vor fi învinși tocmai în cadrul acelor înfruntări din drumul cărora se refugiază, cită vreme vor crede că o anumită cumpănire, o anumită cumsecădenie, o anumită pedanterie și grija de a nu jigni, de a nu supăra, de a nu se pune rău cu nimeni, de a nu trăi cu tremurări sufletești și de a nu face gesturi „mari" ajung spre a asigura liniștea rîvnită. În nuvela recentă („În treacăt") Velea încearcă să arate reversul tragic al unui stil de viață care aduce a „vis permanent". Eroul nuvelei este aparent de cu totul altă structură decît Vilă, dar în fond se manifestă și la el aceeași retragere lașă din fața vieții, tendința de a lua reprezentările sale subiective drept un lucru foarte serios dincolo de orice confruntare cu viața. Velea își avertizează eroii asupra primejdiei implicate în stilul lor de viață, dezvăluind „negativul" acelei nepăsări „copilărești" în care se complac. În discuția consacrată nuvelei, Dan Hăulică observa pe bună dreptate: „În această existență pe care ei o voiesc pusă sub semnul provizoriilor se citește o reținere lașă în fața vieții". Eroului „îi scapă întotdeauna aspectul grav al lucrurilor" (G. Dimisianu). S-a spus, în cadrul discuției, că nuvela alunecă spre absurd. Cred că lucrurile stau altfel, de fapt scriitorul discreditează absurdul, îl despoaie de orice aureolă interesantă, de orice vrajă — e aici un fel subtil de a polemiza cu literatura „absurdului". Latura cea mai prețioasă a nuvelei rezidă în critica unui stil de viață irresponsabil și normal aparent inofensiv. Cred că Velea ridică aici o problemă extrem de interesantă în formarea omului nou, a conștiinței sale morale înaintate, iar prin caracterul dramatic pe care-l imprimă acțiunii înfrînează tendința spre idilism ce se făcea uneori simțită în lucrările sale anterioare. Desigur că, o analiză mai amănunțită ar releva și motivele unei anumite insatisfacții care s-a manifestat de altfel și cu prilejul discuției publicate în revista „Luceafărul". E adevărat că în atitudinea scriitorului se face simțită o oarecare răceală, o oarecare uscăciune, o distanță prea mare față de personajele înfățișate și în special față de personajul principal. L-am fi dorit mai „angajat" în dezbaterea etică inițiată, mai „îngrijorat" de soarta eroului său și în același timp mai vibrant. Totuși, a împinge pînă la limita extremă astfel de obiecții, ar însemna să-i cerem autorului alt tip de literatură decît acela în care se înscrie povestirea sa. Problema dezbătută nu poate fi „lichidată" în marginile unei schițe, o schiță oricum nu-i un tratat de etică și nu-i putem pretinde rezolvarea definitivă a problemelor pe care le atinge, cum e și firesc, „în treacăt". Acest tînăr și foarte talentat scriitor dispune de toate resursele necesare pentru a se orienta cu mai multă forță în problematica complexă a formării conștiințelor sub impulsul condițiilor noi de viață. În astfel de cazuri ne-ar interesa tema luptei pentru om, pentru un om, pentru recucerirea omului, căci în definitiv nu fiecare greșală, oricît de gravă în cîmpul conștiinței, se termină cu moarte. Oricum ar fi, nuvela „În treacăt" marchează o direcție interesantă, o preocupare binevenită, orientarea precisă spre o problematică morală.

Vorbind despre interesul artistic și etic al unei astfel de orientări se cuvine să relevăm și succesele dobîndite, în această direcție, de Nicolae Țic. Iată, de pildă, povestirea „Vanghele" — interpretată cam unilateral de către tov. Ion Lungu, atît în cronica literară publicată în „Tribuna", cît și în articolul consacrat problemelor conflictului în „Gazeta literară". „O problemă complexă de reeducare socialistă a unui tînăr muncitor pornit pe un drum greșit se dezbate în povestirea „Vanghele" („Orgolios și milog, Vanghele colindă de la o întreprindere la alta, fără a izbuti să-și cîștige încrederea tovarășilor de muncă. Se crede persecutat..." etc.). Criticul omite cu totul însușirile umane ale personajului, după cum nu sesizează nici finețea și nici ironia cu care scriitorul prezintă, în condiții schimbate, cazul unui „Cănuță — om sucit". Eroul este un om cinstit care n-a ajuns încă la înțelegerea exactă a vieții, e prins fără voia sa în lanțul unor întîmplări ce pot da impresia fatalității. „Vina" nu este numai a sa, este și a celorlalți, este și a colectivelor de muncă în care lucrează. Țic a intuit aici cu multă finețe problema raporturilor dintre individ și colectivitate, răspunderea reciprocă a factorilor, izbutind să depășească în chip neașteptat schema cunoscută a eroului care „nu ține pasul", rămîne în urma celorlalți, etc. Vina eroului există totuși și scriitorul n-o trece cu vederea, e vorba de o anumită neputință de orientare, de absența unui spirit activ care să depășească prin stabilirea unei conduite precise stilul de viață dezarticulat. Vanghele ajunge să creadă într-o fatalitate rea care-l urmărește în permanență și împotriva căreia n-are rost să lupți, din moment ce lucrurile iau pînă la urmă o întorsătură invariabil proastă. Cele mai multe dintre imputările care i se aduc eroului sînt false, neîntemeiate, dar acesta nu are forța atîta să afle, că sînt cinstit!" Se poate obiecta totuși că scriitorul n-a acordat suficientă atenție deznodămîntului, s-ar părea că atitudinea finală a lui Vanghele este în prea mare măsură rodul exasperării. În sfîrșit, autorul n-a delimitat cu destulă claritate și consecvență partea de „vină" a eroului său... lăsînd astfel loc unei înțelegeri greșite a esenței personajului. O anumită lipsă de claritate decurge și din exagerarea — de către scriitor — a aspectului pitoresc și umoristic al „destinului" lui Vanghele. Dincolo de aceste ezitări povestirea convinge, este revelatoare. Fapt caracteristic, aici ca și în povestirea lui Velea, ca și în lucrările altor tineri scriitori, se pledează în favoarea unei înțelegeri lucide exacte, depline a raporturilor și răspunderilor umane, cu înlăturarea oricăror iluzii, și se combate stilul de viață descentrat, necălăuzit de principii ferme. E o zonă în care se face simțită transformarea socialistă a conștiințelor.

Conflictul devine interesant pentru literatură doar atunci cînd antrenează datele esențiale ale psihologiei personajelor, cînd are rădăcini în conștiință, în sfera gîndirii și a sentimentelor. Ne interesează reacțiile stîrnite de conflict în conștiință, nu conflictul în sine, ci „deschiderea" pe care o operează în viața lăuntrică a eroilor. O schiță publicată de Sergiu Fărcășan în „Tribuna" ne-a interesat tocmai pentru că izbutește să schițeze apariția unei noi mentalități comuniste în viața de astăzi a oamenilor. La început aflăm că eroul principal, mecanic pe locomotivă, este oarecum dezamăgit de urmările unui act de abnegație pe care-l săvîrșise într-un chip cu totul dezinteresat, este mîhnit de persistența unor forme birocratice, pare aproape hotărît ca altădată, în viitor, să nu se mai „amestece" în treburi care nu-l privesc personal, etc. La prima ocazie, el trece însă din nou la acțiune, uitîndu-și amărăciunea, este din nou gata să intervină în probleme care nu-l privesc direct. Conștiința unei solidarități umane, conștiința datoriei de a interveni activ în viață — sînt trăsături tipice omului nou, și autorul povestirii izbutește să le reliefeze cu destulă pregnanță. Ceea ce produce însatisfacție este caracterul prea expozitiv al povestirii, o anumită discursivitate, prea multe considerații etice și prea puțină atenție dată înfățișării pe viu a momentelor fundamentale.

Adîncimea conflictului nu se măsoară prin violența datelor sale exterioare, prin dramatismul abstract al problemei luate în discuție — măsura sa exactă este aceasta: cît oamenesc angajează, cît de profundă este deschiderea unghiului său în direcția vieții lăuntrice, cît de adînc e sondajul pe care-l prilejuiește în noua mentalitate socialistă. Expunerea citorva păreri deosebite și lichidarea rapidă a diferendului prin triumful — previzibil de altfel — al unei păreri asupra celeilalte, încă nu înseamnă că avem de-a face cu o operă dramatică. Cînd cerem unui scriitor să dea o mai mare extindere zugrăvirii conflictului contemporan nu formulăm o cerință exterioară, un „canon" care poate sau nu poate fi respectat, ci ne referim în chip nemijlocit la o problemă de conținut. În cadrul conflictului vedem angajîndu-se **omul profund** și acesta este singurul care interesează. Prin intermediul unui conflict bine susținut, personajul este obligat să se definească, să se dezvăluie într-o măsură mai mare decît în cadrul „cotidian" — și totul depinde de intensitatea acestei definiri. Un conflict real ne permite să observăm cît de adînc a acționat asupra omului contemporan schimbarea raporturilor sociale. Nu este deajuns ca într-o operă literară să fie expuse date interesante, veridice, e necesar ca înfruntarea (conflictul) să le angajeze. Referitor la nuvela „Frumoasa de la ora 5" de Dumitru Radu Popescu („Steaua" 5/1962) s-a observat că la un moment dat intervine o anumită discontinuitate în atitudinea scriitorului față de eroul povestirii sale; ea se datorește și faptului că „dilema" care survine în conștiința eroului pare abstractă, nu angajează datele de care dispuneam pînă atunci — și vine în contradicție, prin însuși caracterul său abstract, desprins de viața lăuntrică a personajului, cu felul pregnant al notațiilor precedente. E o dilemă care s-ar fi putut produce în conștiința abstractă a oricui, nu neapărat a personajului respectiv, și ne întrebăm la ce a mai fost necesară zugrăvirea atît de pregnantă a mediului, înfățișarea foarte atentă a personajelor etc. din moment ce acestea nu participă într-un fel definit, spre a individualiza conflictul („dilema hamletiană") ce s-a declanșat în conștiința eroului în vreme ce acesta înoată spre mal... Nimic din ce a fost expus n-ar trebui lăsat pe dinafara conflictului, dimpotrivă, expunerea datelor, veridicitatea descrierii etc. trebuie să constituie substanța concret-umană și concret-istorică a conflictului. Altfel, conflictul rămîne uscat, neconvingător. Uneori se întîmplă însă, cum am arătat că e cazul nuvelei lui D. R. Popescu, ca substanța aceasta — bogată — să rămînă nevalorificată. E necesar ca înfruntarea să cuprindă în „cupa" sa această substanță omenească, tocmai pentru a imprima conflictului un puternic contur realist. Sînt cazuri cînd scriitorul sapă destul de adînc în cîmpul psihologiei, dar nu izbutește să ridice la înălțimea corespunzătoare zona umană descoperită, nu știe să-și folosească materialul, mijloacele pe care le are la îndemînă. Aceasta a fost impresia pe care ne-a produs-o și lectura nuvelei „Drum întins" de Fănuș Neagu publicată în „Gazeta literară". Este convingătoare înfățișarea unui caz de totală înnegurare morală, cazul unui om care a trăit la întîmplare, în absența unei direcții determinate, un om care a trăit în ceață, care n-a înțeles nimic și abia acum începe să înțeleagă cîte ceva. Dar scriitorul n-a izbutit să atragă interesantul material expus în zona cea mai revelatoare a narațiunii, n-a izbutit să-l angajeze în „iluminarea" care intervine, spre sfîrșitul narațiunii, în conștiința eroului său.

O discuție asupra formelor conflictului contemporan ar fi de mare folos în dezvoltarea literaturii noastre. Discutînd despre conflictul contemporan, despre felul cum se oglindește acest conflict în substanța dramatică a diverselor opere literare, am putea înțelege mai exact măsura în care scriitorii noștri au izbutit să cuprindă fenomenele noi de viață, în special cele determinate de formarea conștiinței socialiste, de educarea oamenilor în spiritul unei morale înaintate. În lumina precizării că în etapa actuală terenul principal de manifestare a luptei dintre vechi și nou este ideologia, conștiința, morala — problema conflictului literar prezintă un interes deosebit.

Lucian RAICU

FRANCISCA STOENESCU „Joc de porumbei"

Despre discuțiile literare

(Urmare din pag. 1)

cate aceste opinii nu sînt reluate și dezvoltate în discuțiile din presă. Tot astfel și în legătură cu povestirea lui N. Velea. Tuturor participanților la discuția organizată de *Luceafărul* le-a fost clar că nu e vorba numai de povestirea lui Velea, ci de un anumit aspect al reflectării realității contemporane în literatură, apoi de modul în care unii scriitori tineri tratează problemele eticei socialiste. Și aceste confruntări ar putea fi extinse antrenînd mai mulți prozatori și critici. În ultima vreme s-au ridicat și o serie de probleme referitor la editarea unor antologii de texte literare, a căror discutare e foarte necesară mai ales pentru munca de elaborare a tratatului de istorie a literaturii române. Cum trebuie valorificată opera unor scriitori pentru ca să fie evidențiat cu deosebire ceea ce rămîne valabil din ea și în epoca noastră, dar fără să escamotăm astfel contradicțiile caracteristice operei scriitorului respectiv? Iată o întrebare care este de natură să anime o dezbatere fructuoasă de un interes larg. S-ar putea da în acest sens și alte exemple.

Se simte nevoia să precizăm încă o dată că nu deschidem discuții de dragul discuțiilor, ci pentru a lămuri unele probleme care preocupă acut creația literară. De aceea ar fi firesc ca îndată ce obiectivul discuției începe a se preciza, redacțiile să publice un articol în care scopul schimburilor de opinii să fie foarte clar formulat. Iar în continuare ar fi bine ca tovarășii care participă la dezbateri să-și exprime concis și clar atitudinea față de tot ce s-a scris (în problema respectivă) pînă la ei fără divagații și paranteze care ne îndepărtează de la obiectul ales. Există și o disciplină a discuției ce trebuie respectată.

Nu încape îndoială că momentul actual aî dezvoltării literaturii noastre e foarte important. Se observă tendința de apropiere și mai mare de viața poporului, apar mereu căutări tematice noi, modalități noi de reflectare a unor aspecte importante ale vieții Intr-un moment de intense căutări creatoare discuția e un stimulent și un criteriu de verificare. A discuta presupune a aborda probleme de conținut cu simțul răspunderii, cu principialitate. Pe drumul înfloririi realismului socialist, încurajarea schimburilor de păreri de pe platforma esteticii marxist-leniniste este o îndatorire a publicațiilor literare și a întregului front scriitoricesc.

Mihai NOVICOV

VIZIUNE ȘI IMAGINE ÎN POEZIE *)

Discrepanțe între idee și imagine, ca un efect al slabei receptivități poetice și al unei viziuni insuficient de clare, întîlnim și în volumul „Distanțe" de Aurora Cornu. Titlul cărții — o simplă parcurgere a poemelor o dovedește — a fost ales în chip arbitrar: nu exprimă vreun simbol care să definească gîndirea poetică a Aurorei Cornu sau universul tematic al versurilor. „Distanțele" dezvăluie totuși o poetă de reală prospețime a sensibilității, în cîndva imaginilor forțate, încîlcite și a unor platitudini care revin, obsedant, în mai multe poeme. În cronica din „Luceafărul". I. D. Bălan a arătat în mod judicios în care din versurile incluse în acest volum străbate un autentic suflu liric și unde apar efectele slabului contact cu realitatea epocii noastre.

În „Distanțe" se relevă, după noi, pasteluri de bună calitate și suave peizii de dragoste. Timbrul este autentic în „Suită lirică", „Cine sînt", în „Trebuie", „Întîlnirea", în „Sonete" și în alte poeme, în întregime sau numai parțial. Aurora Cornu este iubitoare de rusticitate: peisajul copilăriei, pe care îl evocă, este dominat de codrii sălbatici, de sonde și desișuri stufoase, de vitele blînde și laborioase etc. Peste satul, pe care adolescenta l-a părăsit, cu un sentiment de melancolie și regret, se-ntinde *inelul de răcoare și liniște rodnică* al pădurii; frunzele salcîmilor sînt incendiate de crepusculul zilelor de vară, vărarii din peșteri ard în cuptoare pietrele smulse din mănoasa vale a Prahovei, sondorii extrag, în enorme seringi, țițeiul din adîncimile pămîntului. Aceste locuri i se par, poetei, de o sălbăticie *mîndră*: copacii sînt „umani", trunchiurile — fecunde, de aici regretul despărțirii, un sentiment straniu de tristețe: *„Azi te părăsesc, mamă, n-o să mai simt pe trotuare / Coloanele tale urmînd nevăzute, clopotul de aer ușor / În curînd nu voi mai visa nici să zbor, / și poate o să-ncep să te caut / Și să plîng, uneori, pe umbrele tale dulci și familiare"*... Deși, „cercul de lumină ai orașului" zvîntă aceste lacrimi poetice ele ne apar ca efect mai mult al unei poze tradiționale (a poetului desrădăcinat), decît al unei simțiri autentice. Impresia de regresiune, de nostalgie după natură, apare și în pastelul: „De iarnă". Zăpada este, aici, sticloasă, *de sare*, peste copaci și clădiri s-a depus sarea mării Sarmatice: pe coridoare, iarăși, de sare, *sarmatice*, rătăcește iubitul uitat și poeta are senzația unei crustе de sare care acoperă totul: *„Sarea se lipește de mine, se încheagă pe piele — / Stalactite și bolți de sare, coridoare sarmatice."* Pastelul este mai luminos cînd ascunde (sau exprimă) bucuriile dragostei, misterul erotic. „Întîlnirea", de pildă, este un poem al concretului senzorial, cu efuziunile adolescentei care descoperă adîncimea și intensitatea sentimentului erotic: *„Ah, tremurau în saltimi frunze mici, alungite, / Prinse-n crengute, ciorchin verzui delicat; / Verdele lor prevestea marea, pîrîoarele mele grăbite / tindeau spre valul ei pur și bogat. / Mi-am aruncat dintre valuri sandala, / Trupul ca un pește frumos mi-l simțeam; / Pletele ude; nisipul sărbon umezeala —! Alge crude, crengi de mărgean"*. Notațiile sînt, aici, de o reală vibrație lirică, amintind, prin prospețime, poemele mai vechi ale Mariei Banuș (asocierea s-a mai făcut) și ale Magdei Isanos, în versurile căreia febra dragostei se transmite și lumii vegetale. Pentru Aurora Cornu iubirea este, nu floare, ci *flacără albastră*, purificatoare, *eternă*: *„ciudată flacără care nu moare"*. Efectul este stenic: simpla ei prezență face ca lemnul, deci obiectul opac, să prindă străluciri.

Poemul își pierde din fluență, imaginile devin bizare cînd autoarea „Distanțelor", insuficient edificată asupra realității socialiste, sub aspectele ei concrete transcrie propriile ei reprezentări (stîrace și, adesea, deformate) despre realitate: efuziuni insuficient ordonate de o idee, vagi senzații de entuziasm, simboluri cețoase. Asocierile devin uneori comice, cu toată postura gravă a stilului poetic. În „Epitaf", „gîtul frînt" al celui răpus înseamnă pe hîrtie (...) *„peste cețoase hopuri-versuri"*. În alt poem, de un patos cam artificial „Te salut, nemurire" printr-o paradoxală apropiere, acrul solemn al Olimpului — tulburat de fulgerul omului contemporan (în stare a cuceri, sugerează poeta, chiar tîlcul zeilor!) — trepidează, ciudat: ca *„o juncă zglobie"* și care, scăpată, ar face — zice în continuare autoarea — *„să tremure în joc /podeaua Olimpului și codrilor, / Apele-n trombe de-azur clătinându-le-n jurul / Planetei ca panglici"*... Deci acrul solemn trepidează ca o juncă zglobie, iar junca face să tresalte nu numai podeaua Olimpului, ci și munții, apele, rămînînd doar puțin ca întreaga planetă să nu intre în acest atît de nostim joc. Imaginea este, ori și ce s-ar spune, de-un convenționalism prea grațios. În alt poem, soarele „bate-n asternut" ca o amintire, colectivistul urcă pe deal „sufland năpădit" etc.

Substanța de viață fiind săracă, poeta introduce scene idilice sau poze convenționale, încercînd zadarnic a le da un relief moral. „Sondărița" este, în acest sens, un exemplu elocvent. Citind aceste versuri, nu lipsite uneori de vibrație, ai sentimentul că glasul poetei nu devine deslușit, profund, fiindcă ceea ce are de comunicat este lipsit de o semnificație mai adîncă. Cînd privirea nu este încărcată de grelele conținuturi lirice ale realității, ceea ce notăm este secundar, micșorat, trecut prin altă percepție și altă sensibilitate, de unde imaginile pot ieși mistificate, în orice caz clorotice, fără substanță.

Poemul care concentrează în „Distanțe" impreciziile de exprimare, convenții literare dintre cele mai supărătoare este „Zeița cu sprînceana albă", un lung și cîlțos pamflet. O muză *„prea ciudată"* cu o sprînceană neagră și alta *„cum e sarea"* a îndemnat pe poetă să scrie acest poem *„de cruntă judecată"*. *„O muză mea ciudată și pașnică pe rînd* — implorează în chip homeric autoarea — *Tu care ești în lume problemă și soluție"*. S-a înțeles că zîna este Revoluția și că poeta o personifică în chip mitologic, tinzînd să ajungă la un simbol. Poemul este conceput în secvențe istorice. Evocarea vieții patibulare din cadrul vechii orînduiri, deși acumulează violențe de pamflet, este anevoioasă, ideea centrală răzbate greu prin acest retorism atît de înflăcărat. Licăririle de poezie care nu lipsesc în „Zeița cu sprînceana albă", sînt amenințate serios de acest retorism înverșunat, de prozaismul „stilat". Sprînceana zeiței se dezleagă în „evocări cumplite", poeta este istovită uneori de „vane încercări" și „de schițe". Revoluția este apoi, o pașnică *„rostuire din gîndire și calm"*; omul rămîne, în capitalism, *„izolat și rotund ca o piatră"* un sentiment închide *„un univers fără crengi"*, iar eroii din coșmare sînt *„bătoși și agitați totodată"*. Un Narcis este *„roz și distins"*, iar un sărman cap *„afon și zărghit"*. Că în proza cea școlărească, poeta ciocnește pe *căci* cu *care*, introduce explicative și incidentale. Această proză colorată scapă de sub puterea magnetică a ideii poetice și bunele intenții polemice ale autoarei sînt înșelate. Tonul devine mai clar cînd viziunea poetei se fixează mai bine prin cîteva elemente istorice concrete. Evocarea salvei de pe „Aurora", a Spaniei luptătoare sau a eroismului Leningradului smulge accente de autentică poezie. Această revenire la o tonalitate lirică reală, la un echilibru al expresiei este salutară.

O viziune poetică în care au pătruns prea puține elemente contemporane își pune pecetea și pe o bună parte din poemele lui Vlaicu Bîrna, din volumul „Arcul Aurorii". Autorul este un remarcabil poet descriptiv. Pastelul său, intens colorat, adună flora bogată a Apusenilor și vegetația luxuriantă a Deltei. Poetul descrie, în versuri cumpănite, cristaline, *„codrii-mbătați de miresmele primăverii"*, simte și fixează în imagini plastice, *„zvîcnirea din fiece mugur"*, aude pulsînd *„serele din arbori și plante"*. Pornind de sub septentrion *„unde amurgiră bourii"*, descoperă, apoi, drumurile „păstorilor sciți sau urmele antichității eline" (spre țărmul de aur). Toamna în Deltă, frenezia de culori îi inspiră accente de sinceră uimire. Poetul vorbește, pe îndelete, de *„salupele pin tecoase"* de la cherhanale, de agitația crapilor, rizovcii și barbunilor sau de abundența nuferilor: *„Ce labirint albastru pe lungile canaluri / Cu verzi pereți de stuf, cu albe flori de laur. / Pe care răsăritul aruncă grunji de aur / Sămînțe solarul de cormorani din valuri"*

Descripția este bogată, corectă, dar adesea fără un accent mai intim. Această răceală și „obiectivitate" a relatării se leagă în modul cel mai direct de viziunea poetului. În versurile lui Vlaicu Bîrna persistă modul de a face descripție exterioară, detașată de un context afectiv și, din nefericire, detașată adesea și de o viziune contemporană care să dea un sens poetic mai înalt imaginilor. Poetul se arată iubitor de antichități, exhibă frumusețea barbară, energică și grația latină. descrie ofrandele *„purtate spre getice altare"* sau umbletul zimbrilor și popasul păstorilor învesmîntați în *„dulămi scămoase"* („Vadul zimbrilor"). Această viziune păseiștă impune descripției un caracter desuet, metaforele, uneori șchiopătoare, nu pot străpunge praful gros de pe statuile eline sau mucegaiul pietrificat de pe zidurile Histriei. Chipurile de păstori sînt hieratice, evocarea naturii devine uniform de „frumoasă" și prăfuit romantică, pentru că poetul copiază natura și nu o interpretează printr-o sensibilitate contemporană, bine delimitată moral. Puținele referiri la actualitate, la civilizația socialistă, sînt absorbite de abundența detaliilor ce trimit la o epocă îndepărtată sau la o natură în eruptie florală. Mai intervine, aici, și felul cum asociază poetul observațiile despre realitatea imediată cu alte elemente poetice. În transfigurarea versului, tractoarele apar, în „Arcul Aurorii", ca *„muri bivoli rîmători"*, descinși din zeul Vulcan, și care brăzdează solul aspri stepe scite („Priveliști dobrogene"). Sub Ceahlău, printre schele urcă *„turmari ca roiuri-roșii"*, pașe *„turme de zimbri de fier"*, iar coșurile de fabrici se profilează pe cer ca niște enorme tulnice (buciume) — în acest caz, metafora nu mai este percepută ca expresia unei comunicări directe și proaspete cu realitatea, ci ca un semn al îndepărtării de ea. De aici, aerul convențional al notației poetice, impresia izbitoare de nemișcare, de atemporal, de senzații livrești, învechite, care, toate, trimit la o viziune lirică depășită. Imaginile captează direct această privire întoarsă spre trecut. În poeme pătrunde *„duhul pămîntului reavăn"*, *„dulămi de lînă, bărbi, cojoace"*, pămîntul este învăluit în *„sarice mițoase"*, pe șesuri *„vinzolesc rîntoase"*. Ovidiu, întristatul poet de pe țărmul pontic, poartă pe umeri *„bunda cețiii"*, etc.

Acest univers poetic învăluit în cețurile istoriei, este rareori străpuns, în cuprinsul volumului *„Arcul Aurorei"*, de imaginile realității imediate. Dar și în aceste puține cazuri, poetul nu evită descrierea rece, idilismul („Două mări") sau anecdota trudnică. Ca în vechile pasteluri, culegătorii petrec pe colină *„în chiote și cîntec de viori"*, flăcăii ridică pe umeri *„coșarca rotundă"* și dau chiot, iar cerul *„cu trîmbe de nori, se încruntă"*; codanele poartă sub iia de cînepă gingașii sîni, iar frunzele îngălbenite se tînguie în podgorii („Cîntece de toamnă"). Ca și la Alecsandri, plăvanii se opintesc în juguri, vrăbiile guralive ciripesc sub streșini, iar oierii coboară, ca în legendă, cu turmele și asinii. Nu prezența acestor elemente provoacă o impresie de static, ci unghiul de vedere al autorului, viziunea lui pașeistă, lipsită de o comunicare mai profundă cu realitatea epocii. Păsările vor ciripi totdeauna în poeme, codrul își va trimite miresmele și foșnetul, cîmpul podoaba florală, dar poezia va fi de o expresivitate și prospețime remarcabilă, dacă poetul va face ca în modestul lui pastel să se răsfrîngă culorile epocii și o sensibilitate bine individualizată. În unele feerii cosmice („Aventură") sau în poeme în care gîndurile se exprimă direct, fără a mai face lungi ocoluri în arheologie, („Fîntîna", „Ciuta", „Arcul Aurorii" și altele) poetul reușește să concretizeze istoric și moral universul său liric. Acestea, din păcate, sînt în vădită minoritate în volumul lui Vlaicu Bîrna. Ceea ce predomină este nostalgia pădurii, o aspirație ciudată, cu accente panteiste, de integrare în natură. *(„Păzit de lăncii de mohor* — spune poetul în *„Alean"* — *s-adorm în iarba amăruie")*, expresii ale unei viziuni poetice care nu se ridică la înțelegerea contemporană a vieții.

Eugen SIMION

**) Vezi „Gazeta literară", nr. 28 a.c.*

discuții despre conflict

ACTUALITATE ȘI AUTENTICITATE

Conflictul literar a reflectat întotdeauna principalele contradicții ale unui timp istoric. Astfel, referindu-ne doar la creația noastră realist-socialistă, constatăm că primele opere apărute după Eliberare sînt axate, în genere, pe înfruntarea unor forțe sociale. E și firesc, întrucît scriitorii au căutat să surprindă conflictele unor realități revoluționare abia instaurate, procesul de trecere a țării noastre de la capitalism la socialism. Faptul e evident îndeosebi în primele piese de teatru, ale căror conflicte dramatice sînt prilejuite de ciocnirea dintre adepții și dușmanii socialismului. Așa sînt Cetatea de foc, Cumpăna, Minerii, Ziua cea mare, Oamenii de azi, etc. Se poate observa însă că în anii din urmă, dramaturgii se opresc arareori asupra acestor aspecte, atenția lor, ca și a prozatorilor de altfel, fiind captată mai cu seamă de universul spiritual al omului contemporan. Conflictele literare extrase din contradicțiile caracteristice vieții de azi sînt grefate, îndeobște, pe principalul element al luptei de clasă în etapa actuală: „activitatea ideologică, munca de lichidare a înrîuririlor educației burgheze din conștiința oamenilor". Acesta este desigur un fapt îmbucurător. Ceea ce ne și permite să afirmăm că dramaturgii și prozatorii au răspuns, cu promptitudine, la imperativul actualității. Se impune însă o întrebare: au găsit oare scriitorii noștri modul cel mai propice pentru a trata, cu veridicitate, o asemenea temă ? Sau, altfel spus, răzbat din noile piese tumultul, arderile interioare ale celor care parcurg drumul împlinirii etice, care se debarasează pentru totdeauna de o mentalitate viciată de morbul individualismului, egoismului etc. ? Un răspuns categoric afirmativ e greu de dat. Și aceasta deoarece creatorii aduc uneori rezolvări „călduțe", neconcludente ale unor confruntări interioare cu adevărat dramatice. Se știe însă că conflictele ce izvorăsc din lupta împotriva reminiscențelor burgheze din conștiință comportă de cele mai multe ori deliberări îndelungate, numeroase schimbări de atitudine. „Educarea omului nou — spunea N. S. Hrusciov la Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. — este un proces complicat și îndelungat. Oamenii nu pot fi transportați în mod mecanic din împărăția capitalismului în împărăția comunismului. Nu poate fi luat în comunism un om îmbibat de prejudecăți capitaliste. Trebuie în primul rînd să existe preocuparea de a-l elibera de tarele trecutului. Lupta împotriva rămășițelor capitalismului din conștiința oamenilor, schimbarea deprinderilor și obiceiurilor a milioane de oameni, formate de-a lungul veacurilor (...) este o chestiune de lungă durată și deloc simplă. Rămășițele trecutului reprezintă o forță teribilă care, ca un coșmar, împovărează mințile oamenilor. Ele sînt înrădăcinate în viața și în conștiința a milioane de oameni încă mult timp după ce au dispărut condițiile economice care le-au generat". Se înțelege că ilustrarea artistică a acestui proces complicat și îndelungat, a victoriei noului asupra vechiului din conștiința oamenilor este incompatibilă cu idilismul, cu schema rozâ. Scriitorilor li se cere a arăta cu autenticitate lupta dramatică dintre cei doi termeni ai contradicției. Spectatorul sau cititorul trebuie să „vadă" cu limpezime cauzele și schimbările care au survenit în destinul personajului. Nu e vorba deci numai de o juxtapunere, mai mult sau mai puțin abruptă, a celor două ipostaze distincte ale eroului (inițială și finală), ci de o dezvăluire revelatoare a mecanismului complex care a dus, în cele din urmă, la perfecționarea morală.

În această direcție există cîteva începuturi promițătoare. Eroii din piesele: Febre de Horia Lovinescu, Costache și viața interioară de Paul Everac și De n-ar fi iubirile... de Dorel Dorian sînt mai puțin antrenați împotriva unor dușmani direcți, declarați, ci adesea împotriva propriilor lor concepții, impregnate cu unele elemente înapoiate ale mentalității burgheze. Ei caută să sprijine societatea și reflectă, în ultimă instanță, victoria sentimentului colectivității asupra individualismului.

Conflictul interior al lui Toma (Febre) se declanșează în momentul cînd descoperă că postul de medic pe care-l ocupă în București nu i-a revenit pe merit, ca urmare a unor studii strălucite, ci datorită sprijinului acordat de Pantazi, socrul său. Dorind să-și refacă existența, prin mijloace proprii, pleacă la o circumscripție medicală din Deltă. Contactul cu noua realitate social-umană — ce poartă încă unele semne ale trecutului — îl înspăimîntă și, impresionat de lacrimile soției, e gata să dezerteze. În cele din urmă pleacă numai Neli, el rămînînd să aibă, de acum înainte, o participare ferventă la eforturile constructive ale colectivității. Cum se explică atitudinea lui Toma ? Cărui fapt se datorește integrarea sa activă într-o lume care la început l-a îngrozit ? O explicație ar putea fi găsită în „revelația" eroului (descoperirea valorilor umane acolo unde alții au văzut mai degrabă degradare morală și socială), și, mai ales, în ajutorul primit din partea lui Frîncu, secretarul de partid din Starighiol. Dînd o asemenea explicație, nu facem însă decît să redăm datele conflictului. Ceea ce interesează, în primul rînd, e modul în care a fost înfățișat procesul de clarificare interioară a eroului. Adică lupta ce s-a dat, pe planul conștiinței, între tentația de a continua o existență lipsită de orizont și dorința de a începe o viață nouă, clădită pe sentimentul responsabilității individului față de societate. Or, în această privință, rezolvarea conflictului vădește o serioasă inconsecvență. Dramaturgul uită destul de repede că l-a trimis pe Toma în Deltă pentru reeducarea morală, și-i reduce, pe parcurs, întreaga problematică interioară doar la procesele ce și le face în legătură cu atitudinea sa față de Neli. De aceea, Toma nu ni se înfățișează ca un erou restructurat din punct de vedere etic, ci ca un personaj comun a cărui dramă se înscrie, de fapt, în limitele unui univers domestic. Astfel, conflictul inițial, ce presupunea acute frămîntări de conștiință, este diluat, redus la nivelul unei viziuni înguste, micburgheze.

Inconsecvențe flagrante de perspectivă, convertite în rezolvări convenționale, lipsite de autenticitate vădesc și piesele Costache și viața interioară și De n-ar fi iubirile... Tribulațiile eroilor din ambele lucrări au drept mobil neînțelegerea justă a raporturilor dintre individ și societate. Pînă la urmă ei se transformă. Radu Andone, din piesa lui Dorian, înțelege că forța omului contemporan se consumă zadarnic dacă nu e pusă în serviciul colectivității, iar Mălureanu și Felicia, din comedia lui Everac, își dau seama că închistarea sufletească este apanajul mentalității burgheze și că oamenii trebuie să-și acorde o încredere nelimitată, care să meargă pînă la dezvăluirea nestingherită a „vieții interioare". Din păcate, evoluția acestor destine interesante este înfățișată cu totul neconvingător. Atît Dorel Dorian cît și Paul Everac își imaginează împlinirea morală ca un proces liniar, lipsit de frămîntări sufletești. Ei cred că e suficient doar ca eroii să fie sfătuiți din cînd în cînd de secretarul de partid. Poate că și din această cauză, Botogan, de pildă, ne apare doar ca un personaj „salvator", ce îndeplinește rolul unui factotum.

Concepînd lupta împotriva reminiscențelor burgheze din conștiința oamenilor ca un proces ce se rezolvă de la sine, — cum au mai remarcat și alți participanți la discuția inițiată de „Gazeta literară" — dramaturgii își văduvesc lucrările de fiorul autenticității, le învăluie într-o atmosferă idilic-sărbătorească. (De n-ar fi iubirile... se încheie cu un adevărat festin).

Lucrările citate constituie un început în tratarea conflictelor generate de contradicțiile specifice societății noastre în etapa actuală. Ele se cer însă continuate, îmbogățite cu noi piese de teatru, care să se caracterizeze, deopotrivă, prin actualitate și autenticitate. Și nu ne îndoim că cercetînd cu asiduitate și din unghiuri cît mai variate viața contemporană, scriitorii vor reuși să contribuie la zugrăvirea cît mai complexă a omului nou.

Virgil ARDELEANU

Leopoldina Bălănuță și Nicolae Pomoje în **De n-ar fi iubirile...** de Dorel Dorian.

„Probleme de teatru și cinematografie"

Alături de revista „Viața literară sovietică", publicația Institutului de studii romîno-sovietic „Probleme de teatru și cinematografie", contribuie la o mai bună cunoaștere a actualității culturale — în primul rînd cinematografică — din Uniunea Sovietică. Cu prilejul împlinirii a 15 ani de activitate a Institutului de studii romîno-sovietic, ultimul număr al revistei (4/1962) — editată de institut — cuprinde o succintă expunere asupra scopului urmărit de această culegere, asupra tematicii și surselor de informare. Se arată că, în prezent, revista reproduce din presa sovietică confruntările de opinii asupra problemelor de acută actualitate ale teatrului și cinematografiei.

Revista publică — în acest număr — interesantul articol al lui N. Kiado: „Care este răspunderea artei?", care ia în discuție problemele actuale ale cinematografiei sovietice, exprimînd un punct de vedere unitar și original asupra viitorului artei cinematografice. Se insistă asupra formelor de exprimare cinematografică de o autentică noutate. În prezent, arată autorul articolului, participă la disputa asupra viitorului cinematografiei, trei modalități principale: cinematografia „directă", reprezentată prin „La dolce vita" de Felini, cinematografia „dramatică" („care caută să-l răscolească pe spectator prin redarea istoriei vieții omului, a destinului său") gen ilustrat de filmul lui Visconti „Rocco și frații săi" și — în sfîrșit — „cinematografia mixtă" — expresie a gîndurilor și sentimentelor poporului. Filmele reprezentative: cele realizate de Dovjenko și Ciuhrai. Lor le aparține viitorul, întrucît permit artistului „să abordeze principalul, complexul. Documentarul îl ajută pe om să înțeleagă viața în problemele ei cele mai dificile".

Studiul lui P. Markov despre Stanislavski reprezintă o încercare de sinteză asupra personalității marelui om de teatru. Se fac referințe la aspectele mai puțin cunoscute ale muncii de regizor desfășurate de Stanislavski. Modelul lui Stanislavski nu este depășit — consideră autorul — ci întrupează cea mai deplină a principiului înnoirii artistice, al căutării creatoare, al adevărului în artă.

Cunoscutul regizor G. Tovstonogov semnează un prim articol dintr-un ciclu asupra problemelor regiei de teatru în lumina contemporaneității, demonstrînd cu sensibilitate că există un pericol al superficialității în viziunea regizorală care se întemeiază pe tracta celor dintîi reprezentări ale spectacolului.

Revista cuprinde și ultima parte a însemnărilor autobiografice ale lui Serghei Eisenstein care confirmă, din nou, marea mobilitate a gîndirii artistice, specifică genialului cineast sovietic. Cu mult interes se urmăresc și însemnările intitulate „Cel mai bun film din lume" (date inedite asupra realizării filmului „Potemkin" de Serghei Eisenstein).

CORNELIA DANEȚ : „Vița de vie"

DESPRE EROISM: „713 cere aterizarea" „49 de zile în Pacific"

Două noi filme sovietice, care continuă să ruleze pe ecranele noastre, pun problema eroismului.

Primul dintre ele, „713 cere aterizarea", se petrece pe unul dintre aerodromurile de aviație sportivă. O putere imperialistă caută să pună, prin șantajarea cu soarta a unui pilot de bombardier, să provoace prăbușirea avionului cu care își efectuează zborul cu o delegație comercială. În același timp, poliția politică a unui stat imperialist caută să pună mîna pe un medic german, vechi militant antifascist. A doua realizare înfățișează epopeea celor patru marinari sovietici care, timp de luni și luni de zile pe apele Oceanului Pacific, pînă sînt salvați de aviația și marina americană, își depănă de coastele Statelor Unite. În concluzie, două filme care transpun întîmplări reale.

„713 cere aterizarea" cucerește prin varietatea tipurilor înfățișate, prin adîncimea analizei psihologice și prin ritmul deosebit de dinamic. Cu avionul 713 călătoresc pasageri din mai toate țările. În această lume închisă care este avionul, oamenii, puși în fața unei morți posibile, își pierd, se dezvăluie și, în majoritate, se transformă. Iar tocmai dintre aceste măști pentru a-și ascunde personalul respectiv, ei își descoperă pentru lumea căreia îi aparține. Astfel filmul, îmbinînd genuri artistice variate, include totodată o secțiune transversală prin societatea contemporană. Personajele tipice sînt atît de numeroase, de complexe și de nuanțate, încît îți imaginezi prin ce coaste pe croșetat să procedeze la o analiză amănunțită a fiecăruia. În spațiul redus al avionului se concentrează din ce în ce mai mult, mai manifest, reprezentanții vechiului și ai noului. Fiecare dintre ei este construit cu o remarcabilă atenție la determinantele istorice și sociale, determinante care îi pluridimensionează și îl modelează și cu o deosebită economie de mijloace. Că afară, nu numai comportamentul, ci și exprimarea în cuvinte, adică ceea ce se înțelege de obicei prin dialoguri, este încărcată de un simț acut al contemporaneității și de grija pentru expresivitate și semnificativ. Reconstituirea culorii locale, a ritmului de viață, a tipurilor, etc. se impune astfel prin autenticitate. Din această galerie de tipuri reprezentative desprindem mai întîi figura medicului german, care, urmărit de poliția politică, se descoperă, adică renunță la conspirativitate, atunci cînd de intervenția lui ca medic depinde salvarea echipajului, a avionului și a călătorilor. El face aceasta deși știe că va fi arestat pentru crezurile și activitatea sa de antifascist. Unul dintre cele mai emoționante momente ale filmului este acela în care medicul redă pe scurt, în fața microfonului de pe bord, biografia sa marcată profund de consecvență și eroism. Scena se întemeiază pe o antiteză fiindcă ceilalți călători nu prea au ce să povestească: unii, deși cinstiți, plini de umanitate, sînt prea fricoși, alții au fost deviați, dezorientați și gîfîi de viață trupa de clovne exploatatoare din piața lor. În fragmentul filmului este inserată și scena muzicii care trebuie dedicată în fiecare seară. Cîți care e semnificația deosebită pentru ascultătorul aflat departe de drapelul S.U.A., care este semnificația mesajului? Inițial este un mic banal, un pulverizator amabil, un joc de „bonton", foarte bun cu scriitorul din piesa lui R. E. Sherwood „Pădurea înțepenită" și cu alții din literatura americană contemporană și, în special, din cea a „beatnicilor". Acest produs tipic al unei orînduiri care prăpădește energiile și unde elementele acest rezonanțează al unei noi „generații pierdute", descoperă că poate fi și altceva decît un om care se consideră de prisos, că oamenii simpli îl solicită să se transforme, că ei au nevoie de înflăcărarea lui, de muncă și luptă lui pentru o lume nouă. Filmul nu spune ce se va întîmpla cu tînărul jurist odată intrat în patrie. Dar nu e mai puțin adevărat că în timpul păcănelii sale improvizate, aflînd cînd pe cînd neprevăzute, a secolul pasibilităților unei alte vieți. Toate aceste secvențe ale filmului dovedesc o cunoaștere temeinică a societății capitaliste, a vieții, moralei și culturii acesteia. Poate că aiurea mai explicat mai precis decît Maxim Gorki cauzele care au determinat apariția unui comportament ca acela al tînărului jurist american. Să ne fie îngăduit să citim în întregime pasajul în care Gorki se referea, în cadrul intervenției sale în primul Congres al scriitorilor sovietici, la „oamenii de prisos". Tema fundamentală a literaturii europene din veacul trecut a fost, după Gorki, „individul în pușcăria sa față de societate, stat și natură. Cauza primă care îl împinge pe individ și se ațîțare împotriva societății burgheze era organizarea, în contrast cu ideile și tradițiile de clasă ale realității ulterioare, a unei mase supraîncărcate de impresii negative. Individul își dădea seama că aceste impresii îl sufocau și frînau puterea creației sale dar întîmpina cu totul slab propria lui responsabilitate pentru josnicia, grosolănia și caracterul criminal al bazelor societății burgheze". Și Gorki continua arătînd că în socialism lipsește terenul pe care apar „indivizii de prisos", indivizii care nu găsesc posibilitatea înserării în raporturi constructive. În socialism se oferă fiecărui cetățean o amplă libertate de a-și dezvolta capacitățile, darurile și ingeniozitatea sa. Individului i se cere un singur lucru: un atașament cinstit față de munca eroică de construire a unei societăți fără clase. Cu alte cuvinte în socialism conflictul dintre individ și societate, dintre viața publică și cea privată, dintre subiectiv și obiectiv (în artă, de pildă) începe să-și piardă din importanță. Cum e și firesc, „eroul central al cărților noastre trebuie să fie munca, adică omul angajat, de profesie de muncă, omul care, la rîndul lui face munca mai ușoară și mai productivă, ridicînd-o la rangul unei arte. Trebuie să pornim o bătaie mare, dragi o eroilor". Bătălia pentru eliberarea de prisos, exploatarea inteligenței lor profunde, a spiritualității lor armonie, neconformismul interioare ale unor oameni, scriitori și literare, etc. și la sporirea cît mai mare a posibilităților noastre, oricînd în socialism, ale omului de a se dezvolta total, cînd exploatați și deștepți nu sînt mai cunoscute în această cheie ritmul ale muncii pentru care a fost Gorki, iar unele par profund inchise în metoda artistică prin care au fost construite personajele din „713 cere aterizarea".

„49 de zile în Pacific", pornind de la un fapt care s-a întîmplat cu adevărat, tratează în imagini sobre dar elocvente un mănunchi de teme: eroismul lucid și plin de modestie, munca, posibilitățile oamenilor de a se înțelege între ei etc. Iar toate acestea sînt exprimate fără ostentație și grandilocvență, simplu, firesc și pentru aceasta cu atît mai emoționant. „Voi, mușchi plăpînzi vă și puternici" le spune marinarul american celor patru eroi sovietici. „Cum ați rezistat?" îi mai întreabă el. „Am rezistat pentru că am fost unul între noi" răspunde simplu unul dintre matrozii sovietici. „Știți e mai cald pe planeta" constată medicul american spre nemulțumirea comandantului adept al războiului rece. Urmărit astfel, în etapele lui, filmul este o analiză a eroismului și a posibilității de înțelegere între oameni, posibilitate căreia i se opun capitaliștii și militarii lor, pe care o tăgăduiesc ideologii, scriitorii și artiștii din slujba burgheziei.

Cum se explică rezistența celor patru marinari sovietici ? Ei sînt înainte de toate oameni, cu rădăcini într-o lume umană favorabilă vieții și oamenilor. Dialogurile nu cuprind declarații de un patriotism retoric, dar din fiecare referire nostalgică la pămîntul patriei reiese rezistența eroilor rădăcini viguroase, nemiloase, adînci. Este apoi, extraordinara solidaritate a eroilor. Ea nu există ca o rezultantă a unei situații excepționale și primejdioase, ci ca rod al moralei comuniste. Renunțarea la egoism sau la ușurătatea de care mai dau dovadă unii pe e dictată de necesitatea de care o descoperă faptele de viață umană și „situația, cît de revenirea în conștiință a preceptelor moralei sovietice. Adică o morală care nu e infirmată de moravuri. La un moment dat un erou repară ceasul, bocancii etc., declarînd prin fapte că nu poate trăi fără muncă. Munca apare ca ceva care dă sens vieții și substanță omului, care îl integrează și îl orientează pe individ, care îl face să știe a aprecia oamenii și valorile, să se regăsească și să se dezvolte. Pentru eroul amintit munca nu e un mod de a-și trece timpul, ceva care îl face să nu se mai gîndească la cumplita situație în care se află împreună cu camarazii lui, ci *o necesitate vitală*, ceva care îi conferă o existență reală și fără de care viața lui nu se justifică față de el însuși. O puzderie de cărți de filozofie sau literatură, de opere de artă plastică și de filme care apar astăzi în Apus tind, după părerea mea, într-un mod criminal, să sădească în conștiințe ideea că omul e singur, comunicația imposibilă, viața absurdă. Unor astfel de minciuni interesate filmul acesta le opune cu totul alte teze, un alt mesaj. Și posibilitatea înțelegerii umane devine astfel un leit-motiv, o temă majoră. Fiecare depășire de sine a vreunuia din eroi este salutată de ceilalți cu entuziasm și cu o dragoste virilă. În entuziasmul afectuos al mateloților americani se manifestă acea bucurie pe care o resimte fiecare om cînd vede pe semenul său depășindu-se. Filmul aduce astfel mesajul civilizației sovietice care se întemeiază pe încrederea, respectul și dragostea față de om.

În ambele filme se pune accentul — moral și artistic — nu pe vorbe, ci pe *fapte*. De unde și o construcție strînsă a secvențelor și imaginilor, o definire a eroilor prin comportamentul lor moral, o folosire zgîrcită a dialogurilor. Dacă din aceste filme transpare faptul că viața publică și cea particulară nu mai sînt antagonice, pe plan artistic se poate observa cum într-o construcție obiectivă, profund marcată de istorie, se revelă tot ceea ce este mai intim în om.

Literatura și arta sovietică și-au pus neîncetat problema eroismului. A eroismului legat de evenimente excepționale (Marea Revoluție Socialistă din Octombrie 1917, Marele Război pentru Apărarea Patriei, cucerirea cosmosului etc.) — sau de evenimentele vieții zilnice, industrializarea, colectivizarea agriculturii, desțelenirea pămînturilor, etc., etc. (Căci, cum spune un scriitor sovietic, „un șantier — iată unde este acum frontul". Și, cum adaugă S. Antonov: „Oamenii desțelenesc pămîntul, dar și pămîntul desțelenește oamenii"). Astfel încît nici oamenii sovietici și nici operele care vorbesc despre ei nu duc și nu vor duce lipsă de temele eroice proprii unei arte a exigențelor revoluționare, a ideilor și sentimentelor celor mai nobile, a firescului și sobrietății.

Eugen SCHILERU

„49 de zile în Pacific": Momentul salvării

Ocolul pămîntului în 30 de melodii

Un concert-spectacol care își propune să străbată meridianele globului prin intermediul firesc și delectabil al cîntecelor stîrnește, bineînțeles, atenția celor care îndrăgesc muzica ușoară. Limbajul „pe note" — universal inteligibil — captează dezinvolt inimile, anulînd distanțele de mii de kilometri și făurește — în acest mod — un mijloc în plus de comunicare între oameni. Recenta premieră a Teatrului Satiric Muzical „C. Tănase" se înscrie în seria unor astfel de manifestări artistice utile, oferind iubitorilor de muzică un buchet de melodii agreabile într-o execuție îngrijită. Desigur, un teatru nu va recurge la simpla îngemănare a cîntecelor într-un program intitulat „din muzica popoarelor". Soluții imediate și atrăgătoare sînt totdeauna dezirabile. Cei doi autori ai spectacolului — Sașa Georgescu și Alecu Popovici — s-au străduit să asigure un fundament trainic evoluției muzicale. Țesătura intimă a concertului este axată pe ideea nobilă și generoasă a păcii și prieteniei între popoare. Ca pretext literar, autorii apelează la cunoscutul roman al lui Jules Verne „Ocolul pămîntului în 80 de zile" și aduc în lumina rampei umbra ingeniosului protagonist al cărții, invitîndu-l să întreprindă din nou o asemenea explorare temerară (de data aceasta receptînd melodii de pretutindeni). Mărturisim că ideea ne place. Autorii au rezolvat fericit transpunerea ei. Prezența cutezătorului călător plăsmuit de fantezia lui Jules Verne nu rămîne exterioară ambianței spectacolului, iar eforturile lui Tapalagă de a menține — pe parcurs — tema inițială facilitează integrarea personajului în ansamblu. O observație critică trebuie formulată însă în legătură cu o latură primordială a unui spectacol de acest gen: repertoriul cîntecelor (ne referim, desigur, și la conducerea muzicală). Spuneam mai sus că „Ocolul pămîntului în 30 de melodii" se desfășoară agreabil, dar acest lucru nu presupune că toate piesele sînt la fel de bine alese. Ar fi fost necesară o selectare mai atentă a bucăților incluse, pentru ca în spectacol să răsune — în limitele posibile — accentele specifice muzicii diverselor popoare. Textele — cîntate în românește — necesitau o finisare mai pronunțată. Îmbinarea, în unele ocazii, a cuvintelor străine cu versurile traduse nu ni s-a părut reușită. Există — în economia spectacolului — și latura satirică pe care o considerăm în mare măsură izbutită. Un text ca „Moda modelor" bunăoară — interpretat de Zizi Șerban — face dovada cizelării necesare. Momentele vesele — susținute de Horia Căciulescu și Ciupi Rădulescu — denotă un filon comic real (deși poantele ca aceea despre soția cumpărată în cutie — nu pot produce hazul robust). Cupletul lui Tomazian posedă o bună doză de umor, transmisă de interpret cu spontaneitatea și dezinvoltura atît de cunoscute. Dacă autorii au abordat și registrul satiric în spectacol — ar fi trebuit să se preocupe totuși mai mult de îmbogățirea episoadelor respective. Regizorul B. Fălticineanu a fost — probabil — ușor handicapat de genul spectacolului și nu și-a valorificat în suficientă măsură resursele de care dispune. Folosirea proiecției — în anumite momente —, rezolvarea inspirată a finalului confirmă prezența meritorie a regiei. Este de mirare cum de n-a sesizat regizorul distonările în ritmul spectacolului, întreruperea fluenței în desfășurarea lui, cauzată adeseori de intervențiile prezentatorului. Nu-i obiectăm nimic interpretului Ștefan Tapalagă. El a încercat să dea totdeauna prospețime și voioșie apariițiilor sale, însă regizorul nu a suprimat momente cum sînt acelea în care comperul devine dirijor, sau intră croșetînd pentru a dovedi existența „firului conducător" în spectacol (o poantă cu totul nefirească) etc. Faptul surprinde, deoarece, așa cum reiese din spectacol, conlucrarea regiei cu autorii a fost adeseori eficientă, regizorul a găsit de asemenea împreună cu pictorul scenograf Mia Steriadi formule acceptabile ale cadrului plastic. Momentele coregrafice concepute de Sandu Feyer și corect executate de Silvia Solomonescu și Dumitru Pătrașcu devin componente valoroase în structura spectacolului. Menționăm faptul că spre deosebire de unele programe anterioare, în cazul celui discutat aici, baletul încetează de a rămîne un divertisment, fiind introdus cu o motivare logică. Atmosfera se precizează mai bine odată cu apariția dansatorilor, se reliefează mai pregnant sensuri ale episoadelor (spre ex. în tabloul despre Africa, sau în final). Credem că teatrul „C. Tănase" va continua să asigure ridicarea necontenită a ținutei artistice și în viitoarele premiere, atrăgînd în sfera revistei scriitori și publiciști plini de vervă, așa cum a procedat acum.

Mihai BOTEZ

ALBERTO MORAVIA

Cunoscutul scriitor italian Alberto Moravia — reprezentant de seamă al literaturii realiste și progresiste din Occident — s-a născut la Roma, în anul 1907. La vîrsta de 22 de ani, în 1929, debutează cu romanul „Indiferenții", care se situează în continuitatea tradiției veriste a prozei lui Verga. De atunci, Alberto Moravia a publicat numeroase volume de schițe și nuvele, precum și romane: „Nesupunerea", „Povestiri din Roma", „Ciociara", „Viața frumoasă", „Plictisul" sînt cîteva titluri. În opera sa, Alberto Moravia demască în mod curajos corupția claselor dominante din Occident, situîndu-se pe poziția unui realism consecvent critic. El este cunoscut cititorilor din țara noastră prin culegerea de nuvele din „Povestiri din Roma" precum și prin traducerea romanului „Ciociara", apărute la Editura pentru literatură universală.

Bal la clubul de tenis

Pe la jumătatea iernii, comitetul de conducere al unuia din cele mai cunoscute cluburi de tenis din orașul nostru a hotărît să dea un mare bal — un bal de gală.

După ce stabili o sumă frumușică pentru cumpărarea șampaniei, a lichiorurilor și dulciurilor, precum și pentru angajarea unei mici orchestre cu instrumentiști buni, comitetul — din care făceau parte domnii Lucini, Mastrogiovanni, Costa, Ripandelli și Micheli — trecu la alcătuirea listei invitaților.

Membrii cercului făceau parte, în marea lor majoritate, din ceea ce se numea de obicei marea burghezie. Erau deci cu toții moștenitorii unor familii bogate și stimate. Dar cum, într-un fel sau altul, tot trebuie să se cheme că muncești, exercitau fiecare cîte-un soi de profesie, așa că nu le veni greu ca — înșirîndu-și pe hîrtie rudele, prietenii, relațiile — să adune o serie de titluri nobiliare pe lista lor. Erau titluri de mîna a doua, ce-i drept, dar în cronicile mondene ale ziarelor tot puteau să dea un lustru aristocratic serbării.

Tocmai în ultimul moment, cînd nu mai rămînea altceva de făcut decît să fie trimise invitațiile cuvenite, iată că răsări din pămînt — cum se întîmplă mai totdeauna — o dificultate la care nu se gîndise nimeni:

— Pe prințesă n-o invităm de data asta? — întrebă Ripandelli.

Era un tînăr de vreo treizeci de ani, de o frumusețe meridională, cunoscut pentru asemănarea lui cu un celebru „star" cinematografic american, lucru pe care-l știa și de care se folosea pentru a da gata femeile din localitate.

Mastrogiovanni, Lucini și Micheli fură de acord cu ideea lui. Socoteau că invitația aceea era menită să le procure o distracție suplimentară — ba poate chiar unica distracție la balul anunțat cu surle și trîmbițe. Izbucniră în hohote de rîs și se pleznira peste spate, amintindu-și de ultima petrecere: „prințesa", beată turtă, cu șampania șiroindu-i din părul despletit. Fusese silită să aștepte pînă ce plecase ultimul invitat, ca să poată înșfîrșit ieși și dînsa, desculță — mă rog, fusese ceva grozav...

Numai Costa — „cobea", cum îl porecliseră cunoscuții lui — înaintă, deșirat, purtînd ochelari masivi, cu ramă de baga, rezimați de nasul său lung, cu obrajii descărnați veșnic, pe jumătate acoperiți de barbă; numai Costa se găsi să protesteze.

— Nu, nu, de data asta lăsați-o acasă pe „prințesă", m-am săturat pînă peste cap de prezența ei la ultimul bal... Dacă vreți să vă distrați, n-aveți decît, duceți-vă de-o vizitați la ea acasă, dar aici, nici în ruptul capului...

Prietenii lui se revoltară. Îi trîntiră de la obraz, care mai de care, că este o acriturâ, un nătărău, un inculat și că, la urma urmei, nu este el stăpînul clubului. Dar Costa se ridică, repetind cu energie:

— Eu știu la ce vă umblă capul; pesemne că aveți de gînd să puneți la cale cine știe ce porcărie cu nenorocita aia... Ei bine, v-o spun odată pentru totdeauna: este o ticăloșie și ar trebui să vă fie rușine!...

— Costa, te credeam mai deștept — mîrîi Ripandelli, fără să se miște din fotoliul în care se tolănise.

— Și eu te socoteam pe tine mai puțin crud — ripostă Costa, apoi își luă furios pardesiul din cuier și plecă fără să mai salute pe nimeni.

După cinci minute de dezbateri, comitetul hotărî în unanimitate să o invite și pe „prințesă" la bal.

★

Balul începu pe la orele zece și ceva, seara. Plouase toată ziua, noaptea era umedă și cețoasă. De la capătul bulevardului care străbătea suburbia unde se afla cazinoul clubului, se zărea în depărtare, între două șiruri de platani întunecați, o foire de lumini, o mișunare de vehicule: soseau invitații.

În hol, un servitor angajat special pentru seară, lua mantilele și pelerinele. Apoi, femeile în rochiile lor ușoare, bărbații în fracuri — treceau flecărind și rizînd spre marea sală feeric luminată.

Prințesa, care nu era deloc prințesă, ci, după cîte se vorbea, doar contesă (și se mai povestea că, la tinerețea ei, trăise în înalta societate și fusese exclusă din pricina unei încurcături urîte, o istorie de adulter, urmată de fugă, răpire și ruină financiară), sosi cu cîteva minute după ora 11.

Ripandelli, care se afla în mijlocul unui grup de doamne, în fața ușii larg deschise, tresări cînd zări silueta bine cunoscută. Arăta ca deobicei: scundă, mai curînd bondoacă, cu picioarele răsucite în afară, ca ale palmipedelor. Stătea cu spatele la ei, cu spinarea sam încovoiată, în timp ce întindea servitorului capa ei de vulpi argintii.

„S-a făcut" — își zise tînărul și, abia înfrînindu-și bucuria, îi ieși în întîmpinare, croindu-și drum prin mulțimea dansatorilor.

— Bine ai venit, bine ai venit, scumpă prietenă! — îi strigă Ripandelli din prag.

— A, Ripandelli, scapă-mă dumneata de animalul ăsta! — îi răspunse femeia, depărtîndu-se de servitorul cu care începuse să se la la harță. Fața prințesei nu era de loc frumoasă: sub o claie de păr creț, tăiat foarte scurt, ochii — negri, rotunzi, lucernați și înconjurați de zbîrcituri — străluceau de atîtare; nasul era lung, cărnos și sensual; gura mare, cu buze vopsite și scrijelate de virstă, împărțea cu dărnicie în dreapta și-n stînga surisuri strălucitoare, stereotipe și convenționale.

Neputîndu-și vindeca năravul, prințesa se îmbrăcase țipător și totodată cu sgîrcenie. Peste rochia demodată, cu o fustă lungă și un decolteu prea jos, asvîrlise un sal negru împodobit cu păsări, flori și arabescuri multicolore, iar fruntea și-o strînsese într-o eșarfă din care țîșneau în toate părțile șuvițe rebele. Astfel impopoțonată, încărcată de bijuterii false, privind țintă înaintea ei printr-un lornion de argint, își făcu cu eșarfa intrarea în sală.

Din fericire, forfota balului îi ajută pe cei doi să se strecoare neobservați într-un ungher.

— Dansăm, prințesă? — șopti insinuant Ripandelli, ridicîndu-se ceremonios de pe scaun.

Dansară.

— Ești ușoară ca un fulg, la dans — îi spuse tînărul, care simțea cum corpul partenerei greoaie îi apasă și-i înțepenește brațul.

— Așa îmi spun toți bărbații — chicoti ea strident.

Strivită de plastronul scrobit al cămășii lui Ripandelli, prințesa păru pierdută în extaz.

Ripandelli deveni mai îndrăzneț.

— Prințesă, cum se face că te înduri atît de rar să te arăți în mijlocul nostru? — o întrebă el.

— Am un cerc foarte restrîns de prieteni — răspunse nenorocita, deși se știa că trăiește cu desăvîrșire singură — abia alaltăieri, tocmai îi spuneam ducelui de B., care mă ruga să-i acord favoarea de a fi admis în societatea mea — am un cerc de persoane alese... ce vrei, mă-nțelegi, pe vremurile astea nu poți fi niciodată destul de sigur cu cine ai de-a face...

„Vrăjitoare slută, îți dai și aere!" — își spune Ripandelli, și continuă astfel conversația:

— Dar eu unul nu vreau să fiu invitat laolaltă cu toți ceilalți... insist să mă primești în intimitatea dumitale... în buduar... sau în dormitor...

Fraza era tare, dar femeia nu protestă.

Cu glas cam gîtuit, respirînd greu din pricina efortului cerut de dans, întrebă galeș:

— Și, dacă te invit, îmi promiți că ai să fii cuminte?

— Ca un îngeraș...

— Atunci, astăseară îți dau voie să mă însoțești pînă acasă. Ai mașina aici, nu?

Dansul era pe sfîrșite și, cum mulțimea invitaților trecea încet spre bufet, Ripandelli îi arătă discret drumul spre un separeu de la etaj, unde-i aștepta o sticlă de șampanie.

— Acolo putem sta de vorbă în liniște, să ne bucurăm de mai multă intimitate.

— Ah, ce strengar îmi ești. — spuse femeia, urcînd în grabă scara și amenințîndu-l în glumă cu lornionul — la toate te-ai gîndit...

Separeul era de fapt un fel de salonaș, plin cu dulapuri albe, în care erau păstrate deobicei rachetele și mingile de tenis. În mijlocul încăperii, pe o masă, se afla o sticlă de șampanie, pusă în găleata cu ghiață.

Tînărul închise binișor ușa, o pofti pe prințesă să ia loc și-i turnă îndată de băut.

— În sănătatea celei mai frumoase prințese! — închină el, rămînînd în picioare. În sănătatea femeii la care mă gîndesc zi și noapte!

— În sănătatea dumitale... — răspunse dînsa, pierdută, privindu-l printre gene.

Tînărul o măsura pe furiș. Spatele descărnat mai putea să treacă drept al unei femei tinere, dar pielea decolorată, gălbejită și vestejită, trăda ravagiile vîrstei.

Ripandelli, cu capul în palme, nu-și lua ochii de la ea, prefăcîndu-se stăpînit de patimă.

— Prințesă, mă iubești? — o întrebă el brusc, cu un aer inspirat.

— Dar tu? — răspunse ea, cu o siguranță extraordinară.

Apoi, ca și cum ar fi fost învinsă de o ispită prea puternică, puse mîna pe ceafa tînărului. Acesta aruncă o privire spre ușa închisă, dincolo de care se auzea ritmul cadențat al pașilor dansatorilor, căci dansul începuse din nou.

— Eu, răspunse Ripandelli, cu o încetineală calculată — ea, draga mea, ard de dorul tău, sînt înnebunit...

Cioc-cioc! Ușa se deschide brusc, și Lucini, Micheli, Mastrogiovanni, însoțiți de un oarecare Jancovich, năvăliră în odaie. Acest ultim complice era cel mai vechi membru al clubului. Avea vreo cincizeci de ani și era complet cărunt; fața lui alungită era slabă și melancolică, cu nas subțire și două cute adînci și ironice, care-i brăzdau obrajii de-a curmezișul. Industrias, cîștiga la bănet cu lopata și cît era ziulica de lungă îl găseai la club, unde-și pierdea vremea jucînd cărți; pînă și flăcăiandrii îi spuneau pe nume, Beniamino.

De-ndată ce-l zări pe Ripandelli cu prințesa în brațe, Jancovich — așa cum se înțeleseseră — scoase un strigăt de durere, înălțînd disperat brațele spre tavan:

— Cum, fiul meu, aici? cu o femeie — și tocmai cu femeia pe care o iubesc?...

Ripandelli se întoarse emoționat spre prințesă:

— Tatăl meu... sîntem pierduți...

— Pleacă de-aci — o ținea strună Jancovich, pe același ton tînguitor — piei din ochii mei, fiu denaturat.

— Tată, răspunse cu trufie Ripandelli — nu pot să ascult decît de glasul pasiunii...

— Iar tu, iubirea mea — adăugă Jancovich, întorcîndu-se trist și demn spre prințesă — să nu te lași orbită de nemernicul meu de fiu — vino la Beniamino al tău, a cărui inimă fierbinte bate clipă de clipă numai pentru tine...

Mușcîndu-și buzele pînă la sînge, ca să nu-l podidească rîsul, Ripandelli se repezi asupra pretinsului său tată.

— Mie îmi spui nemernic, mie? — sbieră el.

Urmă o scenă minunată, o încăierare imitată la perfecție, în timp ce prietenii îl țineau isonul urlînd și ei cît îi ținea gura:

— Nu-i lăsați! Țineți-i! Țineți-i bine! Se ucid!

Ghemuită într-un colț, înspăimîntată, prințesa își frîngea mîinile. Cu chiu cu vai, drăcuții aceia se lăsară înduplecați să pună capăt bătăii înscenate.

Lucini făcu un pas spre mijlocul odăii și rosti grav:

— Aci nu mai există decît o singură soluție.

Tatăl și fiul sînt îndrăgostiți de aceeași femeie: ei bine, prințesa trebuie să aleagă între ei doi.

„Seducătoarea" fu somată să își dea verdictul.

Șovăind, măgulită, preocupată, ieși din ungherul unde se refugiase și zise, după ce-i cîntări îndelung cu privirea pe cei doi presupuși rivali:

— Nu pot alege, fiindcă... fiindcă... Îmi plăceți amîndoi...

Ceilalți izbucniră în rîsete și aplauze.

— Dar eu, prințesă, ce zici, îți plac? — întrebă pe neașteptate Lucini, apucînd-o de mijloc.

Gestul acesta fu semnalul unei adevărate orgii. „Tatăl" și „fiul" se împăcară, se îmbrățișară; prințesa fu poftită să stea între ei și i se turnă de băut din belșug. În cîteva minute, se îmbătase în legea: rîdea prostește, bătea din palme, părul i se revărsase, i se încolăcise, formîndu-i un cap esorm.

Bărbații îi puneau anumite întrebări insidioase, provocatoare.

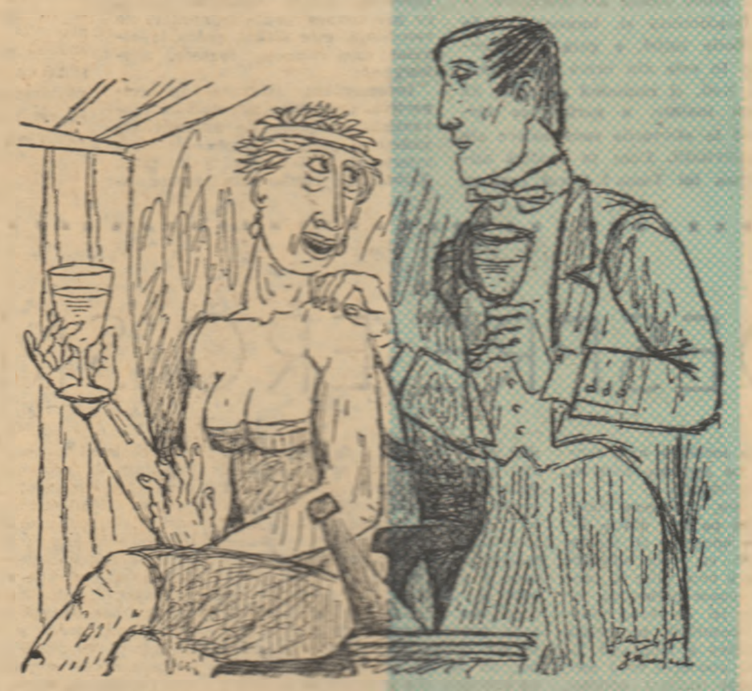

— M-a informat cineva — zise la un moment dat Micheli — să nu mai spun prințesă verișoarei, ci ca de fapt ai fi doar fata unui grădinar din colț — este adevărat?

Femeia se înfurie:

— O fi fost vreun calomniator cu limbă otrăvită? cu siguranță că tocmai el este bătut de dracu... trebuie să știți, că, bunăoară de rîchită, până și un prinț de sînge mi-a trimis odată un buchet minunat de orhidee, cu bilet dulce, în care scria: „Adelinei, roată de la scumpul ei Gaspo."

Acestă mărturisire îi năucește cu totul pe cei cinci bărbați, pe care în momentele următoare îi aținem cu toții într-o discuție aprinsă despre Gaspo. Nimeni nu știe cine este acest Gaspo, pînă cînd Jancovich, care-și amintește vremea cînd era grădinar, își aduce aminte că Gaspo era numele unui cîine ciobănesc, pe care-l plimba cu mîinile de pulbere, de altfel rău.

— Prințesă, mărturisește-ți toate păcatele, îți vom da dezlegare, dar nu te vom ierta decît după ce ne vei spune cîte ceva despre Gaspo — îi strigă în față Lucini, iar ea rîdea cu un chicot.

— Ah, prințesă, prințesa mea... — cînta sentimental Ripandelli. Dar, pe neașteptate, trăsăturile i se întăspriră — întîmpină mîna și apucă cu cruzime pieptul femeii. Ea se zbătu mai tare, roși tare, apoi rîse brusc și-l aruncă o privire șăgalnică, ceea ce-l făcu pe tînăr să-i dea drumul pe dată, strigînd-le celorlalți:

— Puah, parcă ai atinge la mîță o șoboleancă — ce-ați zice dacă am despuia-o?

Acum, că programul „glumelor" se încheiase, propunerea sa avu mare succes.

— Prințesă, m-a tot șoptit că ai un trup de zeiță, o îmboldi Lucini. Haide, fii generoasă și arată-ți-l; pe urmă vei muri fericită...

— Haide, prințesă — interveni și Jancovich, cu glasul său serios, behăitor, punînd labele pe ea și încercînd să-i tragă jos bretelele decolteului — haide, arată-ne frumosul tău trup plin de grație, nu trebuie să-ți fie farmecele ascunse...

— Nerușinaților! răspunse prințesa, rîzînd cochet.

Abia după multe rugăminți, cuminți să-și lase deschis corsajul, desvelindu-și pieptul. Bărbații o priviră stăruitor, stimulînd încîntare.

— Nu-i așa că sînt bine făcută? — întrebă femeia pe Ripandelli. Dar tînărul strîmbă din gură și ceilalți strigară în cor că nu le ajunge, că vor să vadă mai mult. Lucini îi smulse decolteul. Atunci, fie că o cuprinse rușinea de a-și arăta trupul prea matur; fie că, chiar așa, înfășurată de fumurile vinului cum era, o străfulgerare de conștiință o luminase și se văzuse singură în odăița aceea albă, între bărbații aceia animalici, roșie, despletită, cu pieptul aproape gol, — deodată prințesa se împotrivi și începu să se zbată.

Jocul îi aținse însă pe cei cinci bogătași. Doi o țineră de brațe, pe cînd ceilalți trei îi trăgeau jos rochia, pînă la mijloc, desgolind un tors plin de cute, gălbui, pătimaș de vreme.

Nu le era ușor: prințesa se zbătea cu furie; fața ei roșie, sub claia de păr răvășit, era schimonosită de cumplitătorie, atît de îmbrîncită de cei care o țineau, deznădăjduită și rușinată. Dar neașteptata aceea, în loc să-l înduplece pe Ripandelli, îl întărîta și mai rău, cu cruzimea unui fiare sălbatice, care se încăpățînează să nu moară.

— Vrăjitoare slută, nu vrei să stai locului odată? — îi strigă el cu brutalitate, și asvîrli o cupă cu vin rece ca ghiața peste pieptul nefericitei. Un strigăt jalnic și amar, o revoltă neașteptată, fură urmarea acestui duș neașteptat. Scăpînd, nu se știe cum, din mîinile chinuitorilor săi, goală pînă la mijloc, cu capul înconjurat ca de o vîlvătaie de păr, tîrînd după dînsa vestmintele ce-i atîrnau în dezordine, întoarse pe dos, prințesa se repezi spre ușă.

O clipă, uimirea îi împiedică pe cei cinci bărbați să acționeze. Ripandelli strigă însă:

— Prindeți-o, că fuge în sala de dans! — și toți se năpustiră asupra femeii, care acum sălta cu putere în ușa încuiată. O traseră pe sus îndărăt la masă, căci resistența ei trezise bestiile care dormitau în firea lor. Simțeau o dorință crudă, nelămurită, să o bată, să o chinuiască, să o chinuie.

— De data asta, te vrem goală toată! — îi urlă în față Lucini.

Femeia bulbă ochii, încremeni, se sbătea din răsputeri apoi începu deodată să urle.

Scoase mai întîi un urlet răgușit, după aceea altul ca un geamăt prelung; în cele din urmă unul cu totul neașteptat, foarte ascuțit, sfîșietor:

— Vaai...

Înspăimîntați, Micheli și Mastrogiovanni îi dădură drumul. Numai Ripandelli o privea țintă, cu încordare.

Se simțea amenințat de o primejdie pe care nu o prevăzuse, brusc, deveni conștient de gravitatea situației în care se vîriseră.

Îl cuprinse o ură sîngeroasă împotriva femeii care se repezise iarăși spre ușă, bătînd frenetic cu pumnii în tăblie și țipînd. În același timp, îl copleșea o senzație sinistră de întîmplare ireparabilă, care-l făcu să se gîndească: „Nu mai există nici o ieșire: ce putea fi mai rău s-a petrecut, mai bine să mă las să alunec pînă la capăt pe panta asta"...

Avu o singură clipă de șovăială; pe urmă, cu o mînă care-i păru cu totul independentă de voința lui, luă de pe masă o sticlă goală și o abătu cu putere peste ceafa femeii, cu o lovitură precisă.

Prințesa se prăbuși la pămînt, de-a curmezișul pragului, într-o poziție care nu lăsa nici o îndoială asupra eficacității loviturii primite. Torsul ei avu o stranie tresărire și apoi femeia se răsturnă pe spate, arătîndu-și sînii căzuți, chipul schimonosit. Părul îi ascundea ochii („din fericire", gîndi tînărul seducător), dar gura, rămasă întredeschisă, inexpresivă, îi aminti prea bine de unele animale ucise, pe care le văzuse în copilăria sa.

„E moartă" — își spuse liniștit, constatativ, și totodată îngrozit de propria lui liniște. Atunci se întoarse și puse sticla la loc pe masă.

Ceilalți patru, rămași în fundul odăii, lîngă fereastră, îl priveau țîmpi, fără a izbuti să priceapă ce se petrecuse sub ochii lor. Masa aflată în mijlocul încăperii îi împiedica să vadă corpul prințesei; nu văzuseră decît lovitura. Într-un tîrziu, mînat de un soi de curiozitate prudentă, Lucini se ridică și aruncă o privire spre ușă. Tovarășii săi de petrecere îl văzură cum se face alb la față.

— De data asta, am dat de bucluc — șopti el înspăimîntat, ferindu-se să-i privească în ochi pe ceilalți.

Micheli, aflat într-un colț mai depărtat al încăperii, se ridică. Era student în medicină, ceea ce-i crea un oarecare sentiment de responsabilitate.

— Poate că a leșinat numai, — rosti el, cu glas limpede. Să încercăm să o aducem în simțiri... Așteptați.

Luă de pe masă un pahar pe jumătate plin și-l turnă încet pe obrazul prințesei. Se aplecă apoi asupra corpului femeii, iar ceilalți se strînseră în jurul lui.

Micheli încercă în zadar să o ridice; o scuturâ, voi să-i picure puțin vin pe buze. Dar capul atîrna greu într-o parte, brațele spînzurau inerte. Atunci Micheli lăsă corpul femeii pe parchet și-și lipi urechea de pieptul ei.

După o clipă, se ridică.

— Cred că a murit. — spuse el încet, încă roșu de pe urma efortului făcut.

Urmă o tăcere apăsătoare.

— Acoperiți-o odată! strigă Lucini, care nu îzbutea să-și mai ia ochii de la cadavru.

— Acoper-o tu!

Din nou domni tăcerea în odaie. De jos răzbătea deslușit pînă la ei, vacarmul orchestrei; acum muzica era mai potolită — pesemne un tango. Cei cinci priveau. Numai Ripandelli se așezase.

— Dar asta este o nebunie curată! — rupse tăcerea Mastrogiovanni, vrînd parcă să protesteze contra vreunei idei absurde, și se întoarse spre Ripandelli:

— Cu sticla... dar ce naiba te-a apucat în clipa aceea?

— Eu unul n-am nici un amestec în treaba asta... — îngăimă careva, cu glas tremurător. Ripandelli recunoscu glasul lui Lucini. — Sînteți martori cu toții că stăteam tocmai lîngă fereastră...

Îi răspunse Jancovich, cel mai bătrîn din grup, cu chipul lui melancolic și vocea dulceagă:

— Da, da, discutați, discutați voi, tocmiți-vă, băieți... cine a fost vinovat și cine nu... pe urmă, drept în mijlocul conversației, hop că dă peste noi vreun străin, și ne isprăvim cu toții conversația în altă parte...

— Tot ajungem acolo, în orice caz — dădu din umeri Ripandelli.

Jancovich făcu un gest violent și comic:

— Asta e ținut de-a binelea... fiindcă are el chef să ajungă la închisoare, i s-a năzărit să-i bage mesa și pe ceilalți...

Toată fața lui slabă se umplu, pentru o clipită, de o sută de riduri adînci.

— Mai bine ascultați ce vă spun eu — urmă el.

Cuvintele sale treziră o atenție încordată.

— Uitați ce este: prințesa trăia singură cuc, nu-i așa? Vasăzică, dispariția ei n-o să fie remarcată, pînă într-o săptămînă... acuma noi să dansăm și să ne comportăm mai departe ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic...

După ce se sfîrșește serata, o cărăm în mașina mea și o ducem în altă parte, afară din oraș... sau ... putem chiar să o aruncăm în fluviu... în felul acesta o să se creadă că s-a sinucis... Trăia izolată... o clipă de depresiune... se mai întîmplă lucruri din astea... În orice caz, dacă ne întreabă cineva unde este, spunem că la un moment dat a ieșit din sală și n-a mai intrat pe-aici... Ne-am înțeles?

Ceilalți pălîră, înspăimîntați. Știau prea bine că femeia murise, dar conștiința lor nu fusese încă atinsă — nu-și formulaseră încă gîndul că uciseseră, că săvîrșiseră o crimă. Propunerea aceea, de a arunca în fluviu cadavrul, îi punea brusc în fața realității.

Protestară, susținură că nu aveau nici un fel de amestec, că nu voiau să intre în belea, că n-avea decît să se descurce Ripandelli singur.

— Bine... — răspunse atunci Jancovich, care cîntărise precis urmările juridice ale crimei. — Înseamnă că ne vom revedea la Tribunal... Ripandelli va fi condamnat pentru omucidere... dar de un anișor-doi de închisoare ne mai căpătuim și noi, pentru complicitate.

În odaie se așternu o tăcere consternată.

Lucini, mezinul grupului, era alb la față și avea ochii plini de lacrimi. Deodată agită pumnul:

— Știam eu că trebuie să sfîrșească așa, știam eu bine... ah, dacă n-aș fi pus niciodată piciorul prin clubul ăsta blestemat!...

Dar era prea evident că Jancovich are dreptate. Și pe urmă, trebuiau să se hotărască; dintr-o clipă într-alta putea să intre cineva. Părerea celui mai vîrstnic dintre ei fu aprobată și dintr-odată, cei cinci se apucară de zor să facă să dispară urmele crimei. Sticla și paharele fură încuiate într-un dulăpior, cadavrul fu tîrît — cu destulă greutate — într-un colț și acoperit cu un halat de buret. Fiecare se cercetă pe rînd în oglinda atîrnată pe perete, ca să-și pună în ordine ținuta. Apoi ieșiră unul cîte unul din odaie, lumina fu stinsă, ușa încuiată și cheia o luă Jancovich.

În clipa aceea balul atingea apogeul splendorarei. Sala era tixită; dansatorii se agitau pretutindeni; mii de sticle sburau prin toate părțile; balonașe multicolore erau lansate cu zecile; șuierăturile și țipetele stridente ale trîmbițelor de carton, asurzitoare.

Rîsete, voci, sunete, culori, forme, nourașii albăstrui ai fumului de tutun — toate acestea laolaltă, în ochii extatici ai celor cinci bărbați, aplecați deasupra balustradei, către caverna luminoasă a sălii, se contopeau într-o unică ceață dintr-o lume intangibilă, de o mie și una de nopți. Le dădeau impresia unui paradis al inconștienței și ușurătății pe care ei îl pierduseră, vai, pentru totdeauna.

Oricît se străduiau gîndurile, îi trăgeau îndărăt, îi vîrau iarăși în odăița plină de dulapuri, cu masa presărată de pahare, cu scaunele în dezordine și fereastra închisă. Și acolo, într-un colț, îi obseda amintirea acelui corp nemișcat. În cele din urmă se urniră, coborînd scara.

— Acum, băgați bine de seamă — îi dăscăli pentru ultima dată Jancovich — multă însuflețire, voioșie, dansați fără oprire, distrați-vă ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

După care, cu Mastrogiovanni în frunte, intrară toți cinci în vîrtejul petrecerii și se contopiră cu mulțimea, fără a mai putea fi deosebiți prin nimic de ceilalți invitați care, îmbrăcați în negru ca și ei, în ținută de seară, ținîndu-și strîns în brațe partenerele, treceau, încet în pas de dans prin fața lojei instrumentiștilor.

În românește de EUGEN B. MARIAN

Desene de BENEDICT GANESCU

REDACȚIA: București — B-dul. Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.38 ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon 13.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.